

LAWRENCE

ELIZA JARREN

ΝΕΑ ΕΣΤΙΑ

ΕΤΟΣ Ε'—1931

ΑΘΗΝΑΙ, 15 ΙΟΥΛΙΟΥ

ΤΕΥΧΟΣ 110

ΤΑΞΙΔΙ ΓΙΑ ΤΑ ΚΥΘΗΡΑ

Πόση καλωσύνη
γύρω μου κι' έντός,
ἀπὸ τοῦ παντός
τῇ μεγαλωσύνη!

Βάρκα μὲ προσμένει
μ' ἀνοιχτὸ πανί
κι' οἱ ἑφτὰ σῦρανοὶ
πάνω μου ἀνοιγμένοι.

Μόνος! στὸ πλευρό μου,
σύντροφο πιστό,
ἀπ' τὸν κόσμον αὐτό,
πῆρα τῶναιρό μου.

Τραγουδῶ βαθιὰ μου:
Σὲ ψηλὴ κλωστή
ἔχει κρεμαστῆ
κι' ἡ στερνὴ χαρά μου...

ΘΕΡΙΝΗ ΝΥΧΤΑ

Μὲ βασανίζ' ἡ θύμησή σου,
καθὼς τὸ βράδυ μὲ τυλίγει.
Ἄχνῃ ἀντηλιά ἀπομένει λίγη
καὶ λέω χλωμάδ' ἀπ' τὴ μορφὴ σου.

Ἄπ' τὸν ὄριζοντα πυκνώνει
καὶ μὲ ζυγώνει τὸ σκοτάδι·
λέω, τῶν ὁλόμαυρων τὸ χάδι
ματιῶν σου μὲ περικυκλώνει.

Μακριά, τ' ἀλύχτημα ἑνὸς σκύλλου
τῇ βραδυνῇ σιωπῇ ξεσχίζει·
κοντὰ μου, ἐπίμονο τονίζει
παράπονο ἢ φωνὴ τοῦ γρύλλου.

Πάν' ἀπ' τὸν κάμπο, τριγυρίζει
φάντασμα κάτιασπρο ἡ μορφὴ σου.
Ἄνησυχία, ἡ θύμησή σου,
τὸ βράδυ αὐτὸ μὲ βασανίζει.

Θαρρῶ π' αἰοῦω τὸ μῆλημά σου
... τὰ μάτια δ' ὕπνος μοῦ βαθαίνει...
Τὰ χεῖλη μου ἄξαφνα γλυκαίνει,
ζεστὸ κι' ἀργό, τὸ φῆλημά σου!

ΟΙ ΚΟΡΕΣ ΤΗΣ ΦΘΙΣΙΚΗΣ

— Πέθανε φθισική ή μαμά μας
και τὸ σκουλίκι — ἀλλοίμονό μας —
φραδιάκωσε ὅλη τὴ γενιά μας.
— Πέθανε φθισική ή μαμά μας!

— Τὸ κίτρινο ἔβαψε χτικιὸ
τὰ μάγουλα, τ' ἀχνά μας χέρια.
— Μόνο μᾶς ἀφῆσες προικιό,
τὸ κίτρινο, μαμά, χτικιό.

— Καὶ σβήνομε σιγά, μιά-μιά,
καθὼς μαραινόνται τὰ κρίνα.
— Κρίνα στὴν ἀκροποταμιά,
καὶ μαραινόμεστε μιά-μιά...

— Πέθανε φθισική ή μαμά μας.
Καὶ τότε μὲ τὸ κοῦο του χνῶτο
φύσηξε ὁ θάνατος βαθειά μας.
— Πέθανε φθισική ή μαμά μας!

ΓΙΑΝΝΗΣ ΚΟΥΓΙΟΥΛΗΣ

ΑΠΟ ΤΗΝ ΖΩΗΝ ΚΑΙ ΑΠΟ ΤΗΝ ΤΕΧΝΗΝ

ΣΝΟΜΠΙΣΜΟΣ

“Ένας γνωστός μεταφραστής λογοτεχνικῶν ἔργων εἶχε φέρει, ἐδῶ καὶ λίγες μέρες, κάποια μετάφραση τοῦ σ' ἕναν Ἀθηναῖο ἐκδότη. Ὁ ἐκδότης, ἀφοῦ τοῦ μίλησε πρῶτα γιὰ τὴν κρίση, ποὺ περνᾷ τὸ βιβλίο, καὶ τίς δυσκολίες, ποὺ εἶχε ν' ἀναλάβῃ τὴν ἐκδοση, τοῦ εἶπε:

— “Ἐπειτα — τί νὰ σοῦ πῶ, φίλε μου; — αὐτὰ τὰ πράγματα δὲ διαβάζονται τώρα.

— Ποιὰ πράγματα; ρώτησε ὁ νέος μὲ τὰ χειρόγραφα.

— Τὰ φιλολογικά.

— Καὶ τί διαβάζονται;

— “Ἄλλα ἔργα. Φιλοσοφικά, κοινωνιολογικά, σοβαρά ἔργα, τέλος πάντων. “Ἄν μπορῆτε νὰ μᾶς φέρετε τίποτε τέτοιο, κάτι μπορεῖ νὰ γίνῃ.

Καὶ ὁ νέος μεταφραστὴς ἔφυγε μὲ τὰ χειρόγραφα του, ἀποφασισμένος ὥς νὰ ἐπιδοθῇ στὴ μετάφραση «σοβαρῶν» ἔργων.

Ἰσως ὁ ἐκδότης, ποὺ ἦταν σὲ θέση, καλύτερα ἀπὸ κάθε ἄλλον, νὰ ξέρῃ τὰ τελευταῖα γούστα τοῦ ἀναγνωστικοῦ κοινοῦ, δὲν εἶχε ἄδικο.

“Ἄν προσέξῃ κανεὶς πράγματι τὴ σχετικὴ ἀφθονία τῶν «φιλοσοφικῶν» βιβλίων καὶ περιοδικῶν ποὺ κυκλοφοροῦν, τώρα τελευταῖα, πρέπει νὰ πιστέψῃ πὼς τὰ γούστα τοῦ κοινοῦ ἀρχίζουν νὰ γίνονται πολὺ σο-

βαρά. Ἀλλὰ ἔτσι συμβαίνει τάχα; “Ἀπ' τὴ μιά μέρα στὴν ἄλλη οἱ Ἕλληνες ἀποφάσισαν λοιπὸν νὰ φιλοσοφῇσουν; Μοῦ φαίνεται κάπως ἀπίστευτο. Στὴν Ἑλλάδα παρουσιάζονται, ἀπὸ καιρὸ σὲ καιρὸ, μερικά συμπτωματα φαινόμενα, ποὺ θὰ ἦταν πολὺ παράτολμο νὰ στηρίξῃ κανεὶς ἀπάνω σ' αὐτὰ μιὰ θετικὴ διάγνωση. Καὶ περιορίζομαι στὸ παράδειγμα τοῦ θεάτρου. Πόσες φορές δὲν πιστέψαμε, ὅτι ἀρχίζει νὰ σχηματίζεται κ' ἐδῶ ἕνα θεατρικὸ κοινὸ μὲ ἀνώτερα καὶ λεπτότερα γούστα; Πολλοί, σὲ κάθε τέτοια εὐκαιρία — καὶ ἔχουν παρουσιασθῇ δυὸ-τρεις, ὡς τώρα — δὲν ἔλειψαν νὰ πιπιλίσουν καὶ τὴν ἀγαπητὴ τους λέξη, τὴν «ἐξέλιξη» — ἐξέλιξη, ἢ ξετύλιγμα, ἂν προτιμᾶτε, σημαίνει στὴν Ἑλλάδα ὅλα τὰ πράγματα καὶ μερικά ἄλλα ἀκόμα — καὶ νὰ στηρίξουν στὸ φαινόμενο τίς καλύτερες ἐλπίδες. Ὑστερὰ ἢ περίφημη αὐτὴ «ἐξέλιξη» γύρισε ἀνάποδα καὶ ξαναβρεθῆκαμε ἐκεῖ ποὺ βρισκόμαστε καὶ προτύτερα.

Πολὺ φοβοῦμαι ὅτι ὅλα αὐτὰ τὰ ξαφνικά φαινόμενα εἶναι φαινόμενα καθαροῦ σνομπισμού. Ὁ σνομπισμὸς! Περισσότερο ἀπὸ ποτὲ τὸν βλέπει κανεὶς σὲ ὅλα τὰ φαινόμενα τῆς κοινωνικῆς καὶ τῆς διανοητικῆς μας ζωῆς. Θαυμάζουμε ἀπὸ σνομπισμό, ἀγαποῦμε ἀπὸ σνομπισμό, ἐκτιμοῦμε ἀπὸ σνομπισμό, ἰδεολογοῦμε ἀπὸ σνομπισμό,

Οἱ ἔμποροι τῆς ὁδοῦ Ἑρμοῦ ἔχουν διαγνώσει τὸ φαινόμενο πολὺ καλύτερα ἀπ' τοὺς κριτικούς καὶ τοὺς φιλοσόφους. Μιὰ κυρία μπαίνει στὸ μαγαζί τους, χωρὶς κανένα προσωπικὸ γούστο. Καὶ σταματᾷ μπροστὰ σὲ χρώματα καὶ σχήματα, μὲ μιὰ τριχικὴ δυσκολία ἐκλογῆς. Τότε ὁ σοφὸς ἔμπορος παίρνει ὅ,τι ἔχει γιὰ ξεπούλημα μπροστὰ του καὶ λέει, ἐμπιστευτικά, στὴν κυρία:

— Αὐτὸ νὰ προτιμήσετε, μαντάμ. “Ἀπ' αὐτὸ πῆρε, σήμερα τὸ πρωῒ, καὶ ἡ κυρία...

Καὶ ἀναφέρει τὸ ὄνομα μιᾶς πρέσβειρας, μιᾶς ὑπουργίνας, μιᾶς κυρίας τοῦ μεγάλου κόσμου τέλος πάντων. Λίγες εἶναι οἱ κυρίες, ποὺ δίνουν στὸν ἔμπορο νὰ καταλάβῃ πὼς δὲν ἔχουν καμμιά ἀνάγκη νὰ ξέρουν τί φώτισε ἡ κυρία πρέσβειρα ἢ ἡ κυρία ὑπουργίνα. Οἱ περισσότερές πιάνονται στὴν παγίδα. Μπορεῖ τὸ πρᾶμμα, ποὺ θ' ἀγοράσουν νὰ μὴν τοὺς ἀρέσῃ. Τοὺς φτάνει, ὅτι ἔχει τὴ σφραγίδα ἑνὸς ἀριστοκρατικοῦ γούστου. Μὲ τὸν ἴδιο τρόπο θαυμάζουμε ἕνα ἔργο μοντέρνας τέχνης — δὲ θέλω νὰ πῶ, ὅτι δὲν ὑπάρχουν καὶ ἀριστουργήματα στὴ μοντέρνα τέχνη, καθὼς καὶ στὴ λογοτεχνία καὶ τὸ θέατρο τῆς πρωτοπορίας — ὅχι γιὰτὶ μᾶς ἀρέσει — μπορεῖ νὰ μὴν τὸ καταλαβαίνουμε καὶ νὰ μὴν τὸ αἰσθανόμεστε καθόλου, — ἀλλὰ γιὰτὶ, μὲ τὸ νὰ μᾶς ἀρέσῃ, δείχνουμε, πὼς ἔχουμε ἀνώτερα, λεπτότερα καὶ πιὸ καλλιεργημένα γούστα. Ὁ σνομπισμὸς αὐτὸς εἶναι μιὰ γενικὴ ἀρρώστεια τῆς τελευταίας στιγμῆς σὲ ὅλον τὸν κόσμον, ποὺ παραδέρνει μέσα στὸ χάος μιᾶς ἠθικῆς καὶ αἰσθητικῆς ἀναρχίας, δημιουργημένης ἀπὸ τὸ γκρέμισμα τῶν παλαιῶν κριτηρίων. Στὴν Ἑλλάδα ὁμως, ὅπου ἡ στέθμη τοῦ πολιτισμοῦ βρίσκεται ἀκόμα σὲ πολὺ κατώτερο ἐπίπεδο, εἶναι φυ-

σικὸ ὁ σνομπισμὸς νὰ παρουσιάζεται σὲ μιὰ γενικώτερη καὶ ἀστεϊότερη μορφή. Ἔτσι, συμβαίνει νὰ ἔχουν τὴν «προτίμηση» σήμερα τὰ φιλοσοφικά βιβλία ἀπ' τοὺς ἴδιους ἀνθρώπους, ποὺ ἐντροφούν στὰ διαδίσματα καὶ τὰ θεάματα ποὺ κάνουν ἄλλοι τὴν εὐτυχία τῶν νομισιέρξ.

Καὶ ὁμως νομίζω πὼς θὰ μπορούσαμε νὰ ἐκμεταλλευθῶμε τὸ σνομπισμό αὐτό, δίνοντάς του μιὰ κατάλληλη κατεύθυνση. Ἐνας ῥώσος φίλος μου διανοούμενος, ἀπὸ τοὺς ἰδρυτὲς τοῦ Καλλιτεχνικοῦ θεάτρου τῆς Μόσχας, μοῦ ἔλεγε κάποτε, σχετικὰ μὲ τὴν ἱστορία καὶ τὴν ἐπίδραση τοῦ θεάτρου αὐτοῦ:

— “Ὅταν ἰδρύσαμε τὸ θέατρο αὐτό, μὲ τὸ ἐντελὲς ἐκλεχτό του δραματολόγιο, βάλουμε διπλὲς τιμές εἰσιτηρίων ἀπὸ τὰ ἄλλα θέατρα. Ἔτσι τὸ θέατρο μᾶς παρουσιάστηκε, ἀπ' τὴν ἀρχή, ὡς ἕνα ἀριστοκρατικὸ θέατρο. Στις πρώτες παραστάσεις ἐρχόντουσαν ὅσοι καταλάβαιναν καὶ ἀψήφουσαν τὴ σχετικὴ θυσία καὶ ὅσοι μπορούσαν νὰ πληρώσουν, ἔστω καὶ χωρὶς νὰ πολυκαταλαβαίνουν. Σιγά-σιγά ἀρχισαν νὰ μᾶς ἐρχονται καὶ ἄνθρωποι, ποὺ δὲν καταλάβαιναν τίποτε ἀπ' τὰ ἔργα ποὺ παίζαμε, ἀλλὰ ἤθελαν νὰ φαίνονται πὼς καταλαβαίνουν. Καὶ τὸ θέατρό μας ἦταν κάθε βράδυ γεμάτο, ὅπως δὲν θὰ ἦταν ἂν βάζαμε λαϊκὲς τιμές. Θὰ μοῦ πῆτε, ὅτι ἐκμεταλλευθήκαμε τὸ σνομπισμό τοῦ κοινοῦ. Ναι. Ἀλλὰ γιὰ τὸ καλὸ τῆς τέχνης. Γιὰτὶ κ' ἐκεῖνοι, ποὺ δὲν καταλάβαιναν στὴν ἀρχή, ἀρχισαν σιγά-σιγά νὰ καταλαβαίνουν καὶ ν' ἀγαποῦν πραγματικὰ τὸ θέατρό μας.

Γιὰτὶ, πράγματι, ν' ἀφίνη κανεὶς τὸ σνομπισμό, ποὺ εἶναι μιὰ τόσο μεγάλη δύναμη, νὰ πηγαίνει χαμένος;

ΠΑΥΛΟΣ ΝΙΡΒΑΝΑΣ

Ο ΜΕΤΤΕΡΝΙΧ ΚΑΙ ΟΙ ΕΛΛΗΝΕΣ

Πάντες οἱ ἱστορικοὶ τῆς Ἑλληνικῆς Ἐπαναστάσεως δὲν ἀφῆκαν ὕβριν τὴν ὅποیان νὰ μὴ ρίψουν κατὰ τῆς μνήμης τοῦ Ἀρχικαγκελλάρου τοῦ Βιενναίου Ἀνακτοβουλίου. Πολλοὶ δὲ τούτων διημφισβήτησαν καὶ αὐτὴν ἀκόμη τὴν διπλωματικὴν του ἱκανότητα. Ἄλλ' εἶναι ἐκδηλον εἰς πάντα ἀπροσώποληπτον καὶ ἀντικειμενικὸν ἐρευνητὴν, ὅτι ὁ Μέττερνιχ μετὰ τοῦ Γαλλεϋράνδου καὶ τοῦ Κερκυραίου εὐπατρίδου ἀποτελοῦν τὴν τριάδα, ἣ, ὅποια δεσπάζει τῆς διπλωματικῆς ἱστορίας τοῦ 19^{ου} αἰῶνος.

Κοινῶς χαρακτηρίζεται *μισέλλην*. Ἀλλὰ δέον νὰ διακρίνωμεν τῆς *μισελληνικῆς*, πράγματι δὲ *εὐρωπαϊκῆς* καὶ *αὐστριακῆς* πολιτικῆς τοῦ ἀνδρός, τὰ συναισθήματά αὐτοῦ, τὰ ὅποια τὸν ἐξετάζοντα μὲν τὸν καθ' ὅλου ἱστορικὸν βίον τῆς ἐποχῆς ἐκείνης ὀλίγον διαφέρουν, κατ' ἐξοχὴν ὅμως διαφέρουν τὸν βιογράφων καὶ συνθέτην τῆς ἐξαιρετικῆς ἐκείνης προσωπικότητος. Ἡς προκύπτει ἐκ τῶν ἀπομνημονευμάτων τοῦ Γκέντς—ἰδιαιτέρου τρόπου τινὰ γραμματικῶς τοῦ πρίγκιπος Μέττερνιχ—τὰ ὅποια, δημοσιευθέντα περὶ τὰ τέλη τοῦ παρελθόντος αἰῶνος, δὲν ἔτυχον εἰς τὴν Ἑλλάδα τῆς δευτέρας προσοχῆς, ὁ Μέττερνιχ ἦτο φλέλλην, πονῶν καὶ πάσχων διὰ τὴν δούλωσιν εἰς βάρβαρον κατακτητὴν λαοῦ εὐγενοῦς παρελθόντος. Ἀλλὰ πλὴν τῆς μαρτυρίας τοῦ Γκέντς καὶ ἄλλων ἀξιοπίστων καὶ δυναμένων νὰ γνωρίζουν, ἔχομεν καὶ τὰς σοδαρωτάτας πληροφορίας ἐκ τῶν αὐστριακῶν ἀρχείων, τῶν ἐπιτραπέντων εἰς τὴν ἐρευναν, ὅταν εἰς τὴν Αὐστρίαν ἐγκαθιδρύθη ἡ Δημοκρατία. Τὴν μελέτην τῶν πρὸς τὸν Μέττερνιχ σχετιζομένων ἀπαιτούμεν εἰς τὸν διαπρεπῆ δημοσιολόγον Κλεάνθη Νικολαΐδην, ὁ ὅποιος ἐπὶ συναπτὴν τείσαρχονταίαν ἔζησε τὴν πολυχύμνον ζωὴν τῆς συγχρόνου Εὐρώπης.

Ὁ Νικολαΐδης εἰς τὸ 1^{ον} κεφάλαιον τῆς ὑπ' αὐτοῦ συγγραφείσης *ἱστορίας τοῦ Ἑλληνισμοῦ* (ἐν Ἀθήναις 1923)—ἔργου ἐξαίρετου πολυμαθείας καὶ ἱστορικῆς διαίθεσσεως, δυστυχῶς ὅμως οὐχὶ εὐμεθέδου, οὐδὲ ἀμέμπτου γλωσσικῶς καὶ φραστικῶς—

ἐκθέτων τὰ πορίσματα τῆς εἰς τὰ Βιενναία ἀρχεῖα ἐρεύνης του, ἐπιχέει φῶς εἰς τὴν διφυῆ ἐμφάνισιν τοῦ Μέττερνιχ. Παραπέμπων τὸν φιλόστορον εἰς τὸ βιβλίον τοῦτο—παρὰ τοῦ ὁποίου θὰ διδαχθῇ πολλὰ σχετικῶς πρὸς τὰς σκέψεις, ἀλλὰ καὶ τὴν οὐχὶ τρυφεράν πολιτικὴν τοῦ Ἀρχικαγκελλάρου πρὸς τὴν Τουρκίαν—ἀρκοῦμαι νὰ σημειώσω ἐνταῦθα τοῦτο: Περὶφημον ἰδιόγραφον τοῦ πρίγκιπος ὑπόμνημα, πρῶτην ἤδη φορὰν ἐρχόμενον εἰς φῶς, τὸ ὅποτον εἰς μετάφρασιν ἑλληνικὴν δημοσιεύει ὁ συγγραφεύς. Ἀναφέρων εἰς τὴν ἀρχὴν τοῦ ὑπομνήματος ὁ Μέττερνιχ τὰ τῆς ἐκρήξεως τῆς Ἑλληνικῆς Ἐπαναστάσεως, ὁμιλεῖ περαιτέρω περὶ τῶν δύο ἀρχῶν, αἱ ὁποῖαι παλαίου εἰς τὸν βίον τῆς ἱστορίας—τῆς συντηρητικότητος καὶ τῆς ἐξελέξεως—δικαιολογεῖ τὴν πρὸς τὴν πρῶτην ἀπόκλισιν του, ὡς ἐγγυωμένην τὴν κοινωνικὴν τάξιν καὶ τὴν εἰρήνην, καὶ ἐπάγεται: «*Ποῖος δὲν θὰ ᾔσχετο τὴν ἀπολύτρωσιν λαοῦ τυραννομένου ὑπὸ βαρβάρου κυβερνήσεως; Ἀλλὰ καὶ τίς πολιτικὸς θὰ ἠδύνατο νὰ ἐργασθῇ σήμερον πρὸς ἐπίτευξιν τῆς ἀναγνωρίσεως τῆς πολιτικῆς ἢ καὶ αὐτῆς τῆς ἀστ. κῆς ἐλευθερίας τῶν Ἑλλήνων, ἄνευ τοῦ κινδύνου καθιερώσεως τῆς ἐπαναστάσεως;*» Προχωρῶν, ἀναγνωρίζει «*εἰς τὸ συμβᾶν αὐτό, κατὰ τὴν στιγμήν ἥεις ἐξελέγη πρὸς ἐκρηξίν του, τὴν συνήθη πορείαν τῶν ἐπαναστάσεων τῶν ἡμερῶν μας*» καὶ πιστεύει—πεπλανημένως, διὰ λόγους μὴ δυναμένους νὰ ἐκτεθοῦν εἰς τὸ σημεῖωμα τοῦτο—, ὅτι παρὰ τὴν τῆς Ἑλληνικῆς Ἐπαναστάσεως ἦσαν οἱ ἐν Ἰταλίᾳ καρμπονάροι, προσθέτως δὲ καὶ αἱ ἐκ Παρισίων νέαι ἰδέαι.

Δι' ὅλου ὅμως τοῦ ὑπομνήματος, βλέπομεν τὸν Μέττερνιχ ὁμιλοῦντα περὶ τῶν Ἑλλήνων ἠπίως, συγκαλύπτοντα τὰς φιλελληνικὰς του σκέψεις, ὡς νομίζει ὀρθόν, χάριν τῶν θεμελιωδῶν συμφερόντων τῶν εὐρωπαϊκῶν κρατῶν—τῆς κοινωνικῆς τάξεως καὶ τῆς διεθνούς εἰρήνης—διακατεχόμενον ὑπὸ τοῦ φόβου μὴ ἐξαπλωθῇ εἰς τὴν μόλις ἱσορροπή-

σσαν διὰ τῆς Ἱερᾶς Συμμαχίας Εὐρώπην ὁ ὑπὸ τὴν σποδὸν κρυπτόμενος σπινθήρ. Κατὰ πόσον δ' εὐλόγως ἐφοβεῖτο, ἀποδεικνύει τὸ γεγονός, ὅτι κατὰ περίεργον συγκυρίαν, μόλις παρητήθη τὸ 1848 ἀπὸ τῆς θέσεως τοῦ ἀρχικαγκελλάρου, ἐξαργύγησαν εἰς τοὺς Παρισίους, τὸ Βερολῖνον, τὴν Βιέννην, τὴν Βουδαπέστην καὶ εἰς διαφόρους πόλεις τῆς Ἰταλίας κοινωνικαὶ ἐπαναστάσεις (πλὴν τῶν γενομένων εἰς τὴν Ἰταλίαν, ἐνθα ὁ χαρὰκτὴρ αὐτῶν ἦτο ἐθνικός), ἀνατρέψασαι τὰ κρατοῦντα καὶ καθιδρύσασαι νέαν τάξιν πραγμάτων. Οἱ ἱστορικοὶ οἱ σιτούμενοι ἐκ τῶν περιφημῶν *φιλελευθέρων ἀρχῶν* τῆς Γαλλικῆς Ἐπαναστάσεως—αἱ ὁποῖαι, ὡς λεχθῇ ἐν παρόδῳ, ἔχουν κλεισθῇ σήμερον εἰς τὸν περιθῶλον τῶν *τερπνῶν μύθων*—δὲν ἠθέλησαν νὰ ἐξετάσουν οὔτε ποίαν θέσιν εἶχεν ὁ Μέττερνιχ εἰς τὸ πλαίσιον τῆς Ἱερᾶς Συμμαχίας, οὐδὲ ποίας πολυμύθους αὐτοκρατορίας ἐκράτει τὰ νήματα. Καὶ τὸ φαινόμενον τῶν ἡμερῶν μας, ὅτε οἱ Σλοβένοι καὶ οἱ Κροᾶται, ἀποτελοῦντες πρὶν ψηφίδας εἰς τὴν μωσαϊκὴν τῆς Αὐστρουγγρικῆς Αὐτοκρατορίας καὶ κατὰ τοὺς πόθους τῶν μετὰ τῶν Σέρβων ἐνωθέντες ἀπὸ δώδεκα ἡδὴ εἰῶν, δὲν δύνανται νὰ συζήσουν μετ' αὐτῶν ἄνευ δεινῶν προστριβῶν,—μολονότι καὶ οἱ τρεῖς λαοὶ εἶναι ὁμαῖμονες—ἀποδεικνύει ἐπαρκέστατα τὴν ἀνάγκην τῆς

ἰσχυρᾶς πυγμῆς τοῦ Μέττερνιχ, ὑποχρεομένου νὰ κρατῇ εἰς ἐνότητα κρατικὴν λαοὺς ποικίλους καὶ διαφόρου πολιτιστικῆς ἀναπτύξεως.

Ἄς σημειώσω καὶ τοῦτο περὶ τῆς τελευταίας φάσεως τῆς ἐν σχέσει πρὸς τὴν ἑλληνικὴν ὑπόθεσιν πολιτικῆς τοῦ Μέττερνιχ. Ὅτε εἰς τὴν Ἑλλάδα καθιδρύθη τὸ μοναρχικὸν καθεστῶς, βασιλεὺς δὲ ἐγένετο ὁ Ὀθων, ὁ Ἀρχικαγκελλάριος ἠθέλησε νὰ ἐπικουρήσῃ εἰς τὰς προσπάθειας, αἱ ὁποῖαι κατεβάλλοντο πρὸς δημιουργίαν κράτους προηγμένου καὶ συγχρόνου. Μαθὼν ὅμως ὅτι οἱ Ἕλληνες ἦσαν διηρημένοι καὶ ὀπηρέτουσαν νέον τύραννον, τὰς πολιτικὰς καὶ διπλωματικὰς φαντασίας, ἀπεγοητεύθη καὶ δὲν ἠθέλησε ν' ἀναμιχθῇ εἰς τὰ τοῦ ἀρτισυστάτου κράτους.

Ἐπὶ τοιοῦτο πνεῦμα, φρονῶ, πρέπει νὰ γίνῃ ἡ ἐρμηνεία τῆς πρὸς τὴν Ἑλλάδα πολιτικῆς τοῦ πρίγκιπος Μέττερνιχ. Διότι ὁ ἄξιος τοῦ ὀνόματος πολιτικὸς ὀφείλει νὰ ἐπιδιώκῃ τὴν πραγμάτωσιν τῶν συμφερόντων εἰς τὸ κράτος τοῦ ὁποίου τὰς τύχας διαχειρίζεται ὑπευθύνως,—συμφώνως πρὸς τὸ ἀξίωμα διὰ τοῦ ὁποίου οἱ πολιτικοὶ τῆς Ἀγγλίας, ἀπὸ τοῦ Πίττ καὶ τοῦ Πάλλμερστον μέχρι τοῦ Δισράελι καὶ τοῦ Ἰσάμπερλαιν, κατοχύρωσαν ἀπὸ τῶν συναισθηματικῶν ἐπικρίσεων τὴν μεγαλοπράγμονα ἐξωτερικὴν πολιτικὴν των.

Ε. Π. ΦΩΤΙΑΔΗΣ

Η ΣΙΩΠΗ

Μιὰ Ἰδέα συλλογισμένη,
βυθισμένη στὴ σιγὴ τῆς,
ἀγρυπνεῖ κάτω ἀπ' τὸν ἴσκιον
τῆς μοναχικῆς ψυχῆς σου.

Δὲ σαλεύει οὔτ' ἓνα φύλλο
μὲς στὸν κῆπο τῶν ὀνείρων,
ὅπου πᾶνε χέρι-χέρι
ἡ Σιωπὴ κι' ἡ Νοσταλγία.

Τὸ φευγάτο καλοκαίρι
πίσω του ἄφησε ἓναν πόνο:
ἴσκιους κι' ὄνειρα στὴ στέρνα
καὶ πατημασιὲς στὴ γλῶσση.

Κι' ὅλα σκύβουν καὶ κοιτάζουν
μιὰ θεὰ συλλογισμένη,
πῶχει στέμματα τὸ φεγγάρι
καὶ χιτῶνα τὴν ἑσπέρα.

Δὲ σαλεύει οὔτ' ἓνας ἴσκιος
μὲς στὰ μάτια τὰ μεγάλα
κι' ἡ σιωπὴ σου εἶναι μιὰ νύχτα
μ' ἓνα πλήθος ἄφωνα ἄστρα.

Κάτω ἀπ' τὸ λευκὸ φεγγάρι,
κῆποι μ' ὄνειρα πλεγμένοι.
Κι' ἀγρυπνεῖ μὲς στὴν ψυχὴ σου
μιὰ Ἰδέα συλλογισμένη.

ΜΙΧ. Δ. ΣΤΑΣΙΝΟΠΟΥΛΟΣ

Ο ΦΕΥΓΙΟΣ ΚΥΠΡΙΩΤΙΚΟ ΔΙΗΓΗΜΑ

ΕΙΚΟΝΟΓΡΑΦΗΜΕΝΟ ΑΠΟ ΤΟΝ Κ. Σ. ΦΡΑΓΚΟΥΛΙΔΗΝ

Α'.

Γράμμα από την 'Αλεξάνδρεια!..

Ο κύρ Μελέτης το στριφογύρισε και το ξαναστριφογύρισε στα δάχτυλά του, λές και περίμενε από στιγμή σε στιγμή να δῇ ν' ἀλλάξουν τὰ αἰγυπτιακά γραμματόσημα κ' οἱ αἰγυπτιακές σφραγίδες, ἢ σὰν νὰ περίμενε νὰ μαντέψῃ ἀπὸ τὸ ἐξωτερικὸ τοῦ φακέλου ἀπὸ ποιὸν ἐρχόταν αὐτὸ τὸ γράμμα.

Γράμμα ἀπὸ τὴν 'Αλεξάνδρεια!..

Ἡ περιέργεια τοῦ κύρ Μελέτη ἦταν κάτι ποὺ δὲν λογιάζεται: κάτι ποὺ πλησιάζει τὸ φόβο. Γι' αὐτὸ καὶ τὸ στριφογύριζε καὶ τὸ ξαναστριφογύριζε στὰ χέρια του, χωρὶς νὰ τολμᾷ νὰ τ' ἀνοίξῃ.

Γράμμα ἀπὸ τὴν 'Αλεξάνδρεια!..

Ποιὸς νὰ τοῦ τῷστελνε; Οὔτε συγγενὴ εἶχε στὴν 'Αλεξάνδρεια, καὶ γενικὰ ἔξω ἀπ' τὸ χωριό του, οὔτε φίλο, οὔτε ἀπλῶς γνωστό. Ἀπὸ ποῦ λοιπὸν ἐρχόταν αὐτὸ τὸ γράμμα;

Τέλος ἀποφάσισε καὶ τ'ἀνοιξε σιγὰ-σιγὰ καὶ νὰ τὴν διάβασε, χαμένος ἀπὸ τὸ αἶσθημα ἐκεῖνο ποὺ γεννιέται στὸν ἄνθρωπο σὰν βρῖσκεται μπροστὰ σὲ κάτι τι ὁλότελα ἀπίστευτο καὶ ἀπίθανο, ποὺ ὥστόσο εἶναι ὑποχρεωμένος εἰς τὸ πιστέψῃ, γιατί τὸ βλέπει ὁλοκράτα μπροστὰ του.

Ἐν 'Αλεξανδρείᾳ τῇ 18 Φεβρουαρίου 1920

Ἀγαπητέ μου ἀδελφὲ Μελέτη,

Ἰαῖρε, εἰς Πεδουλᾶν

Καὶ πρῶτον μὲν ἐρχομαι νὰ ἐρωτήσω περὶ τῆς καλῆς σου ὑγείας καθὼς καὶ τῶν ἀγαπημένων ἡμῶν ἀδελφῶν καὶ δευτέρον νὰ σοῦ ἱστορήσω μὲ δυὸ λόγια τὰ

κατ' ἐμέ. Γνωρίζω, ἀδελφέ μου, ὅτι μὲ θεωρεῖτε νεκρὸν πλέον καὶ ἴσως εἰς τοῦτο πταίω ἐγὼ ποὺ δὲν ἔδωσα σημεῖα ζωῆς ἐπὶ τόσα ἔτη, ἀλλὰ νὰ σὲ εἴπω τὴν ἀλήθειαν πταίουν καὶ αἱ περιστάσεις.

Μάθε ὅτι εἰς τὸ μακρὸν αὐτὸ διάστημα ἐξαφανίσεώς μου ὑπέφερα πολλὰ καὶ διάφορα, τὰ ὁποῖα θὰ σοῦ διηγηθῶ καταλεπτῶς ὅταν μὲ τὸ καλὸ σὲ ἀνταμώσω καὶ σὲ ἐναγκαλισθῶ ἐγκαρδίως. Ἐγύρισα σχεδὸν ὅλην τὴν Ἀφρικὴν, ἐπῆγα ἕως εἰς τὸ Γράνσβαλ ἀκόμα, καὶ ἐπὶ πολλὰ ἔτη ἔζησα εἰς τὸ Κόγκον. Εἶναι ὅμως τώρα δέκα ἔτη ποὺ ἐγκατεστάθην εἰς Ἄνω Αἴγυπτον, εἰς τὸ Κόμ-Όμπο, ὅπου ἴδρυσαι ἐκκοκκιστήριον βάμβακος, τὸ ὁποῖον μὲ τὴν βοήθειαν τοῦ Θεοῦ καλῶς ἐργάζεται ἕως σήμερον.

Τώρα εὐρίσκομαι εἰς Ἀλεξάνδρειαν δι' ὑποθέσεις μου καὶ θὰ μείνω ἀκόμα κανένα μῆνα ἐδῶ. Κατόπιν θὰ ἐπιστρέψω εἰς Κόμ Όμπο, καὶ τὸ καλοκαίρι, πρῶτα ὁ Θεός, θὰ ἐρθῶ εἰς Κύπρον νὰ σᾶς ἀνταμώσω, νὰ ἀντικρύσω καὶ πάλιν τὴν ἀγαπητὴν μου πατρίδα καὶ νὰ σᾶς φιλήσω ὅλους σας.

Μάθε ὅτι εἰμαι παντρεμένος, ἀλλὰ ὁ Θεὸς δὲν ἠδρόκησε νὰ μᾶς χάριση παιδί. Δι' αὐτὸ ὅταν ἔλθω εἰς τὸ χωριό μας, πιθανὸν νὰ υἱοθετήσωμεν κανένα συγγενοπαῖδι μας.

Οἱ ἀδελφοί μας, αἱ ἀδελφαί μας τί γίνονται; Εἶναι ὅλοι καλά; ὁ Δημήτριος, ὁ Λοῖζος, ἡ Ἀννίτσα, ἡ Χαρικλοῦ; ἐπαντρευτήκατε ὅλοι σας; Οἱ γέροι μας θὰ ἐπέθαναν βέβαια. Θεὸς σχωρέσει τοὺς!

Γράψε μου σὲ παρακαλῶ τὸ γρηγορώτερον ἐδῶ εἰς Ἀλεξάνδρειαν. Μένω εἰς τὸ

σπίτι ἐνὸς συμπαθέρου μου ποὺ εἶναι ἐγκατεστημένος ἐδῶ. Ἡ διεύθυνσις εἶναι:

Monsieur

Const. Garyfallos

pour Michel Philippides

Rue Bolanachi No 12

Alexandrie (Egypte)

Φίλησέ μου τὰ ἀδελφία μας καὶ ὅλους τοὺς συγγενεῖς. Φαντάζομαι τὴν ἐκπληξὴν ὅλων σας.

Σὲ ἀσπάζομαι ὁ ἀδελφός σου
Μιχάλης

— Μαρία! Μαρία! ἄρχισε νὰ ξεφωνίζῃ ὁ κύρ Μελέτης μὲ φωνὴ ραγισμένη καὶ μισοτρεμάμενη ἀπὸ χαρούμενη συγκίνηση, σὰν πέρασε ἡ πρώτη στιγμὴ τῆς τρομαγμένης ἐκπληξης.

— "Ἐλα νὰ δῇς ἓνα γράμμα ποὺ μᾶς ἦρθεν ἀπὸ τὴν 'Αλεξάνδρεια!..

Ἡ Μαρία, ἡ γυναῖκα του, ποὺ καθάριζε ἔξω, τὸ στάβλο, ἔτρεξε σβέλτα, τρέποντας τὰ χέρια τῆς ποὺ εἶχαν ἐνλιάνει ἀπ' τὸ κρύο. Ἐσκυψε μὲ περιέργεια στὸ γράμμα καὶ τὸ διάβασε, χωρὶς νὰ τὸ πάρῃ ἀπὸ τὰ χέρια τοῦ ἀντρός της. Μετὰ, σταυροκοπήθηκε εὐλαβητικά.

— Κύρι! ἐλέησον!.. Γιὰ κύττα ὁ Θεὸς μας τί λογῆς κάνει τὸ θάμα του!..

Κι' ἐξακολουθοῦσε νὰ σταυροκοπιέται, χωρὶς νὰ βρίσκῃ τί ἄλλο νὰ πῇ. Ὁ κύρ Μελέτης σηκώθηκε μὲ σβελωσύνῃ εἰκοσάχρονου παλληκαριοῦ, ξεκρέμασε τὸ παλτό του ἀπ' τὸν τοῖχο, τὸ φόρεσε χωρὶς τὴ βοήθεια τῆς γυναίκας του, γιατί αὐτὴ ἐξακολουθοῦσε νὰ μένῃ ἀκίνητη στὴ θέση της σὰ μαρμαρωμένη, πῆρε καὶ τὸ μαντύ του,

— "Ἐλα νὰ δῇς ἓνα γράμμα ποὺ μᾶς ἦρθεν ἀπὸ τὴν 'Αλεξάνδρεια!..

τὸ ζέστανε στὴ φωτιά, τὴλίζει τὸ κεφάλι του, φόρεσε ἀπὸ πάνω τὸ καπέλλο του, κουκουλώθηκε καλά, πῆρε τὴν ὀμπρέλλα του κι' ἀνοίξε τὴν πόρτα.

— Πάω στῆς μάννας μου νὰ τῆς φέρω τὸ μαντάτο. Μετὰ θὰ πᾶ νὰ κάτσω λιγάκι στῆς νύφης μας τῆς Μαρίτσας καὶ νὰ στείλω τὸ Νικολῆ νὰ πᾶ νὰ τὸ πῇ καὶ στοὺς ἄλλους.

Ἐξω ἐχινόζε ἀπὸ τὸ πρωῒ. Ὁ κουτσοφλέβαρος ἦταν στὸ ἔβγα του κι' ἤθελε νὰ δείξη τὴν καλλικαριὰ του. Οἱ χιονονιφάδες πέφτανε πυκνὲς πυκνὲς καὶ κάτω εἶχε σιβάσει ὡς μισὴ πιθαμὴ. Μ' ὅλα του ὅμως τὰ πενηνταπέντε χρόνια, ὁ κύρ Μελέτης δρασκελοῦσε τίς λιμνίτσες ποὺ ἔκαναν τὰ νερά τῶν αὐλακιῶν τρυπώντας τὸ χιόνι, σὰν νᾶταν κοσιπέντε χρονῶν. Καὶ δὲν εἶχε καὶ λίγο δρόμο νὰ κάνῃ! Ἀπὸ τὴν Πέρα Γειτονιά ὅπου καθόταν αὐτὸς μετὰ τὴ γριά του, ἀφότου παντρεύσαν μετὰ τὸ καλὸ ὄλα τὰ παιδιὰ τους, ἔπρεπε ν' ἀνέβῃ στὰ κατσίβραχα, στὸν Πιθυρᾶ, στὸ σπατάκι τῆς μάννας του, ποὺ τῆς τὸ χτίσανε πλάϊ στὸ σπίτι τῆς ἀγγόνισσάς της, τῆς Καλλιόπης, παντρεμένης τώρα τελευταία. Ἦταν ὀγδόντα χρονῶν κι' ἀκόμα δὲν ἐννοοῦσε νὰ πεθάνῃ. Λὲς κι' ὁ χάρος τὴν περίμενε, νὰ δῇ πρῶτα τὸ χαμένο της παιδί...

Β'.

Μάρτης, Ἀπρίλης, Μάης. Σ' ὅλο αὐτὸ τὸ διάστημα οἱ Φιλιππιδάιοι εἶχαν ἀλλάξει ὁλότελα. Ὅσοι ἀπ' αὐτοὺς ἦσαν ἀπὸ φυσικὸ τους μελαγχολικοί, γένηκαν ξαφνικά εὐθυμοί. Κι' ὅσοι πάλιν εἶχαν τίς στενοχωρίες τους, τίς ξεχνούσανε κι' οὔτε ἔλεγε νὰ κολλήσῃ πιά ἀπάνω τους καμιὰ λογὴς στενοχώρια. Ἡ χαρά, μετὰ δυὸ λόγια, εἶχε φωλιάσει μόνιμα στὶς ψυχὲς ὁλονῶν. Μὰ τὴν πιότερη χαρὰ ἀπ' ὅλους τὴν εἶχε ἡ μάννα τους, ἡ γριά Καλλοῦ.

Ζοῦσε λοιπὸν καὶ θὰ ξανάβλεπε τὸ παιδί της, τὸ παιδί της ποὺ τ'ᾶχε χαμένο ἀπὸ 12 χρονῶν, χωρὶς καμμιά ἐλπίδα νὰ τὸ ξαναῖδῃ!

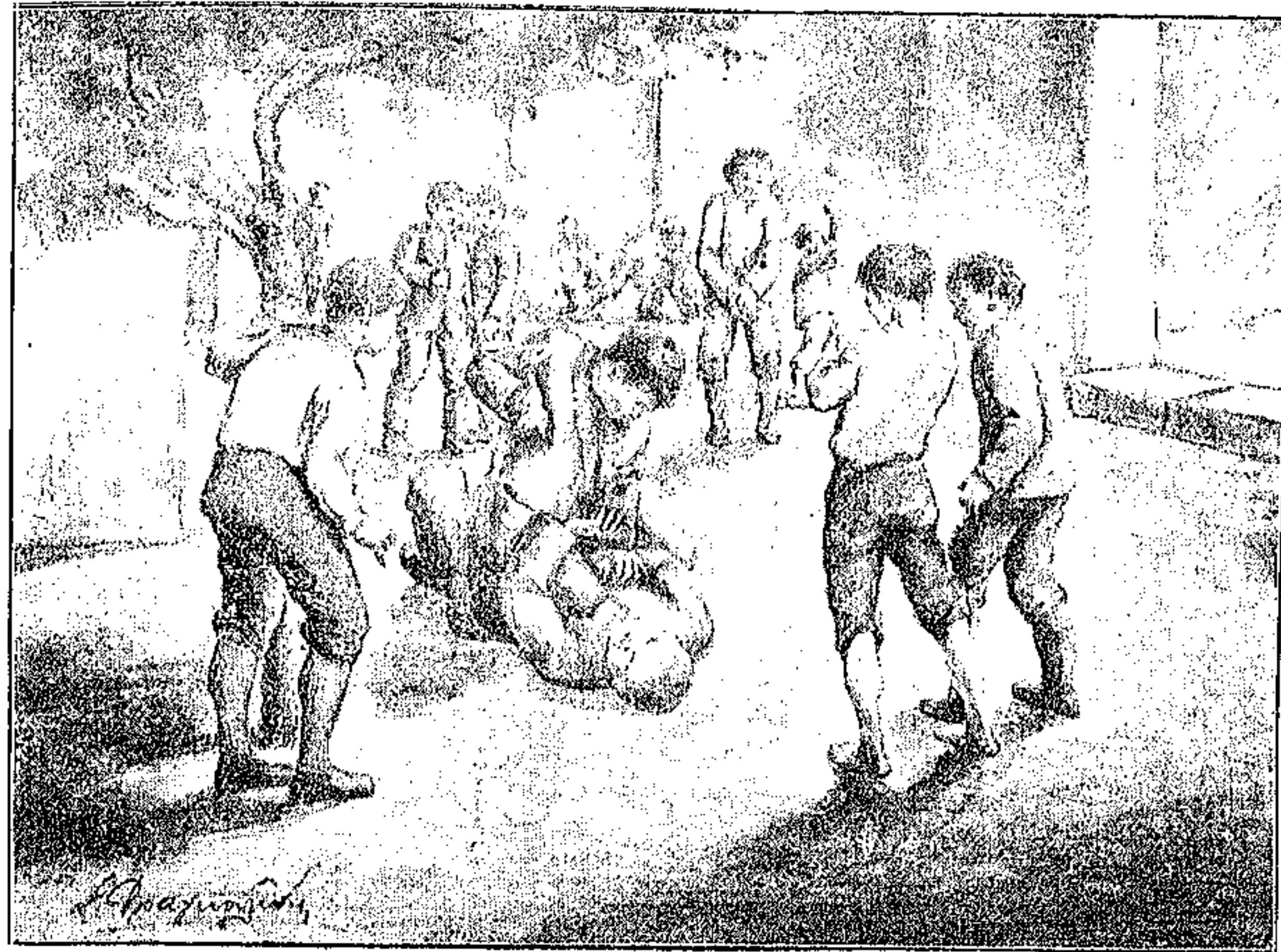
Πᾶν ἀπὸ τότε τριανταπέντε χρόνια. Ὁ μεγάλος της γιός, ὁ Μελέτης, ἦταν εἴκοσι χρονῶν καλλικαρὶ, καὶ τὸ μικρότερό της παιδί, ἡ Χαριολοῦ, δυὸ χρονῶν. Ὁ Μιχάλης ἦταν δώδεκα.

Ἐκτὸς ἀπὸ τὸ μεγάλο, τὸ Μελέτη, ποὺ ἦταν πάντα του φρόνιμο καὶ γνωστικὸ παιδί, καὶ τὰ δυὸ κοριτσάκια ποῦσαν μικρὰ ἀκόμη, τ' ἄλλα τρία ἀδέρφια ἦσαν ἀνυπόταχτοι, ξεροκέφαλοι, ποὺ οὔτε πατέρα ἄκουαν, οὔτε μητέρα, οὔτε δάσκαλο. Ὅλο τὸ νοῦ τους στὸ παιγνίδι εἶχαν, στὸ πετροβόλημα τῶν γάτων καὶ τῶν σκυλλιών, καὶ γιὰ γράμματα καρφὶ δὲν τοὺς καιγόταν... Τ' ὀσκαζαν μέρες ὁλόκληρες κι' ἀπ' τὸ σχολεῖο κι' ἀπ' τὸ σπίτι, καὶ ζοῦσαν σὰν κλέφτες στὰ περβόλια καὶ στὰ δάση, ἅμα ἦταν καλοκαίρι βέβαια, μόνον καὶ μόνον γιὰ νὰ μαζεύουν ἀνετα φωλιές καὶ νὰ διασκεδιάζουν, βασανίζοντας τὰ καημένα τὰ πουλάκια. Πολλὲς φορὲς βέβαια ἀνεβαίνανε καὶ στὰ κεραμίδια τοῦ χωριοῦ καὶ μάζευαν τίς φωλιές τῶν στρουθιῶν· μὰ 'κεῖ μποροῦσαν εὐκολὰ νὰ τοὺς πιάσουν. Ἐξω στὰ περβόλια καὶ στὸ δάσος, ποῖος νὰ τοὺς βρῇ!

Ἄν πῆς στὸν καιρὸ τῶν φρούτων, οὐαὶ καὶ ἀλλοῖμονο στὰ κεράσια, στὰ μήλα, στὰ ροδάκινα καὶ στ' ἀχλάδια! Ὅταν μάλιστα κάνανε καὶ πιτύσεις... Κάποτε βέβαια τοὺς πιάνανε, ἢ παραδινόντουσαν μόνον τους, ὅταν οἱ θειάδες τους ἢ οἱ θειάδες τῶν συντρόφων τους — γιατί εἶχαν κι' ἄλλους παρέα — τοὺς κόβανε τίς ζωοτροφίες. Γιατὶ τὸ βράδυ ἀνέβαινε κάποιος ἀπ' αὐτοὺς κρυφὰ στὸ χωριό, καὶ πάντα θὰ βρισκότανε κάποια πονετικὴ θειὰ ποὺ μαζί με τίς συμβουλές της, τοὺς ἔδινε καὶ κάμποσο ψωμὶ καὶ προσφάγι. Ὅταν λοιπὸν τοὺς πιάνανε, τοὺς δίνανε τῆς χρονιᾶς τους, τοὺς μαυρίζανε στὸ ξύλο, μὰ τί τὰ θέλεις! Διορθωμὸς δὲν ἦταν! Εἶχαν τὸ διάβολο μέσα τους.

Ὁ Μιχάλης, ὁ μικρότερος, ἦταν ὁ πιὸ διαστραμμένος ἀπ' ὅλους. Οὔτε στοὺς γάτους ἔξαντλοῦσε τὴν κακία του, οὔτε στοὺς σκύλλους, οὔτε στὰ πουλιά. Ἀκόμα καὶ τοὺς γέροντες διακονητάδες, ποὺ περνοῦσαν πάντα ἀπ' τὸ χωριὸ ζητιανεύοντας, τοὺς πετροβολοῦσε ἀλύπητα. Ὅσο γιὰ τὰ παιδιὰ ποῦσαν τοῦ χειριοῦ του, τὸν ἔβλεπαν ἀπὸ μακριὰ καὶ τ' ὀστριβαν μετὰ τέσσερα. Τὸ φρόβητρό τους!

Ἦταν μιὰ μέρα μαγιάτικη, ἡλιολόουστη καὶ δροσερή. Τὰ μαθητοῦδια εἶχαν διάλειμμα καὶ καίζανε στὴν εὐρύχωρη αὐλὴ

«... Τ' ὄθλασε μιὰ τρικλοποδιὰ καὶ τὸν πέταξε χάμω σὰν κούτσουρο.»

τοῦ σχολείου, ποῦταν καὶ αὐλὴ τῆς ἐκκλησιᾶς μαζί.

Ὁ δάσκαλος, ἓνας γέρος μετὰ κοντὸ ἄσπρο γένι, στὸ διάλειμμα αὐτό, ποῦταν τὸ μοναδικὸ τῆς ἡμέρας καὶ βαστοῦσε μιὰ ὥρα, συνειθίζε νὰ κατεβαίνει στὸν καφενὲ ποῦτανε κοντά, καὶ νὰ κουβεντιάζῃ μετὰ τοὺς χωριανούς. Λοιπὸν στὰ παιχνίδια τῶν παιδιῶν, χωρὶς δάσκαλο ἀπὸ πάνω, οἱ καυγάδες δὲν ἦσαν σπάνιοι. Κάθε ἄλλο μάλιστα! Καὶ μετὰ πρωταγωνιστὲς τοὺς περίφημους Φιλιππιδάιους.

Τὴν ἐποχὴ ἐκεῖνη, οἱ ἄλλοι Φιλιππιδάιοι εἶχαν πιά ξεσκόλισε, κ' οἱ γονιοὶ τους τοὺς στρώσανε στὴ δουλειά, στὰ περβόλια καὶ στ' ἀμπέλια. Ἐμενε μονάχα ὁ μικρότερος, ὁ Μιχάλης, ὁ πιὸ διαστραμμένος ἀπ' ὅλους. Ὅπως ἦταν μάλιστα φέτος στὴν τελευταία τάξη, δηλαδὴ ἀπ' τοὺς μεγαλύτερους, τὸν ἔτρεμε ὅλο τὸ σχολεῖο.

Καὶ πραγματικὰ ἔπρεπε ἄραδα, ἀπ' τοὺς μικρότερους ὡς τοὺς μεγαλύτερους, κι' ὅλους τοὺς βασάνιζε. Μόλις καταδεχότανε

νὰ κάνῃ παρέα δυὸ τρεῖς συνομήλικούς του καὶ νὰ μὴ τοὺς βασανίξῃ, κι' αὐτὸ γιατί ἀπ' τὴ μιὰ μετὰ τὸ ξεσκόλισμα τῶν ἀδερφῶν του εἶχε μείνει μόνος, κι' ἀπ' τὴν ἄλλη γιατί αὐτοὶ ποὺ τοὺς ἔκανε παρέα ἦσαν ποῖος λίγο, ποῖος πολύ, ὅμοια μ' αὐτὸν διαστραμμένοι.

Κεῖνο λοιπὸν τὸ μαγιάτικο πρωῒ, ὁ Μιχάλης ἔκανε ὅπως πάντα τὸ «θάμμα» του. Μερικὰ παιδιὰ, ὡς δεκαπέντε, ἔπαιζαν «σκινιά». Στὸν κορμὸ ἐνὸς δέντρου δένουν ἓνα σκοινὶ λίγο μακρὺ. Τὸ κρατᾷ ἓνας ἀπ' τὴν ἄκρη καὶ προσπαθεῖ κάποιον νὰ πιάσῃ ἀπ' τοὺς ἄλλους μετὰ τὸ χέρι του, ἐνῶ αὐτοὶ τὸν χτυποῦν στὶς πλάτες. Ἄν κατορθώσῃ καὶ πιάσῃ κανένα, τότε μπαίνει αὐτὸς στὴ θέση του. Ἄν ὅμως τὸν σπρώξῃ κανεὶς καὶ τοῦ πέσῃ τὸ σκοινὶ ἀπ' τὸ χέρι, ἔ τότε ἀλλοῖμονό του! Τὸν τραβᾶν ἔξω καὶ τοῦ δίνουν, τοῦ δίνουν, τοῦ δίνουν, ὅσο νὰ μπορέσῃ νὰ ξεφύγῃ καὶ νὰ ξαναβρῇ τὸ σκοινὶ του. Ἐ λοιπὸν, σ' αὐτὰ τὰ σπρωξίματα ἦταν εἰδικὸς ὁ Μιχάλης.

Ὡς τόσο κείνη τὴν ὥρα τὰ παιδιά διασκέδαιζαν τρομερά. Στὸ σκοινὶ ἦσαν ἕνας ἀδέξιος, χαλόφτας σωστός, ποὺ τίς ἔτρωε ἀραδιαστίς, χωρὶς νὰ μπορῇ νὰ πιάσῃ κανένα. Εἶχε χάσει πιά τὸ ἥθικό του, κ' ἀπὸ τίς ξυλιές κ' ἀπὸ τὴ ντροπὴ, γιὰ τὴν ἀδεξιότητά του, ἦσαν ἔτοιμος νὰ κλάψῃ. "Ὅπου νᾶσον καὶ καταφθάνει ὁ Μιχάλης! "Ὁλη κείν' ἡ εὐθυμία κόπηκε μονομιᾶς. Χωρὶς νὰ χάσῃ καιρό, τρέχει ξαφνικά, σπρώχνει τὸ παιδί μακριὰ ἀπ' τὸ σκοινὶ του καὶ τ' ἀρχίζει κιόλας στὶς κατραπακιές. Τὸ παιδί διεμαρτύρετο πὼς δὲν παίζει μαζί του. «Δὲν παίζω, δὲν παίζω» διεμαρτύρεται δλοένα, ἐνῶ τ' ἄλλα παιδιά στάθηκαν παρὰμερὰ κατσουφιασμένα γιὰ τὸ χάλασμα τοῦ παιγνιδιοῦ τους. Μὰ ὁ Μιχάλης θύμωσε. Τὸν ἄφησε, ἀλλὰ προσωρινά.

«Δὲν παίζεις, ρε γυνὲ τῆς παλιογυναικας; Στάσου νὰ σοῦ δείξω γώ!»

Καὶ τὸν ἀρχίζει κατακεφαλιές, τὴ μιὰ πάνω στὴν ἄλλη. Πάτ, κιούτ, στὸ πρόσωπο, στὸ κεφάλι, ἐνῶ τὸ παιδί δλόλυζε χωρὶς ν' ἀμύνεται, βρίζοντας μοναχὰ καὶ βλαστημώντας. Τ' ἄλλα παιδιά, χωρὶς νὰ τολμήσῃ κανεὶς νὰ τρέξῃ νὰ τὸν γλυτώσῃ, κύτταζαν ἀδιάφορα. Συνειδησμένη σκηνή.

Τώρα ὁ Μιχάλης εἶχε ξαπλωμένο κάτω τὸ παιδί. Ἐπειδὴ εἶχε δοκιμάσει νὰ φύγῃ, ἔτρεξε, τὸν ἄρπαξε, τοῦβαλε μιὰ τρικλοποδιά καὶ τὸν πέταξε χάμω σὰν κούτσουρο. Τὰ γόνατα καὶ τὰ χέρια του ξεσκίστηκαν καὶ μᾶτωσαν, μ' αὐτὸ δὲν ἱκανοποίησε τὸν μικρὸ τύραννο, μόνον ἔτρεξε νὰ γονατίσῃ ἀπάνω του, κ' ἐξὸν ἀπ' τίς κατακεφαλιές καὶ τίς μπάτσες, τὸν ἄρπαξε κιόλας ἀπ' τ' ἄφτιά καὶ τοῦ χτυποῦσε χάμου τὸ κεφάλι. Τὸ παιδί εἶχε πᾶναι πιά νὰ βρίζῃ καὶ νὰ βλαστημᾷ κ' ἐπικαλεῖτο τώρα τὴ βοήθεια τοῦ Χριστοῦ καὶ τῆς Παναγίας, τοῦ πατέρα του καὶ τῆς μάνας του.

Ἄλλ' ἂν δὲν ἦρθε κανένας ἀπὸ δαύτους νὰ τὸν γλυτώσῃ, ἦρθε ὁ δάσκαλος. Τὰ παιδιά, μόλις τὸν εἶδανε, πάφανε μονομιᾶς τὰ παιγνίδια τους καὶ τρέχοντας ἐμπαιναν στὸ σχολεῖο κοπαδιαστά, σὰν τραγιά στὸ μαντρί τους. Ὁ Μιχάλης ἄφησε τὸ παιδί, ποὺ ὥστόσο δὲν σηκώθηκε, παρὰ ἔμενε κάτω ξαπλωμένο, δλολύζοντας.

Στάθηκε μιὰ στιγμὴ ἀκίνητος σὰν μαρ-

μαρωμένος, βλέποντας τὸ δάσκαλο νὰ προχωρῇ βλοσυρὸς ἀπάνω του. Δὲν εἶχε τὴ δύναμη νὰ τὸ βάλῃ στὰ πόδια. Ἐπαθε δ,τι παθαίνουν τὰ πουλιά στ' ἀντίκρισμα τοῦ φιδιοῦ. Ὡστόσο ὁ δάσκαλος τὸν ἔφτασε, τὸν ἄρπαξε κ' ἀπὸ τὰ δυὸ ἄφτιά, τοῦ κούνησε καλὰ καλὰ τὸ κεφάλι μπρὸς καὶ πίσω, τοῦδωκε ἕνα γερὸ χαστούκι, τὸν ξανάπιασε πάλι ἀπ' τὸ ἓν' ἄφτι καὶ τὸν τραβοῦσε πρὸς τὸ σχολεῖο.

— Ἐλα τώρα, νὰ κάνουμε τ' ἀρκοῦδι νὰ χορέψῃ!

Ὁ Μιχάλης, σὰν κείνη τὴ στιγμὴ μονάχα νὰ κατάλαβε τὸν κίνδυνο ποὺ τὸν ἀπειλοῦσε, ἔκανε νὰ φύγῃ. Μὰ ὁ δάσκαλος, ἀφήνοντας τ' ἄφτι του, τὸν ἔπιασε γερὰ ἀπ' τὸ μπράτσο. Τὸν ἔμπασε μέσα κ' ἔκλεισε τὴν πόρτα. Τὰ ἄλλα παιδιά εἶχαν πιά καθίσει φρόνιμα στὰ θρανία τους.

— Δημήτριε Βασιλείου, πάρε αὐτὸν ἐκεῖ ἔξω καὶ πῆγαινέ τον σπῖτι του! Καὶ σύ, Στέφανε Ἰωάννου, μάζεψέ μου πετραδάκια!

Ὁ «Δημήτριος Βασιλείου» καὶ ὁ «Στέφανος Ἰωάννου» βγήκαν καὶ ξανάκλεισαν πίσω τους τὴν πόρτα. Στὸ μεταξὺ, ὡς ὅτου νὰ φτάσουν τὰ πετραδάκια, θὰ χόρευε τ' ἀρκοῦδι. Καὶ δόσ' του λοιπὸν καὶ δόσ' του, καὶ δόσ' του, μὲ τὴ βέργα στὰ πόδια, στὸν πισινό, στὰ μπούτια, ἔκανε τὸ φίλο μας τὸ Μιχάλη νὰ χορεύῃ ὅχι σὰν ἀρκοῦδι, μὰ σὰν δαιμονισμένος. Ξεφώνιζε, οὔρλιαζε, φώναζε κ' αὐτὸς τὴν Παναγία του, τὸ Χριστό του, τὴ μάνα του καὶ τὸν πατέρα του, μὰ τοῦ κάκου. Τ' ἄλλα παιδιά κύτταζαν περίτρομα.

Ἦρθαν καὶ τὰ πετραδάκια. Ὁ δάσκαλος τᾶστρωσε προσεχτικὰ στὸ πάτωμα, καὶ μὲ τὴ βοήθεια τῆς βέργας ἔβαλε τὸ Μιχάλη νὰ γονατίσῃ ἀπάνω. Συνειδησμένη τιμωρία, μὰ ὁ Μιχάλης δὲν τὸ ἀνέχθηκε. Ὁρῶθηκε ἄγριος κ' ἄρχισε τώρα νὰ βρίζῃ μέσα ἀπ' τὰ κλάματά του.

«Δὲν γονατίζω, ρε κερατᾶ, κερατᾶ, τραγογένη, κακόχρονο νᾶχης», ἔκανε ὁ Μιχάλης καὶ χύθηκε κατὰ τὴν πόρτα. Μὰ ἦσαν κλειστή κ' ὁ δάσκαλος μ' ἕνα πῆδημα τὸν πρόλαβε. Ἀρχισε τότε ἕνα ἄγριο κυνηγητὸ στὴν αἴθουσα τοῦ σχολείου. Ὁ δάσκαλος τὸν χτυποῦσε πιά ὅπου τὸν πετύχαινε ἡ βέργα. Κι' ὁ Μιχάλης ξεφωνίζοντας, βρίζοντας, φωνάζοντας Χριστοὺς καὶ Πανα-

γίες, ἔτρεχε, ἀνέβαινε καὶ κατέβαινε θρανία, ἀναποδογύριζε καρέκλες, πᾶσκιζε ν' ἀνοίξῃ κανένα παράθυρο, τὴν πόρτα, τοῦ κάκου!

Τότε παραδόθηκε. Κι' ὁ δάσκαλος, ποὺ ξεθύμανε πιά μὲ τὸ ξύλο καὶ λαχάνιασε ἀπ' τὸ κυνηγητὸ, ἀνοίξε τὴν πόρτα καὶ πέταξε ἔξω τὸ Μιχάλη μὲ μιὰ κλωτσιά. Ὑστερα τὴν ξανάκλεισε κ' ἄρχισε τὸ μάθημά του.

Ὁ Μιχάλης ἔπεσε στὴν αὐλή, κατρακυλώντας τὰ τρία-τέσσαρα σκαλιὰ τῆς πόρτας. Σηκώθηκε καὶ τρικλίζοντας πῆγε καὶ χώθηκε σὲ μιὰ κώχη τῆς ἐκκλησίας, ἀπ' τὸ πίσω μέρος, ποὺ δὲν ἀντίκρυζε τὸ σχολεῖο, νὰ καταπραῖνῃ ἐκεῖ τοὺς πόνους του. Κι' ὅπως ἦταν φύση ἐκδικητικὴ, σκέφθηκε καὶ τὴν ἐκδίκησή του.

Ἰσαμε τὸ μεσημέρι ἀνάσανε ὅπωςδὴποτε. Ἐπαψε καὶ τὰ κλάματα, γιατί ἦσαν ἀπὸ κείνους ποὺ μόνον ὁ πόνος ὁ σωματικὸς τοὺς κάνει νὰ κλαῖνε. Ὁ δάσκαλος χτύπησε τὸ κουδοῦνι, καὶ τὰ παιδιά χυθῆκανε ἔξω σὰ χελμαρρος κελαριστός. Ὁ Μιχάλης πλησίασε κέρνοντας σβάρνα τὸν τοῖχο τῆς ἐκκλησίας. Στάθηκε κρυμμένος πίσω ἀπ' τὴ γωνιά τοῦ καμπαναριοῦ καὶ παραμόνευε, χωρὶς νὰ τὸν βλέπῃ κανεὶς. Στὸ ἀριστερὸ του χέρι, χωμένο ἀπὸ πίσω, κρατοῦσε μιὰ βαρεῖα πέτρα. Τὰ παιδιά κοπαδιαστά ἔβγαιναν ἀπ' τὴν πόρτα τοῦ αὐλόγυρου μὲ σπρωξιές, κ' ἄλλα κατηφόριζαν, ἄλλα ἀνηφόριζαν, ἄλλα ἔπερναν τὸ ἴσιωμα. Ἀλλὰ πάλι, αὐτὰ ποὺ καθόντουσαν στὴν πόρτα γειτονιά, ἔβγαιναν ἀπ' τὴν ἄλλη πόρτα τοῦ αὐλόγυρου, ποὺ ἦσαν ἀνάμεσα σχολείου κ' ἐκκλησίας.

Ὁ δάσκαλος στεκόταν ὄρθιος στὴν πόρτα τοῦ σχολείου κ' ἔβλεπε. Τοὺς φώναζε ἀπὸ δῶ, τοὺς φώναζε ἀπ' ἐκεῖ, τοὺς παρατηροῦσε τοῦτο, τοὺς παρατηροῦσε κείνο, ὡς ὅτου χαθῆκαν ὅλα κ' ἔγινε ἡσυχία. Τότε ὁ δάσκαλος μπῆκε μέσα, πῆρε τὸ καπέλλο του καὶ τὸ μπαστοῦνι του, ἔκλεισε τὴν πόρτα καὶ τράβηξε κ' αὐτός. Ὁ Μιχάλης ἀνάσαινε βαρεῖα. Ὅταν πιά τοῦ εἶχε γυρισμένες τίς πλάτες κ' ἦταν ἔτοιμος νὰ δρασκελίσῃ τὸ κατῶφλι τῆς αὐλόπορτας, ὁ Μιχάλης χύμηξε σὰν ἄλογο, κοντοστάθηκε, ζύγιασε τὴν πέτρα στὸ χέρι του, τὴν ἔρριξε μὲ δύναμη, βεβαιώθηκε πὼς πέτυχε καὶ τᾶβαλε στὰ πόδια γιὰ τὴν ἀν-

τικρυνὴ αὐλόπορτα. Ὁ γέρο δάσκαλος λυγίστηκε κ' ἔπεσε μὲ μιὰ τρύπα ἀνοιγμένη στὸ πισινὸ μέρος τοῦ κρανίου, ἀπ' ὅπου τὸ αἷμα πηδοῦσε σὰ βροῦση.

* *

Τὸ ζήτημα πιά ἔπαινε νᾶναι τῆς στενῆς δικαιοδοσίας τοῦ δασκάλου καὶ τοῦ πατέρα. Ἐδῶ πέρα ἦτανε δουλειὰ καὶ τῆς ἀστυνομίας. Κι' ἔτσι, μαζί μὲ τὸ Μελέτη καὶ τὸ θειό τους, τὸ Χατζῆ-Λούκα, βάλθηκε νὰ τὸν κυνηγᾷ στὰ περβόλια καὶ στὰ βουνὰ κ' ἕνας ζαπτιές, φερμένος ἀπ' τὸν Καλοπαναγιώτη, ἔχοντας κ' οἱ τρεῖς τους γιὰ ὁδηγοὺς τὸ Δημήτρη καὶ τὸ Λοῖζο ποὺ ἔφτανε τὰ κατατόπια.

Ἀδύνατο ὅμως νὰ τὸν βροῦν πουθενά. Ἀφοῦ ψάξανε ὅλο τὸ ἀπόγευμα κ' ὅλο τὸ βράδυ, ἴσαμε ποὺ νύχτωσε γιὰ καλὰ, γυρίσανε στὸ χωριό, μὲ τὴν ἐλπίδα πὼς θὰ τὸν τσακώνανε σὲ κανένα συγγενικὸ σπῖτι ποὺ θὰ κατέβαινε νὰ ζητήσῃ ψωμί. Τοῦ στήσανε καρτέρι παντοῦ ὅπου νομίζανε πὼς μπορούσε νὰ κατέβῃ γιὰ ψωμί, μὰ τοῦ κάκου. Τὸ πρωὶ πήρανε ἀράδα ὅλα τὰ συγγενικά σπῖτια καὶ τὰ πιδὲ μακροσύγγενα ἀκόμη, ρωτώντας ἂν φάνηκε πουθενά αὐτὸς ὁ ἀχρεῖος. Πουθενά!

Ἐπειδὴ τὸ πρᾶγμα ἦταν σοβαρό, κ' ὁ γέρος ἦταν ζήτημα ἂν θὰ μπορούσε νὰ βαστάξῃ ἴσαμε ποὺ νᾶρθῃ ὁ γιατρός, ποὺ πῆγε ὁ Κασαμπᾶς μὲ τὴ φοράδα του νὰ τὸν φέρῃ ἀπὸ τὴ Λεύκα, — ἦσαν ἔξη ὥρες μακριά, — ὁ ζαπτιές στρατολόγησε καὶ τρεῖς τέσσερις ἀκόμη χωριανούς καὶ βαρβήκανε πάλι νὰ κυνηγᾷ τὸν «φευγίδο»! Ἀνοίξ' ἡ γῆ καὶ τὸν κατάπιε!

Μιὰ βδομάδα βάσταξε αὐτὴ ἡ καταδίωξη. Μὰ οὔτε ἕχνος δὲ βρέθηκε τοῦ Μιχάλη. Στὸ τέλος ἀπελπιστήκανε καὶ τὸν περίμεναν πιά νὰ γυρίσῃ μοναχὸς του. Μὰ ὅπως μάταια ἔψαχναν, ἔτσι μάταια καὶ περίμεναν. Ἀρχισαν τότε νὰ τὸν ζητοῦνε στὰ γειτονικά χωριά. Μάταια! Καὶ σιγὰ-σιγὰ βαρβήκανε νὰ τὸν ζητοῦνε σ' ἄλλεքερὴ τὴν Κύπρο. Ἡ ἀστυνομία σηκώθηκε ὅλη στὸ πόδι. Πάλι μάταια!

Τώρα στὸ σπῖτι τῶν Φιλιππιδαιῶν δὲν ζητοῦσανε πιά τὸ φονιὰ, τὸν ἀναθεματισμένο, τὸν ἀγγιγμένο ἀπ' τὸν ἐξαποδῶ, ζητοῦσανε τὸ παιδί τους, τὸν Μιχαλάκη τους.

Σιγά σιγά, ἡ ἀνησυχία, ὁ φόβος, οἱ ὑποψίες κατέστησαν, παρόλληλα μὲ τὶς ματαιές ἐρευνες καὶ τὶς μάταιες προσδοκίες, σὲ θρήνους καὶ ὀδυρμοὺς. Πάει τὸ παιδί! χιμμένο εἶναι! Κάπου θὰ ξύλιασε σὲ κανένα ἔρημο λαγκαίδι, ἀπ' τὸ κοῦο κι' ἀπ' τὴν πείνα.

Κι' ἄρχισαν πὰ οἱ παραιλήσεις κι' οἱ λειτουργίες. Ἀφοῦ οἱ ἄνθρωποι δὲν μπορούσαν νὰ τὸ βροῦν, μόνο ὁ Θεὸς τοὺς ἔμεινε, ὕστατο καταφύγιο. "Ἔτσι πέρασε ἓναις χρόνος. Καὶ τὸν εἶχανε ὀριστικά γιὰ χιμμένο, μὰ κανέναν δὲν τολμοῦσε νὰ τὸ μολογήσῃ στὸν ἄλλο. Γιατί ἓνα ἔχνος, ἓνα καταιάγι ἀπὸ ἐλπίδα εἶχε μείνει στὴν καρδιά ὁλωνῶν.

Ἡ μάννα, ἡ φουητουνιασμένη, ντύθηκε σιὰ μαῦρα, μὰ δὲν ἐννοοῦσε ν' ἀφήσῃ ποτέ τὴν ἐλπίδα πὼς θὰ ξανάβρισκε τὸ παιδί της. Πέρασαν δύο, τρία, τέσσερα χρόνια. Στῶν ἄλλωνῶν τὶς καρδιές εἶχε λείψει πὰ κι' ἡ παραμικρότερη ἐλπίδα. Μονάχα στὴν καρδιά τῆς μάννας ἔμενε φωλιασμένη καὶ δὲν ἐννοοῦσε νὰ πετάξῃ. Στὸν πέμπτο χρόνο ἀπάνω, ἀρραβώνιασαν τὸ Μελέτη. Ἡ χαρά, μπαίνοντας ἀχτινοβόλα στὸ σπῖτι, ἐδιώξε τελειωτικά τὸ σκοτάδι τοῦ πόνου γιὰ τὸ χαμὸ τοῦ μικροῦ ἀδερφοῦ.

Τότε τόλμησαν νὰ μιλήσουν τῆς μητέρας γιὰ μνημόσυνο. Μὰ ἡ κυρὰ Καλλοῦ μόνο πὺ δὲν τοὺς καταράστηκε. Δὲ μπορούσε νὰ τὸ καστέψῃ ποτέ πὼς τὸ παιδί της ἦταν πεθιμένο! Κι' ὥστόσο εἶχανε περάσει πέντε χρόνια καὶ καμιά εἴδηση δὲν εἶχανε, ἂν ζοῦσε ἢ ἂν πέθανε. Πέρασαν ἄλλα πέντε χρόνια. Στὸ μεταξὺ παντρεύτηκε ὁ Μελέτης, παντρεύτηκε κι' ὁ Δημήτρης, ἀρραβώνιασαν καὶ τὴν Ἀντίσα. Ὁ Λοῖζος σ' ἓνα δυὸ χρόνια θ' ἀρραβωνιαζότανε κι' αὐτός.

Τότε κατόρθωσαν νὰ πείσουν τὴ γριὰ ν' ἀρχίσουν τὰ μνημόσυνα, γιατί ἦταν κι' ἁμαρτία ἀπ' τὸ Θεό. Ἐπὶ τέλους μακάρι νὰ ζοῦσε, καὶ δὲ χάλασε ὁ κόσμος ἂν θὰ τὸν μνημονεύανε ζωντανό. Σιγά-σιγά, παντρεψτῆκαν ὅλοι τους, κάνανε παιδιά, οἱ μεγαλύτεροι κάνανε κι' ἐγγόνια, ὁ πατέρας τους πέθανε κι' ὁ Μιχάλης ξεχάστηκε. Πέ-

ρασαν ἀπὸ τότε τριανταπέντε ἀλάκαρα χρόνια. Καὶ νά, τώρα πὺ ὁ Μιχάλης ζεῖ, σὰν ν' ἀναστήθηκε ἀπ' τὸν τάφο. Ζεῖ κι' ἔρχεται! Θὰ τὸν δοῦνε, θὰ τὸν ἀγκαλιάσουνε, θὰ τὸν χαροῦνε! Θεέ μου! Μπορεῖς νὰ στείλῃς στοὺς ἀνθρώπους σου μεγαλύτερο δῶρο; Καὶ τώρα ἡ γριὰ Καλλοῦ ἓνα μονάχα ποθοῦσε: νὰ ξεψυχίση στὴν ἀγκαλιά τοῦ ἀναστημένου της παιδιοῦ!

* *

Τὴν ἐποχὴ πὺ χάθηκε ὁ Μιχάλης, ὁ Πεδουλάς ἦταν ἓνα χωριουδάκι σκαρφαλωμένο στὴν πλαγιά μιᾶς γυμνῆς ράχης, στοὺς πρόποδες τοῦ Ὀροδίου, τοῦ Κυπριακοῦ Ὀλύμπου, ἀπομονωμένο, χωρὶς δρόμους, χωρὶς συγκοινωνία, πὺ ἔκανες ἀλάκαρας μέρες νὰ πᾶς, καβάλλα στὸ μουλάρι, στὴν πλησιέστερη πόλη.

Τώρα βέβαια βρίσκεται ἀκόμη σκαρφαλωμένο στὴν πλαγιά τῆς ἴδιας μικρῆς ράχης, στοὺς πρόποδες τοῦ Ὀροδίου, μὰ δὲν εἶναι πὰ ἓνα ἀπομονωμένο χωριουδάκι, μὰ ἓνα ἀπ' τὰ καλύτερα ἐξοχικά κέντρα τῆς Κύπρου, πὺ, μὲ τὴν τακτικὴ του συγκοινωνία μὲ ὅλες τὶς πόλεις τοῦ νησιοῦ, ἔχει πάρει μεγάλη ἀνάπτυξη.

Ἐμπαινε Ἰούνιος κι' οἱ ξένοι ἄρχισαν πὰ νὰ φτάνουν ἢ μιὰ οἰκογένεια πίσω ἀπ' τὴν ἄλλη καὶ τὰ ξενοδοχεῖα νὰ πέρνουν ζωή.

Τὸ χωριὸ ξεδιπλώνεται ἀνάμεσα σ' ἀτελείωτη πρασινάδα καὶ σὲ μεγάλη ἔκταση, γιατί πότε-πότε κόβονται τὰ σπῖτια ἀπὸ περιβόλια φουντωμένα ἀπ' τὰ καρποφόρα δέντρα, καὶ τὰ πλάγια τοῦ ἀπ' τὸ βοριά, τὴν ἀνατολὴ καὶ τὸ νότο, εἶναι χωμένα βαθειὰ μὲς στὰ περιβόλια.

Ἀπὸ τὶς ἄκρες αὐτὲς τοῦ χωριοῦ ἴσαμε τὸ κέντρο, θέλεις περισσότερο ἀπὸ μισὴ ὥρα ἢ καὶ τρεῖς τέταρτα ἀκόμη δρόμο. Ἀπὸ κεῖ καὶ πέρα ξεδιπλώνονται πὰ σὰν τεράστιο χαλὶ τὰ καταπράσινα περβόλια, πὺ τὴν ἄκρη τους θέλεις δυὸ ὥρες νὰ τὴν φτάσῃς περνώντας ἀπὸ δυὸ ποτάμια, τὴ ζωογόνο δύναμη ὅλης ἐκείνης τῆς πρασινάδας. Στὰ δυτικά πάλι ξεχύνεται μιὰ ἀπέραντη καὶ συνεχὴς ἔκταση ἀπὸ ἀμπέλια, πὺ θέλεις τρεῖς ὥρες δρόμο γιὰ νὰ τὴν περάσῃς.

(Ἀκολουθεῖ)

ΑΝΤΙΟΧΟΣ ΚΥΠΡΟΛΕΩΝ

Η ΕΝΣΑΡΚΩΣΗ ΤΟΥ ΘΡΥΛΟΥ

Ἡ ΖΩΗ ΤΟΥ SIR WALTER SCOTT(*)

Ἐνα χρόνο ἀργότερα, ὁ Σκὼτ διεφώνησε μὲ τὸν ἐκδότῃ του κι' ἀνέθεσε σ' ἓνα φίλο του, τὸν John Ballantyne, τὴν ἐκμετάλλευσή τῶν ἔργων του. Ὁ Ballantyne ἦταν τιμιώτατος, ἀρίστου ἠθικοῦ, ἀλλὰ ἡ ἐμπορικὴ του ἱκανότητα ἦταν κάτω τοῦ μετρίου. Εἰς ἐπίμετρον, τὸ γεγονὸς ὅτι εἶχε γίνει ἐκδότης τοῦ συγγραφέως τῆς μόδας, τοῦ ἐνέπνευσε παράλογα σχέδια. Ἰδρυσε ἀνώνυμη Ἑταιρεία μαζί μὲ τοὺς ἀδελφοὺς Σκὼτ, μὲ τὴν ἐπωνυμία John Ballantyne et Co. Ὁ συγγραφεὺς ὅμως, πὺ θεωροῦσε μειωτικὸ τοῦ κύρους του τὴν ἀνάμιξή του σὲ κερδοσκοπικὴ ἐπιχείρηση, φρόντισε νὰ κρατήσῃ μυστικὴ τὴ σημασία τοῦ «Σια». Ἀλλωστε φαίνεται πὺς, στὴν ἀρχὴ τουλάχιστον, ὁ Σκὼτ ἔτρεφε ἀρκετὴ δυσπιστία στὴν ἑταιρεία τοῦ φίλου του, γιατί ὡς τὰ 1810 δὲ δημοσίευσε κανένα δικό του ἔργο σ' αὐτήν, παρὰ ἐπιμελήθηκε μόνο τὴν ἐκδόση, μὲ προλόγους καὶ σχόλια, τῶν ἔργων τοῦ John Dryden, τοῦ διασήμευ θεατρικοῦ συγγραφέως πὺ ἔζησε τὸν καιρὸ τοῦ Καρόλου Β', τοῦ Jonathan Swift πὺ ἔγραψε τὰ ὀνομαστὰ *Tuξείδια τοῦ Gulliver*, κι' ἄλλων.

Οἱ Μπαλλάντες καὶ Λυρικὰ κομμάτια, καὶ ὁ *Marmion*, πὺ κατὰ τὴν ἐμολογία γάλλων κριτικῶν εἶναι τὸ λαμπρότερο ρομάντσο τῆς ἱπποτικῆς ζωῆς, ἀπαρτίζουν τὴν ποιητικὴ παραγωγὴ του τῆς περιόδου αὐτῆς. Καὶ τὰ δυὸ βγήκαν σὲ ξένους ἐκδοτικούς οἴκους καὶ μόνο τὸ 1810 ἐμπιστεύθηκε στὸν Ballantyne τὴν *Κυρὰ τῆς Λίμνης*. Σ' αὐτὸ τὸ ποίημα ὁ Σκὼτ περιγράφει τὶς περιπλανήσεις ἐνδὲς βασιλιά πὺ γυρίζει στὴν ὁ-

ρεινή Σκωτία, χάνει τὸ δρόμο του κι' ἔχει πολλές περιπέτειες. Ἐπειτα ἀπὸ λίγους μῆνες, ἀκολουθεῖ τὸ *Ὁραμα τοῦ Ἀδὸν Ροδρίγου* πὺ εἶχε, ὅπως καὶ ὅλα τὰ προηγούμενα, ἐξαιρετικὴ ἐπιτυχία καὶ τοῦ ἔδωκε τὸν τίτλο τοῦ μεγαλύτερου ζωντανοῦ ποιητοῦ τῆς Ἀγγλίας.

Μὲ τὰ χρήματα πὺ κέρδισε, ἀνεστήλωσε ἐντελῶς τὸ Abbotsford μὲ πυργίσκους, τοξωτὰ παράθυρα στολισμένα μὲ σκωτικὰ οἰκόσημα, πολεμιστρες καὶ τάφρους. Τὸ ἐσωτερικὸ ἦταν γεμάτο ὀγκώδη δρύινα ἐπιπλα, σημαίες, τρόπαια καὶ πανοπλίες. Τέλος, τὸ 1812 ὅλα ἦταν ἑτοιμα κι' ὁ Οὐὼλτερ Σκὼτ ἐγκατέλειψε τὸ Ashiestiel γιὰ νὰ ἐγκατασταθῇ ὀριστικά ἐκεῖ. Οἱ δυὸ θέσεις του στὸ δικαστήριό τοῦ ἀπέφεραν τώρα ἓνα ἐτήσιο ποσὸ 1600 λιρῶν, ἀλλὰ τὰ ἔξοδα τῆς ἐγκαταστάσεώς του ἦταν τόσο μεγάλα, πὺ δὲν τοῦ ἔμενε δεκάρα. Ὅσον ἀφορᾷ τὴν ἐπιχείρηση τοῦ Ballantyne, παρ' ὅλη τὴν ἐπιτυχία πὺ εἶχαν τὰ ἔργα τοῦ Σκὼτ, λόγῳ τῆς ἐμπορικῆς ἀπειρίας τοῦ διευθυντοῦ της, ἄρχισε νὰ παίρνη τὸν κατήφορο πὺ ἐμελλε νὰ φέρη τὸ ἐπόμενο ἔτος σ' ἀδιέξοδο τὸ συγγραφέα τοῦ *Μάρμιον*. Κατὰ βάθος ὁ Σκὼτ, ἱκανοποιημένος ἀπὸ τὴ νέα ζωὴ του, δὲ δίνει μεγάλη προσοχὴ στὰ συμπτώματα πὺ ἐκδηλοῦνται σιγά-σιγά. Ἐχει, σχεδὸν κάθε μέρα, στὸ τραπέζι του σαράντα πρόσωπα. Παριστάνει τὸ μεσαιωνικὸ πυργοδοσκόπη, διοργανώνει πρὸς τιμὴν τους μεγάλα συμπόσια καὶ κάπου-κάπου, ὅταν τύχῃ νὰ περάσουν μπρὸς ἀπὸ κανένα ἀπὸ τὰ δεινράκια πὺ φύτεψε, σκέπτεται μὲ μιὰν ἀνδόμυχη χαρὰ πὺς μιὰ μέρα οἱ ἀπόγονοί του, στὴ σκιά τῶν δέντρων αὐτῶν πὺ θάχουν θεριέψῃ, θ' ἀνα-

(*) (Συνέχεια ἀπὸ τὸ προηγούμενο καὶ τέλος)

φέρουν μὲ ὑπερηφάνεια πῶς κατὰγονται ἀπ' τὸ Sir Walter Scott—γιατὶ ἡ ἀγγλικὴ κυβέρνηση, εἰς ἐνδειξὴν ἐκτιμῆσεως πρὸς τὸ ἔργο του, τοῦ εἶχε αὐτὸν τὸν καίριον ἀπονεῖμει τὸν τίτλον τοῦ βαριωνέτου.

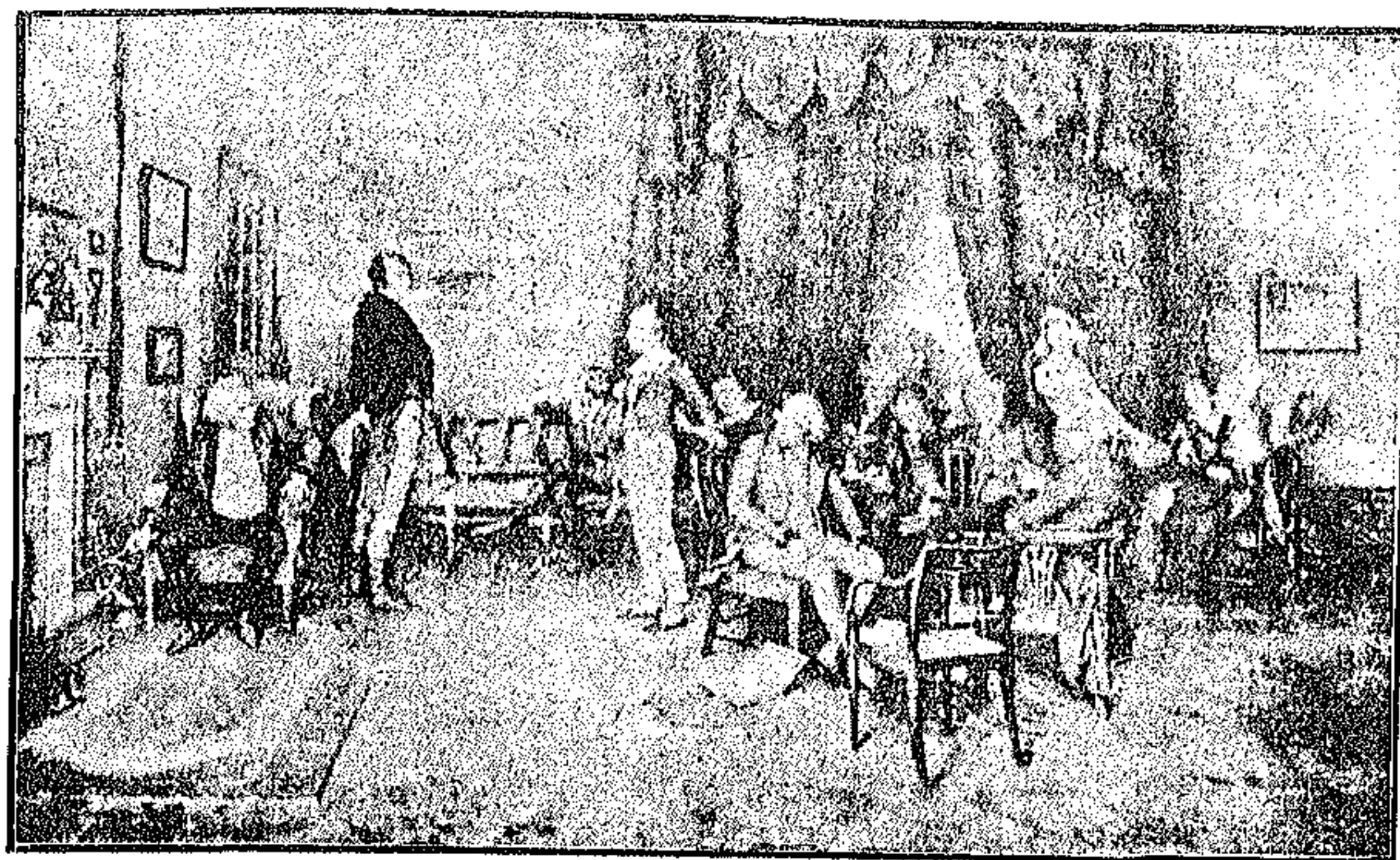
Τὸ 1813 ἐπέρχεται ἡ ἀναμενόμενη χρεωκοπία τοῦ Ballantyne ποὺ ρίχνει τὸ Σκῶτ στὴ μεγαλύτερη ἀμνηχανία. Εὐτυχῶς ὁ Constable, ὁ παλιὸς τοῦ ἐκδότης, εἶναι πάντα πρόθυμος νὰ ἐπαναλάβῃ τὴν συνεργασία τους καὶ τοῦ προκαταβάλλει μάλιστα μεγάλα ποσά. Τὸ πρῶτον ἔργο ποὺ δημοσιεύει στὸν νέο ἐκδότῃ του, εἶναι Ὁ Αὐθιγὴς τῶν Νησιῶν, ποὺ εἶναι συνάμα καὶ τὸ τελευταῖον τοῦ ποιητικῆς ἔργου. Ὁ Σκῶτ δὲν θὰ γράψῃ πιά παρὰ σὲ πεζό. Στὴν ἀπόφασιν αὐτῇ, ἴσως, ἤχθη ἀπὸ τὴν ἐξ ἐφόδου κατάκτησιν τῆς εὐνοίας τοῦ κοινοῦ ἀπ' τὸ Μπάϊρον. Ἀντιληφθεὶς ἐγκαίρως πῶς δὲ θὰ μπορούσε ν' ἀναμετρηθῇ μὲ τέτοιο κολοσσὸ καὶ προτιμώντας, ὅπως ὁ Καίσαρ, νὰ εἶναι μᾶλλον πρῶτος στὸ χωριὸν τοῦ παρὰ δεύτερος στὴν πόλιν, τράπηκε πρὸς τὸ μυθιστόρημα. Ἄν ὅμως τὰ ποιήματά του δὲ μπορούσαν νὰ παραβληθοῦν μὲ τοῦ Μπάϊρον, δὲν εἶναι γι' αὐτὸ λιγώτερον θελκτικὰ καὶ ἡ ἀπήχησή τους στὴν ἀγγλικὴ λογοτεχνία δὲν εἶναι ἀσήμαντη. Γραμμένα στὸν τύπον τῶν παλιῶν ἐμμέτρων ρομάντων τῶν τροβαδούρων, μὲ θαυμαστὴ ζωηρότητα, μὲ καταπληκτικὴ ἀναπαραστατικὴ δύναμη, δίνουν στὸ Σκῶτ μιὰ ξεχωριστὴ θέσιν στὴν ἀγγλικὴ λογοτεχνία καὶ ἀρκοῦν, κατὰ τὸν Φρέδερικ Λαίην, ἀκόμα καὶ ἂν δὲν ἔγραφε τίποτ' ἄλλο ἀπ' αὐτά, γιὰ ν' ἀποθανατίσουν τὸ νομὸν τοῦ.

Τὸ ἄλλο καλοκαίρι, φάχνοντας σ' ἓνα σουτάρνι μὲ παλιὰ χειρόγραφα, ἀνεκάλυψε τὰ τέσσαρα πρῶτα κεφάλαια ἐνὸς μυθιστορήματος ποὺ εἶχε ἐπιχειρήσει νὰ γράψῃ στὰ νεανικά του χρόνια. Κάποιος φίλος του ποὺ τὰ εἶχε διαβάσει τότε, τοῦ εἶπε πῶς δὲν παρυσιάζανε κανένα ἐνδιαφέρον καὶ ὁ Σκῶτ εἶχε ἐγκαταλείψει τὸ σχέδιόν του. Ἀλλὰ τώρα ποὺ ἡ ποίησιν τοῦ ἐκλείνει τὴν πόρταν, μὴ βρίσκοντας τίποτε καλύτερον νὰ κἀνῃ, ἐξακολούθησε καὶ τελείωσε τὸ μυθιστόρημα αὐτὸ τὸν Ἰούλιον τοῦ 1814, σὲ διάστημα μερικῶν ἐβδομάδων. Ἦταν τὸ περίφημον *Waverley*, ποὺ περιγράφει τὴν ἐπανάστασιν τῶν ὀπαδῶν τοῦ Ἰακώβου Στούαρτ στὰ 1745. Ἡ ἐπιτυ-

χία του ἦταν ἀνευ προηγουμένου στὰ ἐκδοτικά χρονικά. Οἱ ἐκδόσεις διεδέχοντο ἡ μιὰ τὴν ἄλλην μὲ καταπληκτικὴ ταχύτητα. Ὡς τὸσο ὁ συγγραφεὺς, νομίζοντας πῶς τὸ γράψιμον μυθιστορημάτων θὰ ἐμείωνε τὴν φήμην του ὡς ποιητοῦ, ἀπέκρυψε ἐπιμελῶς τὸ νομὸν τοῦ καὶ τὴν περιέργειαν κοινοῦ καὶ κριτικῶν—ποὺ μὲ θαυμαστὴ ἀρμονία ἀποκαλοῦσαν τὸ *Waverley* ἀριστοτέλειον—κορυφώθηκε. Εἶχε γίνῃ τὸ ζήτημα τῆς ἡμέρας ἡ ἀποκάλυψιν τοῦ Μεγάλου Ἀγνώστου, καθὼς ἀποκαλοῦσαν τὸν εὐτυχισμένον συγγραφέα, ποὺ εἶχε κατορθώσει ν' αὐξήσῃ τὸ ἐτήσιον εἰσόδημά του σὲ 250.000 φράγκα τὸ χρόνο,—ποσὸ ἀληθινὰ μυθῶδες γιὰ τὴν ἐποχὴ ἐκείνη.

Λίγους μῆνες ἀργότερα, τὸ 1815, βγαίνει τὸ δεύτερον μυθιστόρημα τοῦ μυστηριώδους συγγραφέως μὲ τίτλον *Guy Mannering*. Ἐν ἀντιθέσει πρὸς τὸ πρῶτον, τὸ θέμα του περιστρέφεται γύρω ἀπ' τὴν συνήθειαν καὶ τὴν ζωὴν τῶν Σκώτων. Ἀλλὰ ἡ ἐπιτυχία του δὲν ἦταν μικρότερη, καθὼς καὶ ἡ περιέργεια τοῦ κοινοῦ νὰ μάθῃ τὸ ὄνομα τοῦ συγγραφέως. Γιὰ νὰ μὴν τὸν ἀντιληφθῇ κανεὶς, ὁ Σκῶτ γράφει τὴν νύχταν, ἐνῶ τὴν ἡμέραν παίζει τὸ ρόλον τοῦ γραμματέως τοῦ πρωτοδικείου, τοῦ βασιλικοῦ ἐπιτρόπου, τοῦ ποιητοῦ καὶ τοῦ μεσαιωνικοῦ οἰκοδεσπότη. Καταθλιπτικὸς ρόλος ποὺ θὰ τὸν κουράσῃ ὑπερβολικά. Ἐντωμεταξὺ ξεπετιέται μιὰ βόλτα στὴν ἡπειρωτικὴ Εὐρώπην καὶ γίνεται δεκτὸς στὸ Παρίσι καὶ στὶς Βρυξέλλας, ὅπου εἶχε προηγηθῇ ἡ φήμη τοῦ ὡς ποιητοῦ, μὲ μεγάλες τιμές.

Τὸ ταξίδι αὐτὸ φέρνει κάποιον καλυστέρησιν στὴ συνέχειαν τῆς παραγωγῆς. Τὸ τρίτον μυθιστόρημα, *Οἱ Πουριτανοὶ τῆς Σκωτίας*, βγαίνει τὸ 1817. Ἡ ἀργοπορία ὅμως ἔχει διπλὴν ὀφέλεια. Πρῶτον-πρῶτον, διδαγμένος ἀπ' τὴν πείραν, ὁ Σκῶτ ἀποφεύγει τὴν ἀτέρμονες παρεκβάσεις καὶ δίνει στὴν πλοκὴν μιὰ ρωμαλέαν ἀρχιτεκτονικὴν ποὺ ἔλειπε δυσάρεστα ἀπ' τὸ *Waverley* καὶ τὸ *Guy Mannering* καὶ δεύτερον καταπιάνεται μ' ἓνα πολὺ μεγάλο θέμα ποὺ θὰ φέρῃ σὲ αἴσιον πέρας. Πρόκειται περὶ τῆς ἐξεγέρσεως τῶν πουριτανῶν κατὰ τὰ τελευταῖα χρόνια τῆς βασιλείας τῶν Στουάρτ, γιὰ νὰ διατηρήσουν τὴν ἐλεύθερον ἐξάσκηση τῆς λατρείας των. (1) Henry Morton, ὁ πραγματικὸς ἥρωας τοῦ μυθιστορήματος αὐτοῦ ὅπου δροῦν πληθὺς πρωταγωνιστῶν, εἶναι ἓνας θερμόαιμος καὶ ἀπειρος

Ὁ μικρὸς Βάλτερ Σκῶτ καὶ ὁ ποιητὴς Robert Burns στὸ σπίτι τοῦ καθηγητοῦ Adam Ferguson, ὑπὸ τοῦ ζωγράφου C. M. HARDIE.

νέος ποὺ παρασύρεται νὰ ὑπερασπίσῃ μιὰν ἰδέαν ποὺ προσωπικὰ τοῦ εἶναι ἀδιάφορη.

Μεταξὺ τῶν ρωμαντικῶν ἐπεισοδίων τοῦ ἔργου, προέχει ὁ ἔρωας τοῦ νέου γιὰ τὴν Edith Bellenden, μιὰ ἀπ' τὴς ἐρασιμότερας γυναῖκες μορφῆς ποὺ δημιούργησε. Ἀλλὰ ἐκεῖνο ποὺ πραγματικὰ δίνει ἀξία στὸ μυθιστόρημα [αὐτὸ εἶναι ἡ καθ'αυτὴ ἀνάστασις τοῦ πρεσβυτεριανισμοῦ μὲ ὅλες τὴς ἀκρότητές του, στὸ πρόσωπον τοῦ Balfour de Burley. Τὸ 1834 ὁ κόμης Πέπολι ἔδωκε ἓνα λιμπρέττο ὅπερας ἀπ' τὸ ἔργο αὐτό, μὲ μουσικὴν τοῦ Μπελλίνι.

Λίγον καιρὸν ἔπειτα ἀπὸ τοὺς Πουριτανούς, ὁ Σκῶτ ἐκδίδει τὸν Ἀρχαιολόγον, μυθιστόρημα ἡθογραφικοῦ χαρακτήρος ποὺ διακρίνεται γιὰ τὴν ἀρτίαν διαγραφὴν ὠρισμένων τύπων, ὠρισμένου περιβάλλοντος. Ἀλλὰ τὰ καθήκοντα πυργοδεσπότη, ποὺ κρατεῖ *table ouverte* καὶ ἔχει καθημερινῶς τόσο πλῆθος καλεσμένους, ἡ διπλὴ θέσιν βασιλικοῦ ἐπιτρόπου καὶ γραμματέως πρωτοδικείου, ὁ κόπος ποὺ τοῦ κοστίζει τὸ νυχτερινὸ γράψιμον, κλονίζουν τὴν ὑγείαν του. Μιὰ ἀγωνιώδης κρᾶμπ τοῦ στομαχίου τὸν πιάνει, ποὺ θὰ τὸν βασαν-

νίσῃ γιὰ πολλὰ χρόνια. Στὴν ἀρχὴ οἱ πόνοι εἶναι μαρτυρικοί, ἀλλὰ ὁ Οὐόλτερ Σκῶτ ἔμαθε νὰ μὴ στέκεται ποτέ. Ὁ προϋπολογισμὸς του ἐπιβαρύνεται μὲ τρομακτικὰ κονδύλια ποὺ πρέπει νὰ βγάλῃ ὅπως-ὅπως. Μέσα στὴν ἀγωνία του γράφει τὸν *Rob-Roy* καὶ ἀκολουθεῖ ἀπὸ κοντὰ Ἡ Καρδιά τοῦ Μιδλόθιαν, τοῦ ὁποῦ ἡ δράση, περιοριζόμενη σὲ λίγα ἐπεισόδια ἱστορικοῦ ἐνδιαφέροντος, τὸ κάνει πολὺ δυνατό. Ἀργότερα οἱ παρισινοὶ Scribe καὶ Planard θὰ βγάλουν μιὰν ὁπερα-κωμικὴν μὲ μουσικὴν τοῦ Καράφα.

Ἡ ὑπόθεσις ὅμως Ballantyne ἐξακολουθεῖ νὰ ἐκκρεμῇ καί, γιὰ νὰ καλυφθῇ ὁ Constable, ὑποχρεώνει τὸν Σκῶτ νὰ μετάσχῃ στὴν ἐπιχείρησίν του καὶ νὰ μεταβιβάσῃ στὴν ἐταιρεία ὅλα του τὰ συγγραφικὰ δικαιώματα. Ὁ διακανονισμὸς αὐτὸς θὰ τὸν φέρῃ στὴν καταστροφή. Ἀλλὰ γιὰ τὴν ὥραν, εἶναι ἀκόμα γεμάτος αἰσιοδοξία. «Κι' ἂν ἀκόμα ἡ ἐπιχείρησις ἀποτύχῃ, γράφει στὸ ἡμερολόγιόν του, πάλιν τὸ εἰσόδημα τῶν μυθιστορημάτων μου εἶναι ἀρκετὸ γιὰ νὰ καλύψῃ τὰ ἐξοδά μου.» Ἀλλὰ δὲν ἀρκεῖται μόνο στὸ μυθιστόρημα. Ἐκτὸς ἀπὸ τ' ἄρθρα, τὴς μονογραφίας καὶ

τις μελέτες ποὺ βγαίνουν ἀδιάκοπα ἀπ' τὴν πέννα του, ἐτοιμάζει καὶ τὴν δραματικὴν τετραλογία: Ἡ καταστροφὴ τοῦ *Devergoil* ὁ Σταυρὸς τοῦ *Macduff*, ὁ Λόφος τοῦ *Halidon* κ' ἡ Τραγωδία τοῦ *Ayrshire*. Τὸ ἐνδιαφέρον ποὺ παρουσιάζουν στὸ διάβασμα εἶναι ἀναμφισβήτητο, ἀλλὰ γραφῆκανε πολὺ βιαστικά γιὰ νὰ ἔχουν θεατρικὴ ἐπιτυχία. Ἀλλωστε ὁ Σκώτ δὲν τὰ κατὰ φερνε καὶ πολὺ στὴν κατάρτιση τοῦ σχεδίου, πρωταρχικὴ προϋπόθεση ἐνὸς ἔργου ποὺ προορίζεται γιὰ τὸ θέατρο. Τὴν πλοκὴ κάθε μυθιστορήματός του τὴ συνθέτει ἐνῶ γράφει, καὶ γνωρίζοντας τὴν ἀδυναμία του, δὲ θὰ ἐπιχειροῦσε ἴσως ποτὲ νὰ γράφῃ γιὰ τὴ σκηνή, ἂν δὲν ὑπέκυπτε στίς προτροπὰς τῶν φίλων του.

Τὸ 1819 εἶναι ἐπίσης ἓνα ἔτος μεγάλης παραγωγῆς. Ἐκτὸς ἀπ' τὴ *Νύφη* τοῦ *Λάμερμουρ*, pendant τοῦ *Σαίξπηρειου Ρωμαῖος* καὶ *Ἰουλιέττα*, καὶ τῆς *Παραδόσεως* τοῦ *Μονρόζ*, ἀρχίζει τὸ *Ἰουλιότ*, μνημειώδες ἔργο, ποὺ ἐνέπνευσε στὸν Augustin Thierry τὴν πολὺκροτὴ *Κατάκτηση τῶν Νορμανδῶν*, καὶ στὸν Ἀλέξανδρο Δουμά, τὸν Προσπερ Μεριμέ κ' ἄλλους τὴ μακριὰ σειρὰ τῶν μυθιστορημάτων τους. Ὡς θέμα ἔχει τὴν κατάκτηση τῆς Ἀγγλίας ἀπ' τὸ δούκα τῆς Νορμανδίας Γουλιέλμο καὶ τὴν ἀντιζηλία τοῦ ἐγχαυρίου σαξωνικοῦ στοιχείου πρὸς τοὺς κατακτητὰς. Χαρακτηριστικὸς εἶναι ὁ ἐνθουσιασμός τοῦ γραμματέως του Laidlaw γι' αὐτὸ τὸ ἔργο: «Τὸ μεγάλο καλὸ ποὺ κάμετε! ἔλεγε στὸ συγγραφέα. Ἐπειτα ἀπὸ τέτοια ἀριστουργήματα, ὅπου ἀνταμείβεται ἡ ἀρετὴ, τιμωροῦνται οἱ κακοί, περιγράφονται μὲ τόση λαμπρότητα τὰ ἥρωϊκά κατορθώματα, οἱ γενναῖες πράξεις κ' οἱ ἀνιδιοτελεῖς θυσίες, οἱ νέοι μας θὰ πετοῦν μ' ἀηδία τ' ἀναγνώσματα ποὺ διαβάζανε μέχρι σήμερα!»

Ἡ ἀποκατάσταση ὅμως τῆς υγείας του, ποὺ μεγαλώνει τὴν ἐφεσὴ του πρὸς παραγωγὴν, μειώνει σημαντικὰ τὴν ποιότητα. Τὸ *Μοναστήρι*, ποὺ γράφηκε σὲ διάστημα δυο-τριῶν μηνῶν, εἶναι ἀσθενέστατο καὶ τὸ κοινὸ διερωτᾶται πῶς μπόρεσε ἡ βαρεῖα πλοκὴ, ἡ ἀερώδης ὑπόθεση, οἱ σχοινοτενεῖς καὶ κενοὶ διάλογοι τοῦ ἔργου νὰ βγοῦν ἀπὸ τὴν πέννα τοῦ Μεγάλου Ἀγνώστου, ποὺ ἐπιμένει ἀκόμα, παρ' ὅλες τίς προσπάθειες ὄλων σχε-

δὸν τῶν Ἀγγλῶν, νὰ κρατῇ τὴν πιδ ἀδυστηρὴ ἀνωνυμία. Ἡ δυσἀρέσκεια ὅμως εἶναι παροδική. Ὁ Ἀββας κ' ἔπειτα τὸ *Kenilworth* (1821) γίνονται ἀνάρπαστα. Ἐνα ταξίδι στὰ νησιά Shetland, στὴ βορεινὴ ἐσχάτιά τῆς Μεγάλης Βρετανίας, τὸ 1814, δὲν πῆγε ὑπὸ τὴν ἰδιότητά του ὡς βασιλικὸ ἐπιτρόπου τοῦ Selkirk μὲ μιὰν ἐπιτροπὴ πραγματογνωμόνων γιὰ τὴν ἐξέταση τῶν φάρων, τοῦ δίνει τὸ ὑλικὸ γιὰ τὸν *Πειρατή*, ὅπου ἀναζητεῖ ὅλη ἡ ἄγρια καὶ μεγαλειώδης ὡμορφία τοῦ μικροῦ ἀρχιπελάγους.

Μιὰ λαμπρὴ παρένθεση στὴν κοπιαστικὴ δουλειά του, εἶναι ἡ ἐπίσκεψις τοῦ Βασιλέως Γεωργίου στὸ Abbotsford. Μεγαλοπρεπέστατες ἐθνικὲς ἐορτὲς ὁργανοῦνται, κατὰ τὴ διάρκεια τῶν ὁποίων βασιλιάς καὶ συγγραφεὺς συμφιλιώνουν τοὺς φυλάρχους τῆς Σκωτίας ποὺ τρέφανε μεταξὺ τους θανάσιμα μίσση. Ἐπειτα ὅμως ἡ δουλειὰ συνεχίζεται, μὲ τὴν ἴδια πάντα ἐνταση. Πρὶν κλείσῃ ὁ χρόνος, ἔχει ἔτοιμο τίς *Περιπέτειες* τοῦ *Nigel*, κ' ἔπειτα ἀρχίζει τὸ *Peveril of the Peak*, ὅπου θίγει μιὰ ἀπ' τίς σημαντικώτερες στιγμὲς τῆς ζωῆς τοῦ ἀγγλικοῦ ἔθνους. Ἡ μοναρχία τῶν Στούαρτ ἔχει ἀποκατασταθῇ, ἔπειτα ἀπ' τὴ δικτατορία τοῦ Κρόμγουελ. Οἱ ἀδυστηροὶ καὶ λιτοὶ πουριτανοί, ὁπαδοὶ τοῦ νεκροῦ δικτάτορος, συγκρούονται πρὸς τοὺς ἐλαφροὺς καὶ τρυφηλοὺς ἀριστοκράτες ποὺ πανηγυρίζουν τὸ γυρισμὸ τοῦ Καρόλου II. τοῦ πιδ ἐπιπύλαιου κ' ἀκόλαστου ἴσως μονάρχου ποὺ ἀνέβηκε στὸ θρόνο τῆς Ἀγγλίας. Σ' αὐτὸ τὸ ζωηρότατο πλαίσιο κινοῦνται οἱ χαρακτηριστικοὶ τύποι ἐνὸς κατεστραμμένου ἀριστοκράτου καὶ τοῦ ὑπηρέτη του, ποὺ μὲ τὸ μέσον τοῦ Κρόμγουελ πλούτισε καὶ γίνηκε ὁ ἀσπινδὸς ἐχθρὸς τοῦ κυρίου του, τῆς ἀπολυταρχικῆς κόμησας τοῦ Μάν, καὶ τῆς ἀκόλουθῆς τῆς Φενέλλας, ποὺ γιὰ πολλὰ χρόνια προσποιεῖται τὴ βουδή, τοῦ ἴδιου τοῦ βασιλιά καὶ τῶν εὐνοουμένων του. Τὸν ἴδιο χρόνο (1823) γράφει κ' ἄλλο μυθιστόρημα, τὸ *Quentin Durward*, ποὺ θεωρεῖται ἓνα ἀπὸ τὰ καλότερά του, ἀλλ' αὐτοῦ ἡ δράση ἔχει τοποθετηθῇ στὴ Γαλλία, γύρω ἀπὸ τὴν ἐξέγερση τῶν Φλαμανδῶν καὶ τὴν ἀντιζηλία τοῦ Λουδοβίκου XI τῆς Γαλλίας καὶ τοῦ δούκα τῆς Βουργουνδίας, Κάρολου τοῦ Τολμηροῦ. Χάρις στὸν Phillipe de Commines, τὸν πρῶτο καθαυτὸ γάλλο ἱστορικὸ ποὺ ἔζησε στὴν

αὐλὴ καὶ τῶν δύο ἡγεμόνων, ὁ Οὐώλτερ Σκώτ δίνει μιὰν ἱστορικὴ εἰκόνα κατὰ τὸ πλεῖστον ἀκριβῆ καὶ πάντοτε ἐνδιαφέρουσα, μὲ τοὺς χαρακτήρας τοῦ Βασιλιά καὶ τοῦ περιβάλλοντός του, ποὺ ἀποτελοῦσαν ὁ κουρέας τοῦ Olivier le Daim, ὁ δῆμιός του Tristan l'Hermitte, ὁ σύμβουλός του ἀστρονόμος Galeotti κ' ὁ καρδινάλιος La Balue. Ἀπ' αὐτὸ τὸ μυθιστόρημα, ὅπως κ' ἀπὸ πολλὰ ἄλλα, ὁ Cormon κ' ὁ Michel Carré ἔδωκαν τὸ 1858 μιὰν ὁπερα-κωμικὴ μὲ μουσικὴ τοῦ Genaert, ποὺ γνώρισε στὸ Παρίσι τὴν πιδ καταπληκτικὴ ἐπιτυχία.

Ἀλλὰ δυὸ μυθιστορήματα, τὸ *Πηγάδι* τοῦ Ἀγίου Ρονάν κ' ὁ *Redgauntlet*, ὅπου ζωγραφίζεται ὁ πατέρας τοῦ συγγραφέως στὸ πρόσωπο τοῦ Fairford, θὰ δημοσιευθοῦν πρὶν τὸ 1826, ἀποφράδα ἡμερομηνία γιὰ τὸ Σκώτ. Ὁ Οἶκος Couston πτωχεύει μὲ κολοσσιαῖο παθητικὸ, κ' ἓνα πρῶτ, σὲ ἡλικία 55 χρονῶν, ἔπειτα ἀπὸ μιὰ μακρὰ κ' ἐνδοξη σταδιοδρομία, ἐνθαρρυνόμενος καθημερινῶς ἀπὸ δειγμάτων ἀγάπης καὶ θαυμασμοῦ ὁλοκλήρου ἔθνους, ποὺ ποτὲ σχεδὸν δὲν ἀπῆλause ἄλλος συγγραφεὺς, ὁ Οὐώλτερ Σκώτ ξυπνᾷ ὀφειλέτης 130.000 λιρῶν! Τὸ ποσὸ εἶναι τόσο μεγάλο, ποὺ θὰ κλόνηζε τὸ ἱσχυρότερο οἰκονομικὸ ἱδρυμα τῆς ἐποχῆς, κ' ἓνας ἄλλος στὴ θέση του θὰ δήλωνε ἀδυναμία ἐξοφλήσεως. Ἀλλὰ ὁ Οὐώλτερ Σκώτ ἔχει ἀρχὲς ἀκλόνητες. Ἐγκαταλείπει ὅλη του τὴν περιουσία στοὺς πιστωτὰς του, ἐκτὸς ἀπ' τὸ Abbotsford ποὺ εἶχε δώσει στὸ γυιό του ὅταν παντρεύτηκε, ἀπορρίπτει ἐπίμονα κάθε πρόταση βοήθειας καὶ ζητᾷ μόνο μιὰ δεκαετὴ προθεσμία γιὰ νὰ ξεπληρώσῃ τὸ χρέος του. Αὐτομάτως ὅλες οἱ ἐορτὲς κ' οἱ δεξιώσεις τοῦ Abbotsford παύουν. Ὁ ἀμερικανὸς συγγραφεὺς Washington Irving, ποὺ ἔτυχε νὰ ἐπισκεφθῇ τότε τὸν Σκώτ, δίνει μιὰν εἰκόνα τῆς κατοικίας του ἔπειτα ἀπὸ τὴν καταστροφὴ. «Μόλις ὁ κρότος τοῦ ἀμαξιοῦ, γράφει, γίνηκε ἀντιληπτός, ὁ σκύλος ποὺ φρουροῦσε τὴν εἴσοδο ἔβγαλε ἀπ' τὴν πόρτα τὴ μεγάλη καστανὴ κεφαλὴ του κ' ἀρχισε νὰ γαυγίζει. Κατέβηκα ἀπ' τ' ἀμάξι καὶ μπῆκα στὸ πάρκο, ποὺ ἦταν ἔρημο καὶ σιωπηλὸ. Ἐξαφνα ὅμως τὰ γαυγίσματα τοῦ σκύλου προκάλεσαν κ' ἄλλα, καὶ δὲν ἄργησαν νὰ προβάλλουν πραγματικῶς ἀπὸ μιὰν ἀλλέα τρεῖς-τέσσερις σκύλοι ἀκόμα, ὅψη-

λόσωμοι καὶ ὄρατοι, σκωτικῆς ράτσας. Τοὺς ἀκολουθοῦσε ἀργά ἓνας κύριος μὲ λευκὰ μαλλιά, ἀτημέλητο ντύσιμο, ποὺ χόλαινε. Ἦταν ὁ Sir Walter Scott». Καὶ παρακάτω: «Στὸ γεῦμα, παρίσταντο μόνο ἡ Lady Scott, οἱ θυγατέρες τοῦ Σοφία καὶ Ἀννα κ' οἱ γυιοὶ τοῦ Οὐώλτερ καὶ Κάρολος». Ἀποστερημένος ἔτσι ἀπὸ ὅλο τὸ θορυβώδες καὶ λαμπρὸ περιβάλλον ποὺ εἶχε κάνει τὴ χαρὰ καὶ τὴ δόξα του, ὁ ποιητὴς τοῦ *Marmion* στρώνεται στὴ δουλειά μ' ἓνα ζῆλο ποὺ δὲν τοῦ εἶχαν δώσει οὔτε οἱ εὐτυχέστερες ἡμέρες τῆς συγγραφικῆς του σταδιοδρομίας. Πράγματι, ὑπερβάλλοντας καὶ τὸν πιδ μεγαλόψυχο ἥρωά του, μὲ μιὰ προσπάθεια αὐτόχρημα ἥρωϊκή κ' ἀνυπέρβλητη, ἀποδύθηκε στὸν ἀνισο ἄγωνα ποὺ ἔμελλε νὰ τὸν φέρῃ στὸν τάφο. Θῦμα μιὰς εὐγενικῆς καὶ παράτολμης ιδεολογίας, ζήτησε ν' ἀνακόψῃ τὸ κύλισμα τοῦ χρόνου, νὰ ξαναφέρῃ πίσω τὰ «ὥραϊα παλιὰ χρόνια» καὶ γιὰ νὰ τὸ ἐπιτύχῃ, ὑπέγραψε μιὰ σύμβαση τῆς ὁποίας ἔμελλε νὰ γίνῃ ἡ πιδ ἀγυρτικὴ χρήσις. Εἶχε τὸ ἐλαφρυντικὸ τῆς ἀκουσίας ἐκμεταλλεύσεως, γιὰ ν' ἀρνηθῇ τὴν ἐνοχὴ του· ἀλλ' ἀνώτερος τῆς ζωῆς ποὺ θέλησε ν' ἀναστήσῃ, προτιμᾷ νὰ γονατίσῃ κάτω ἀπὸ τὸ βάρος τῆς εὐθύνης, παρὰ νὰ μὴν ἀναγνωρίσῃ τὴν ὑπογραφή του· κ' ἐργάζεται, ἐργάζεται ἀδιάκοπα, χωρὶς οὔτε κἂν νὰ πάρῃ ἀνάσα. Οἰκογενειακὰ ἀτυχήματα ἐρχοῦνται νὰ ἐπιδεινώσουν τὴ θέση του. Ἡ γυναῖκα του, ἔπειτα ὁ ἐγγονός του πεθαίνουν. Ἡ θλίψις τοῦ εἶναι ἀνεκδιήγητη, ἀλλὰ δὲν ἐγκαταλείπει τὸ καθήκον του. Εἶναι τώρα σχεδὸν μόνος γιὰ ν' ἀντιμετωπίσῃ τὰ ἐπερχόμενα γηρατεῖα. Ἀπὸ τὰ τέσσερα παιδιὰ του, ἡ Σοφία ἔχει φύγει, παντρεμένη μὲ τὸ John Lockhart, τὸ σπουδαιότερο βιογράφο του, ὁ Οὐώλτερ ἔχει πάει στρατιώτης, ὁ Κάρολος τελειώνει, σ' ἓνα κολλέγιο, τίς σπουδές του, καὶ μόνο ἡ Ἀννα μένει κοντά του. Ἡ παραγωγή τοῦ 1826 περιλαμβάνει, ἐκτὸς ἀπὸ ἀμέτρητα ἄρθρα, μελέτες, βιογραφίες, ἀπὸ τὰ ὁποῖα μερικά, παρ' ὅλη τὴν ταχύτητα μὲ τὴν ὁποία εἶναι γραμμένα, εἶναι ἀξιοσημειώτα, τὸ μυθιστόρημα *Woodstock*, τρία *Χρονικά* τοῦ *Canongate*, καὶ μιὰ ἐκδοσὴ τῶν Ἀπάντων του μὲ πλῆθος σχόλια, προλόγους καὶ σημειώσεις.

Τέλος, τὴν 22 Φεβρουαρίου 1827, σὲ μιὰ μεγάλη συγκέντρωση τοῦ Edimburg, ὁ

Η ΑΔΑΚΡΥΤΗ ΚΑΛΟΚΥΡΑ

La Belle Dame Sans merci

κατάλευκος καὶ πολυδακτυλισμένος συγγραφεὺς, πρὸς χωλίνοντας ἀνεβάνει στὸ βήμα, ἀνακοινῶν πῶς ἐκείνος ἔγραψε τὰ *Waverley Novels*. Φυσικὰ αὐτὸ εἶχε γίνει, μὲ τὴν πόροδο τόσο χρόνου, κοινὸ μυθικόν· ἀλλ' οἱ ἐκδηλώσεις θαυμασμοῦ καὶ συμπαθείας τοῦ πλήθους δὲν εἶναι λιγώτερο θερμές. Αὐτὸ ὅμως δὲν εἶναι παρὰ μιὰ εὐφρόσυνη παρένθεση. Πρέπει νὰ γυρίσῃ στὸ Abbotsford, γιὰ νὰ τελειώσῃ τὸ μεγάλο ἔργο τῆς ζωῆς του, τὸ *Bio* τοῦ Ναπολέοντος, σὲ 13 τόμους, πού τὸν ἀπασχολεῖ ἀπὸ καιρὸ καὶ πού ἀνέλαβε νὰ παραδώσῃ σὲ ὠρισμένη προθεσμία. Ἡ ἐμφάνισή του προκαλεῖ στὴ Γαλλία σφοδρὰ σχόλια καὶ πολεμικὲς. Τὸν κατηγοροῦν γι' ἀνακρίθειες, πῶς παριστάνει τὰ γεγονότα ἐξωγλωμένα, κι' ἐκτός ἀπ' τὴν ἐπίσημην διπλωματικὴν διακοινώσιν, γράφονται ἀπειρα ἄρθρα καὶ κριτικὲς πάνω σ' αὐτὸ τὸ βιβλίο, πού ἔχει καταστῇ τὸ ζήτημα τῆς ἡμέρας. Ἡ προοπτικὴ ὅμως τοῦ χρόνου, παρ' ὅλα τὰ ἀσθενῆ σημεῖα, πού ἔγιναν περισσότερὸ ἐμφανῆ ἀπὸ τὴν μεταγενέστερη ἱστορικὴ ἐργασία, μᾶς ὑποχρεώνει νὰ κρίνωμε εὐμενέστερα αὐτὸ τὸ ἔργο, πού καθίσταται ἀκόμα περισσότερον ἐνδιαφέρον ἀπὸ τὸ γεγονὸς ὅτι παρουσιάζει τὴν αὐθεντικὴ ἀγγλικὴ ἀποψη πάνω στὸ ναπολεόντειο φαινόμενο.

Ἐνὰ ἄλλο ἱστορικὸ ἔργο, πού βγαίνει λίγους μῆνες ἀργότερα, ἔχει καλὴτερη τύχη. Εἶναι ἡ *Ἱστορία τῆς Σκωτίας*. Ἐν λάβῃ κανεὶς ὅπ' ὄφει τὸ πάθος μὲ τὸ ὅποιο, ἀπὸ παιδικὴ ἀκόμα ἡλικία, ὁ συγγραφεὺς ἀνεδίφησε, ἐρεῦνησε, μελέτησε τὴν ἱστορίαν τῆς πατρίδος του, εἶναι εὐκολο νὰ φαντασθῇ τὸν πλοῦτο τοῦ ὕλικου καὶ τὴν τελειότητα τῆς πληρη-

φορίας τοῦ ἔργου αὐτοῦ πού ἄφησε ἐποχὴ.

Κι' ἡ μηχανὴ ἐξακολουθεῖ... Τὸν ἄλλο χρόνον, δύο νέαι μυθιστορήματα, ἡ *Anne de Geierslein* καὶ ἡ *Ὠραία Κόρη τῆς Πέρθης*, ἀπὸ τὰ ὁποῖα τὸ δεύτερον εἶναι ἐξαιρετό. Περιγράφει μὲ ζωηρὰ χρώματα, μὲ καταπληκτικὸ κέφι, μὲ ἀρτία συνθετικὴ ἀλληλουχία, τὰ πρωτόγονα καὶ γραφικὰ ἥθη καὶ ἔθιμα τῆς ὀρεινῆς Σκωτίας μὲ τὰ μύθη τῶν πατριῶν καὶ τὴν ραδιουργίαν τῶν συντεχνιῶν, πού συνοφαινονται γύρω ἀπ' τὸ θρόνον ἑνὸς ἀσθενοῦς βασιλιά. Πάνω στὸ ἔργο αὐτὸ ὁ St. Georges κι' ὁ Jules Adenis θὰ γράφουν μιὰν ὑπερά-κωμικὴν μὲ μουσικὴν τοῦ διάσημου μουσουργοῦ τῆς Κάρμεν Μπιζέ. Ἐπίσης τὸν ἴδιον χρόνον, ἀρχίζει τὴν σειράν τῶν *Παραμυθιῶν τοῦ Παπποῦ*, πού θὰ ἐξακολουθήσῃ ὡς τὰ 1831, καὶ δίνει οὐ διάφορα περιοδικὰ κι' ἐφημερίδες ἀτελείωτα ἄρθρα καὶ διατριβές.

Ἡ ἐξαντλητικὴ αὐτὴ ἐργασία τοῦ ἀπέφερε τὸ σκεπαστὸ ποσὸ τῶν σαράντα χιλιάδων λίρων, πού τὸ ἀφιέρωσε ὁλόκληρο στὴν ἀπόθεσιν τῆς ὀρεινῆς του. Ἀλλὰ ἡ ὕψις αὐτοῦ εἶχε ὀριστικὰ συντριβῇ. Τὸ 1829, ἀνησυχητικὰ φαινόμενα τρομάζουν τὴν οἰκογένειάν του. Ὡστόσο ὁ Οὐόλτερ Σκὼτ δὲν ἀφήνει τὴν πέννα. Πρέπει ὅ,τι χρωστᾷ, νὰ ἐξοφληθῇ. Ἐτοιμάζει ἕνα νέο μυθιστόρημα γύρω ἀπὸ τὸ θρυλικὸ πρόσωπον τοῦ δουκὸς τῆς Βουργουνδίας Κάρολου τοῦ Τολμηροῦ, πού ἀποτελεῖ τὸ pendant τοῦ *Quentin Durward*, γραμμένου ἕξ χρονία πρωτότερα. Τὸ θέμα εἶναι μεγάλο, ἀλλ' ὁ συγγραφεὺς κατόρθωσε νὰ διαγράψῃ μὲ σαφήνεια τοὺς τύπους καὶ νὰ τοὺς τοποθετήσῃ στὸ πραγματικὸ περιβάλλον τους.

(Τὸ τέλος στὸ ἐρχόμενο) ΑΛΕΞΑΝΔΡΟΣ Σ. ΒΕΪΝΟΓΛΟΥ

Δυστυχισμένε, τί ἔχεις καὶ γυρίζεις
ἐδῶ μονάχος, μ' ὄψη ἀχνή;
Τῆς λίμνης ἐξεράθηκαν τὰ βρούα,
καὶ πιά δὲν κελαῖδεῖ πουλί.

Δυστυχισμένε, τί ἔχεις κ' εἶσαι τόσο
ἀλαλιασμένος καὶ χλωμός;
Γέμισε ἡ βερβερίτσα τὴ φωλιά της,
κ' ἔχει τελειώσει ὁ θερισμός.

Κοῖνο νωπὸ στὸ μέτωπό σου βλέπω,
τῆς ἀγωνίας τὴ δροσιά.
Στὸ μάγουλό σου ῥόδο μαραμένο,
πού ἀποξηραίνεται γοργά.

Εἶδα μιὰ ὦραία Κυρά μες στὰ λιβάδια,
Νεραῖδοπούλα γαλάνη,
κ' εἶχε μακριὰ μαλλιά καὶ ἀλαφρὸ πόδι,
καὶ ἄγρια τὰ μάτια της πολύ.

Τὴν ἀνεβάξω στὸ ἥμερον ἀλογό μου,
κι' ἄλλο δὲν ἔβλεπ' ἀπ' αὐτή,
γιατὶ στὸ πλάϊ μου γέρνει καὶ τραγοῦδι
Νεραΐδας σιγοτραγοῦδεῖ.

Πλέκω γιὰ τὸ κεφάλι της στεφάνι,
βραχιόλια, ζώνη, ὄλο εἰωδιά,
καὶ σὰ νὰ μ' ἀγαποῦσε μὲ κοιτάζει
καὶ ἀναστενάζει σιγαλά.

SHELLEY

ΣΤΗ...

«Music, wahn soft volces die...»

Γλυκόρριζες μοῦ βρῆκε, καὶ ἄγριο μέλι,
βρῆκε τοῦ μάνα τὴ δροσιά,
καὶ μοῦπε μὲ τὴ ξωτικὰ της γλῶσσα
«Ναί! σ' ἀγαπῶ στ' ἀληθινά».

Στὴ νεραῖδοσπηλιά της σὰ μὲ πῆγε,
μ' εἶδε καὶ στέναξε βαθειά.
Τῆς φιλοῦ τ' ἄγρια καὶ θλιμένα μάτια,
ὡς πού τὰ κοίμησα γλυκά.

Καὶ κοιμηθῆκαμε πάνω στὰ βρούα
καὶ ὄνειρον εἶδα. Ὡ δυστυχία,
τ' ὄνειρο, πού στεγνὸ μου ὄνειρο ἐστάθη,
στοῦ λόφου τὴν ψυχρὴ πλαγιά!

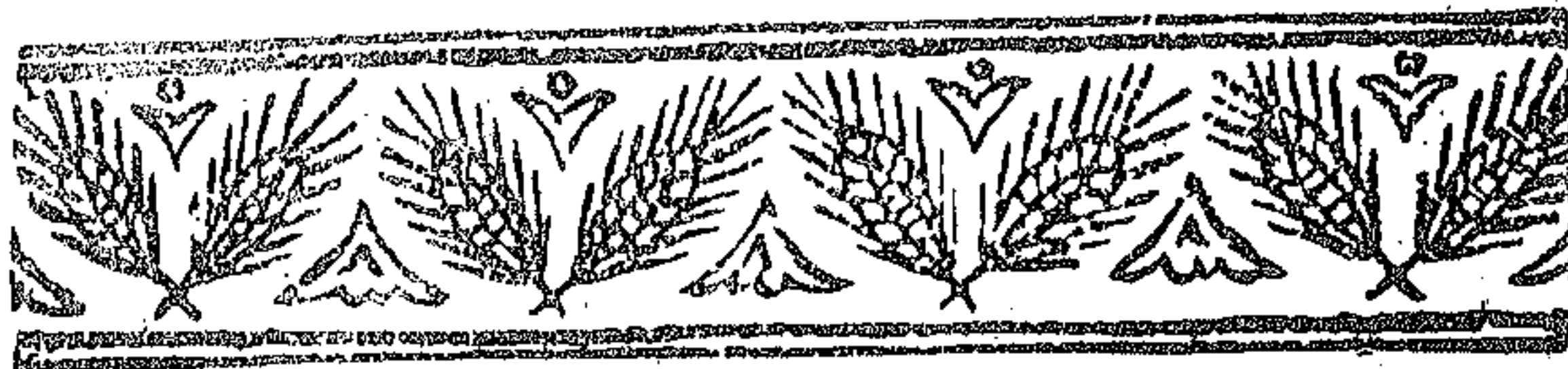
Σὰν τὸ θάνατον ἄχνοι ἦταν βασιλιάδες,
καὶ πλήθη μαχητῶν χλωμά,
πού κράζανε «Στὰ δίχτυα σ' ἔχει πιάσει
ἡ ἀδάκρυτη Καλοκυρά».

Κ' εἶδα στὰ σκότη τ' ἀσφαρκά τους χεῖλη,
σὰ φριχτὸ μήνυμ' ἀνοιχτά,
καὶ βρέθηκα, ξυπνώντας, ἐδῶ πάνω
στοῦ λόφου τὴν ψυχρὴ πλαγιά.

Γι αὐτὸ πιάω κ' ἔρχομαι, καὶ ὄλο γυρίζω,
ἐδῶ μονάχος, μ' ὄψη ἀχνή,
τῆς λίμνης καὶ ἂν ξεράθηκαν τὰ βρούα,
καὶ ἂν πιά δὲν κελαῖδεῖ πουλί.

Ἡ μουσικὴ, καὶ ὅταν χαθοῦν οἱ μαλακὲς φωνές της,
θὰ πάλιν ἀκόμα μέσα στὸ μνημονικό.
Τ' ἄρωμα, καὶ ὅταν μαραθοῦν οἱ τρυφερὲς βιολέτες,
θὰ εἶ μὲσα στὴν αἴσθησιν, πού ἀνάστησεν αὐτό.
Μὰ τὰ ροδόφυλλα, καὶ ἀφοῦ τὸ ῥόδο μαραθεῖ,
στολίζουν τὸ λατρευτό κρεβάτι.
Καὶ στοὺς δικούς σου στοχασμούς, καὶ ὅταν θάσῃ φευγάτη,
ἡ ἴδια ἡ ἀγάπη ἀπάνω τους θὰ γλυκοκοιμηθῇ.

ΜΑΡΚΟΣ ΤΣΙΡΙΜΩΚΟΣ

RACINE

ΟΙ ΦΙΛΟΔΙΚΟΙ (LES PLAIDEURS)

ΚΩΜΩΔΙΑ ΕΜΜΕΤΡΗ ΕΙΣ 3 ΠΡΑΞΕΙΣ

ΠΡΑΞΙΣ Α'.—ΣΚΗΝΗ ΠΡΩΤΗ

Μικρογιάννης. (Σύρων μέγαν σάκκον δικογραφιών).

Μὰ τὴν ἀλήθεια, στὸ ἐξῆς πολὺ τρελλὸς θὰ εἶναι ἐκεῖνος ποὺ θὰ μπιστευθῇ. Τὴν Κυριακὴ θὰ κλάψῃ, ὅποιος γελάσῃ Σάββατο. Μ' ἐπῆρε στὴ δουλειά του πέρυσιν κάποιος δικαστὴς ἀπὸ τὴν Ἀμιένη γιὰ νὰ τοῦ γίνω θυρωρὸς. Αὐτοὶ οἱ Νορμανδοὶ σου! Μαζί μας θέλουν νὰ γελοῦν. Ὡστόσο τί τὰ θέλεις; Ἄμα θὰ σμίξῃς μὲ κουτσό, μαθαίνεις νὰ κουτσαίνῃς. Ὅσο ποὺ ἤμουν Πικαρδὸς, ἤμουν μαστοράκι, κι' ἔκανα τὴ δουλίτσα μου ὅπως καὶ κάθε ἄλλος. καὶ οἱ μεγαλόσχημοι ἀφέντες μοῦ μιλοῦσαν στὸ χέρι τὸ καπέλλο τους: «Μουσιὸν ντὲ Μικρογιάννη». Ἐγὼ ὅλο πιά κι' ἐφοῦσκωνα! Ἀλλὰ χωρὶς παράδες, εἴν' ἡ τιμὴ ἀρρώστεια. Στὴν πίστη μου σᾶς λέγω, ἔπαιζα ῥόλο θυρωροῦ θιάσου κωμωδίας. Τοῦ κάκου ὑπεκλίνοντο καὶ ἔβγαζαν καπέλλο, ἐὰν δὲν μὲ ἀσήμωναν· δὲν ἔμπαιναν στὸ σπῖτι, δίχως λεπτὰ, ὅλα κλειστὰ καὶ θυρωρὸ δὲν ἔχει. Εἶναι ἀλήθεια, ἔδινά καὶ στὸν ἀφέντη, ἐβλέπαμε λογαριασμό, μ' ἔδινε τὴν φροντίδα νὰ ἀγοράζω κάποτε κερὶ καὶ ξερά χόρτα, ἀλλὰ μ' αὐτὸ δὲν ἔκανα. Τέλος πιά ὅπως τύχη, ἀπ' τὴν προμήθειαν τοῦ σπιτιοῦ μπαλόνομουν γενναῖα. Μὰ ἦταν τόσο ἀλλόκοτος! γιὰ τὸ ἐπάγγελμά του εἶχε μανία: πάντοτε στὸ Δικαστήριον πρῶτος, ἀλλ' ὅμως καὶ ὁ ἔσχατος, κι' ἐτύχαινε πολλάκις νὰ εἶναι μόνος, κι' ἂν κανεὶς τὸ πλάττει μ' ἰσορροπία νὰ κοιμηθῇ καὶ νηστικὸς ὅπως καὶ διψασμένος. Τοῦ ἔλεγα καμμιά φορὰ: «ἀκούτε, ἀφεντικό μου, Περὲν-Δανδέν, εἰλικρινῶς τὴν ταπεινὴ μου γνώμη: πολὺ νωρὶς σηκώσεσθε ὅποιος νὰ ταξιδέψῃ μακρὸν ταξίδι σκέπτεται, κάνει καὶ τὴν κουμπάνια: κοιμάσθε, τρώτε, πίνετε, μὴ χάνεται δυνάμεις». Στὰ λόγια μου δὲν πρόσεξε. Τόσο ἔχει ἀγρυπνήσει

καὶ τόσο ἐκοπίασε, ὅπου ὁ κόσμος λέγει πὼς ἔχασε τὸ μπούσουλα. Ὅλους νὰ μᾶς δικάξῃ ἐβάλληκε μὲ τὴ σειρά· καθημερινῶς σοῦ ψάλλει ἀλλόκοτα πατερνὰ ποὺ δὲν καταλαβαίνεις οὔτ' ἓνα γράμ. Καὶ τακτικὰ πέφτει γιὰ νὰ πλαγιάσῃ ντυμένος στὸ μανδύα του, μὲ σκοῦφο στὸ κεφάλι. Τοῦ πετεινοῦ του τοῦ φτωχοῦ τοῦ κοινοῦ τὸ κεφάλι, γιὰ τὸν ξύπνησε πολὺ ἀργὰ κάποιαν ἡμέρα, κι' αὐτὸ γιὰ ἓνα διάδικος, τοῦ ὁποῦ οἱ ὑποθέσεις διόλου καλὰ δὲν πηγαιναν, εἶχε ἀποφασίσει καὶ τὸ ἐδωροδόκησε τὸ ζῶο τὸ κατημένο. Κατόπι ἀπ' τὴν ἀπόφασιν ἐκείνη τὴ σπουδαία, ὁ δυστυχὴς ὁ ἄνθρωπος ματαιοπονεῖ τοῦ κάκου, γιὰ τὸ γυῖός του φοβερὰ πάσχει σὰν γλῆνη λόγος γιὰ καμμιά δίκη. Ἐκτοτε ὁ γυῖός του μᾶς προστάζει μέρα καὶ νύχτ' ἀπὸ κοντὰ τὸν κύριον μπαμπᾶ του νὰ τὸν φυλάμῃ, γιὰτ' ἀλλοιῶς, δοῦλος σας, κι' ὁ καλὸς σου νὰ τον στὸ Δικαστήριον, κι' ἓνας Θεὸς τὸ ξέρει ἂν εἶναι ἐπιτήδειος καὶ γιὰ νὰ μᾶς τὸ σκάσῃ. Ὅσο γιὰ μένα, φίλοι μου, εἶμαι πιά δίχως ὕπνο καὶ ἀδυναμία πολὺ· εἶμαι γιὰ νὰ μὲ κλαῖτε· ξαπλώνουμαι φαρδιά-πλατεῖα καὶ ὅλο χασμουριέμαι. Ὅμως αὐτὸ ἐπ' ἀπειρὸν δὲν θὰ ξακολουθήσῃ. Νά το τὸ μαξιλάρι μου· στὴν πίστη μου σᾶς λέγω, αὐτὴ τὴ νύχτα ὁριστικῶς πρέπει νὰ τόνε πάρω· μήπως ἀπαγορεύεται νὰ κοιμηθῶ στὸ δρόμο; Ἀχ! δίπλα ἂς τὸ κόψουμε.

ΣΚΗΝΗ Δ'.—ΛΕΑΝΔΡΟΣ, ΔΑΝΔΕΝ, ΛΕΝΤΙΜΕ, ΜΙΚΡΟΓΙΑΝΝΗΣ

Λεάνδρος.

Μιά λάμπα γρήγορα ἐδῶ! ἀκούω τὸν πατέρα στὸ δρόμο· μὰ, πατέρα μου! ποιά εἶναι ἡ ἀνάγκη ν' ἀφήσῃς τὸ κρεβάτι σας τόσο πρῶτ'; ποῦ πάτε, νύχτα καὶ θεοσκοτεῖνα;

Δανδέν.

Θὰ πάγω νὰ δικάσω.

Λεάνδρος.

Καὶ ποιόνα θὰ δικάσετε; ὅλοι κοιμοῦνται βλέπετε.

Μικρογιάννης.

Καὶ, ὅμως, μὰ τὴν πίστη μου, ἐγὼ ὄχι, δὲν κοιμοῦμαι.

Λεάνδρος.

Τὶ σάκκοι! ἔξεχείλισαν ἀπὸ δικογραφίες.

Δανδέν.

Τρεῖς μῆνες εἰς τὸ σπῖτι μου θὰ κάμω νὰ γυρίσω, δικογραφίες καὶ σακκιά· ἔχω καλὴ προμήθεια.

Λεάνδρος.

Καὶ ποῖος θὰ σᾶς θρέψῃ;

Δανδέν.

Μὰ, ὁ κάπηλας, νομίζω.

Λεάνδρος.

Καὶ ποῦ θὰ κοιμηθῇτε; ποῦ;

Δανδέν.

Εἰς τὸ ἀκροατήριον.

Λεάνδρος.

Ὅχι, λοιπόν, πατέρα μου! καλύτερα μὴ βγῇτε. Πλαγιάστε εἰς τὸ σπῖτι σας· στὸ σπῖτι σας νὰ φᾶτε! Ἀφήστε εἰς τὴν λογικὴν γιὰ νὰ σᾶς καταπεύσῃ, κι' ἀκόμα τὴν υἱεία σας μὴ τὴν περιφρονῇτε. Θέλω νὰ εἶμαι ἀρρώστος.

Δανδέν.

Εἰσθε καὶ ὄχι λίγο,

Λεάνδρος.

εἰσθε περὶ καὶ κόκκαλο· πρέπει ν' ἀναπαυθῇτε.

Δανδέν.

Ν᾽ ἀναπαυθῶ; "Αἱ φαίνεται, κρίνεις ἐκ τῶν ἰδίων.
 Νομίζεις ἕνας δικαστὴς ἄλλη δουλειὰ δὲν ἔχει
 κι' ἄλλη φροντίδα τίποτε, παρὰ πῶς νὰ παχαίνει,
 νὰ φέρνῃ γύρους σὰν δανδῆς καὶ βουλευαρχοδιέρος,
 τὴ μέρα νὰ χαρτοπαικτῇ, καὶ στοὺς χοροὺς τὴ νύχτα;
 Τὰ χρήματα δὲν ἔρχονται γρήγορα, ὡς νομίζεις,
 κ' ἡ κάθε μιὰ κορδέλλα σου κοστίζει καὶ μιὰ δίκη.
 Ἡ τήβεννός μου προξενεῖ αἰσχος σὲ σέ, παιδί μου;
 σύ, δικαστοῦ υἱός! πᾶ! πᾶ! τὸν εὐγενῆ μου κάνεις;
 Αὔ! Αὔ! σύ, φίλε μου Δανδέν, στήν κάμαρά μου κύττα,
 καὶ στήν ἱματιοθήκη μου τῶν Δανδέν τὰ πορτραῖτα:
 ὅλοι φοροῦσιν τήβεννο, καλύτερα ἀπ' ὅλα.
 Τὰ τυχερὰ τοῦ δικαστοῦ μὲ τὰ τοῦ μαρκησίου
 παρὰβιβάλεται ἐν πρὸς ἐν καὶ ὕστερα σοῦ λέγω.
 Περιμένε νὰ ἔλθουμε στὸ τέλος τοῦ Δεκέμβρη!
 Τὶ εἶναι ἕνας εὐγενής; στύλος ἀντιθαλάμου.
 Πόσους δὲν εἶδες ἀπ' αὐτοὺς, τοὺς ἐκλεκτοὺς πρὸ πάντων,
 νὰ ἀσχολοῦνται στήν αὐλή, λίγο νὰ ζεσταθοῦνε,
 νὰ τρίβουνε τὰ δάχτυλα καὶ νὰ τὰ χουχουλίζουν,
 τὸ ροῦχο τους στὴ μύτη τους, τὰ χέρια μὲς στήν τσέπη,
 ἢ ἐπὶ τέλους νὰ ζητοῦν τὴ σουβλά νὰ γυρίζουν;
 Ἰδοὺ πὼς σοῦ τοὺς ἔχουνε. Κακόμοιρο, παιδί μου,
 αὐτιά ναι τὰ μαθήματα ποὺ σοῦ δώκε ἐκεῖνη
 ἡ μακαρίτισσα ἡ μαμιά; Καὶ μὲν Μπαμπονέττα!
 Καὶ νὰ τὸ σκέπτεται κανεὶς πὼς ἀπὸ καμμιὰ δίκη
 ποτέ της δὲν ἀπόλειπε! δὲν μ' ἄφηγε μονάχο,
 κι' ἂν ἀπ' αὐτὸ εἶχε ὄφελος, ἕνας Θεὸς τὸ ξέρει.
 Ἐπερνε ἀπὸ τὸν μπουφετζὴ ὅχι λίγες πετσέτες,
 αἷ τόσο τὸ καλύτερο, ἀντὶ στὸ σπῆσι νᾶμψη
 μὲ ἀδειανὰ τὰ χέρια της. Μάλιστα! ἔτσι φτιάχνει
 ὁ κόσμος τὸ νοικοκυριό. Πήγαινε, σὺ δὲν θάσαι
 παρὰ μωρὸς κι' ἀνόητος.

Λεάνδρος.

Κρυώνετε, πατέρα.

Σύ, Μικρογιάννη, φρόντισε, πάρε τὸν κύριό σου
 νὰ τὸν πλαγιάσῃς σπῆτι του, κλείσε του καὶ τὶς θύρες
 καὶ ὅλα τὰ παράθυρα· κάθε ἀνοιγμα φράξε,
 γιὰ νάχη ζέστη περισσή.

Μικρογιάννης.

Τοποθετήστε ὅμως

ἐκεῖ κάτω τοὐλάχιστον φύλακες νὰ φρουροῦνε.

Δανδέν

Πῶς εἶπατε, παρακαλῶ; χωρὶς διατυπώσεις
 σκέπτεσθε νὰ μὲ βάλετε ἐμένα νὰ πλαγιάσω;
 Βγάλετε μιὰν ἀπόφασιν, ὡς πρέπει, νομοτύπως,
 καὶ μόνον ἔτσι δέχομαι νὰ πάγω νὰ πλαγιάσω.

Λεάνδρος.

"Ἐστω καὶ προδικαστικῶς, πατέρα μου πλαγιάστε!

Δανδέν.

Θὰ πάγω, ἀλλὰ ὅλους σας, ὅλους θὰ σᾶς λυσσάξω:
 νὰ κοιμηθῶ δὲν σκέπτομαι.

Λεάνδρος.

Μὴν κοιμηθῆτε, ἔστω!

Μόνο μὴν τὸν ἀφήσετε! Σύ, Λεντιμέ, μὴ φύγῃς.

ΣΚΗΝΗ Γ'.—ΣΙΚΑΝΩ, ΜΙΚΡΟΓΙΑΝΝΗΣ

Σικανώ (Πηγαινοερχόμενος). Τὸ σπῆτι νὰ φυλάγετε καλά, καὶ θὰ ξανάλθω.

Κανένα μὴν ἀφήγετε ἐπάνω δῶ νᾶνέβη.

Νὰ στείλετε τὸ γράμμ' αὐτὸ εἰς τὸ Ταχυδρομεῖο.

Ἀπὸ τὴν κουνελοφωλιά πάρε τρία κουνέλια

καὶ νὰ τὰ πάγῃς τὸ πρωὶ εἰς τὸν Εἰσαγγελέα.

"Ἀν ἔλθῃ ὁ κλητῆρας του, δός του νὰ δοκιμάσῃ

ἀπὸ τὸ μαῦρο τὸ κρασί. "Αἱ Δός του καὶ τὸ σάκκο:

κρέμεται στὸ παράθυρο. Ἐχουμε τίποτ' ἄλλο;

Θάλλῃ κάποιος ψηλόλιγνος νὰ μὲ ζητήσῃ ἴσως.

Ξέρεις γιὰ ποιόνα σοῦ μιῶ; κείνος ποὺ χρησιμεύει

στὶς δίκες μου γιὰ μάρτυρας, κι' ἐπίσης γιὰ τοὺς ὄρκους.

Πές του νὰ περιμένη δῶ. Φεύγω, γιὰτὶ φοβοῦμαι.

Ἐχτύπησαν οἱ τέσσερες, κ' ἴσως ὁ δικαστὴς μου

ἔβγῃ. Ἀλλ' ὥς χτυπήσουμε τὴν πόρτα του, νὰ ἰδοῦμε.

(Ἡμιανολῶν τὴν θύραν) Ποῖος χτυπᾷ;

Τὸν κύριον μπορῶ νὰ ἰδῶ;

"Α, ὅχι.

Μικρογιάννης.

Σικανώ.

Μικρογιάννης.

Σικανώ.

Μικρογιάννης.

Σικανώ.

Μικρογιάννης.

Σικανώ.

Μικρογιάννης.

Σικανώ.

Στὸν κύριο γραμματέα του μπορῶ νὰ πῶ μιὰ λέξη;

"Οχι.

Στὸν κύριο θυρωρό;

Ἐγὼ εἶμαι ὁ θυρωρὸς του.

Παρακαλῶ σας, κύριε, πιέτε γιὰ τὴν ὑγείά μου!

Νᾶστε καλά, εὐχαριστῶ, μὰ αὐριο ἐλάτε!

Αὔ! Δόστε μου τὰ χρήματα. Ὁ κόσμος ἔχει γίνοι,

ἀλήθεια, ἀπίστευτα κακός: ἄλλη φασά, οἱ δίκες

δὲν ἦταν διόλου δύσκολες· μ' ἔξη τάλληρα μόνο

μισὴ ντουζίνα κέρδιζες· τὴ σήμερον ἡμέρα

νομίζω πὼς ὁλόκληρη σωστὴ περιουσία

δική μου δὲν θὰ μ' ἔφτανε γιὰ νὰ ἐξαγοράσω

ἀκόμη κι' ἕνα θυρωρό. Ἀλλά, στάσου, καὶ βλέπω

πὼς ἔρχεται ἡ κόμησσα κυρία ντὲ Πεμπέση,

σίγουρα γιὰ ἐπείγουσαν ὑπόθεση κοπιᾷζει.

ΣΚΗΝΗ Δ'.—ΣΙΚΑΝΩ, ΚΟΜΗΣΣΑ

Σικανώ.

Κυρία, ἀπαγορεύεται.

Κόμησσα.

Νά τα μας! Ἐγὼ τῶπα.

Αὐτοὶ οἱ ὑπηρέται μας θὰ νὰ μᾶς ξετρελλάνουν·

γιὰ νὰ ξεπνήσουν μόνοι τους, τοῦ κακοῦ κοπιᾷζω·

εἶναι ἀνάγκη πάντοτε νὰ τοὺς ξεπνῶ μὲ κόπο.

Εἶμ' ἀπολύτως βέβαιος, ὁ Κύριος ἀποφεύγει...

"Ὅσο γιὰ μὲ τοὐλάχιστον, εἶναι δυὸ μέρες τώρα

ὅπου μοῦ εἶναι ἀδύνατο ἐντελῶς νὰ τοῦ μιλήσω.

"Ἐχω ἰσχυρὸν ἀντίδικο καὶ δι' αὐτὸ φοβοῦμαι.

Κατόπι ἀπ' ὅσα μ' ἔκαμαν, δὲν εἶμαι πὰ γιὰ δίκες.

Καὶ ὅμως ἔχω δίκαιό!

"Αχ! πόση ἀδικία!

Στὴν κρίση σας ἀφήνομαι· παρακαλῶ, ἀκοῦστε.

Σικανώ.

Κόμησσα.

Σικανώ.

Κόμησσα.

Σικανώ.

Κόμησσα.
Σικανώ.
Κόμησσα.
Σικανώ.

Θάπρεπε νὰ γνωρίζετε, ἄχ, κύριε, τὸν δόλο...

Καὶ κατ' οὐσίαν τίποτε.

Κύριε, γιὰ ἀκοῦτε...

Νὰ περὶ τίνος πρόκειται, Κυρία, μὲ δυὸ λέξεις:

Πρὸ δεκαπέντε, ἢ εἴκοσι ἐτῶν, ἓνα γαῖδουρι
μέσα ἀπὸ τὸ λιβάδι μου 'πέρασε παρὰ νόμῳ
ἐβόσκησε καὶ μ' ἔκαμε σημαντικὴ ζημία,
γιὰ τοῦτο καὶ ὑπέβαλα μήνυσι, κατὰ νόμον,
ἐνήργησα, συνέλαβαν ἀμέσως τὸ γαῖδουρι
μ' ἓνα πραγματογνώμονα εὗρηκαν τὴ ζημίαν
καὶ μοῦ τὴν ἐξετίμησαν δύο δεμίτια χόρτο.
Τέλος, ἀφοῦ ἐπέρασε ὁλόκληρο ἓνα ἔτος,
ἐβγήκε ἡ ἀπόφασις καὶ ἔχασαμε τὴ δίκην.
Κάμνω ἐμπροθέσμως ἔφεσι. Στὸ μεταξὺ ὅμως τοῦτο,
ὅπου παρεσκευάζετο ἡ κατ' ἔφεσιν δίκη —
καὶ σημειώσατε καλὰ αὐτὸ πὺν θὰ σᾶς εἶπω! —
ὁ φίλος μας ὁ Ντρολισὼν, ὅπου δὲν εἶναι βλάκας,
εἰσάγει τὴν ὑπόθεσιν ἐκ νέου, καὶ ἀσχέτως
μ' ἐκείνην ποὺ ἐδίκασαν, καὶ σοῦ ἐπιτυγχάνει
ὁ φιλαργῆκος Ντρολισὼν μὲ κατὰ χρηματικά
νέαν ὅλως ἀπόφασιν, καὶ ἐκέρδισα τὴν δίκην.
Εἰς τοῦτο τί μοῦ κάνουνε; Ὁ κύριος στρεψοδίκης
ἀντίδικος ἐνίσταται καὶ νέας ἀντιρρήσεις
κατὰ τὸ στάδιον αὐτὸ τῆς ἐκτελέσεως φέρει.
Καὶ ἄλλο ἐπεισόδιο: Καθ' ὃν χρόνον ἡ δίκη
ἦτο ἐκρεμής, ὁ ἀντίδικος μὲ πρόθεσιν ἀφήνει
μέσα εἰς τὸ λιβάδι μου νὰ μποῦνε τὰ πουλιά του.
'Ενήργησα, διέταξαν νὰ προσαχθῇ ἀμέσως
ἐμπειροτέχνη ἐκθέσεις ἐπὶ Δικαστηρίου
διὰ τὸ χόρτο ποὺ μπορεῖ νὰ φάγῃ σὲ μιὰ μέρα
μιὰ ὄρνιθα. Ἀφοῦ λοιπὸν ἐν τέλει τὰ στοιχεῖα
ὅλα συνεκεντρώθησαν καὶ ὠρίμασεν ἡ δίκη,
τὴν προσδιώρισαν διὰ τὴν πέμπτην ἢ τὴν ἕκτην
τοῦ Ἀπριλίου τοῦ μηνός, ἔτους πενήνταἑξή.
"Ἀλλὰ καὶ πάλιν ἔξοδα. Ὑποβάλλω, προσάγω
προτάσεις, ὑπομνήματα, ἐκθέσεις, ἀνακρίσεις,
βασιλικὰς Διαταγὰς, πραγματογνωμοσύνας
καὶ αὐτοψίας δικαστῶν, τρεῖς νέας ἀποφάσεις,
πραγματικά στοιχεῖα καὶ πρωτόκολλα καὶ ἄλλα.
ἐπιτυγχάνω Γράμματα βασιλικά, προσβάλλω
ἔγγραφα ἐπὶ πλαστότητι πρὸς τούτοις ὑποβάλλω
νέα ἐπιχειρήματα ἐν ὅλῳ δεκατρία,
ἐκθέσεις δὲ τριάκοντα κλητορικὰς, καὶ ἐπίσης
αἰτήσεις ἑξ, εἰκοσιᾶς προσαγωγὰς ἐγγράφων
καὶ ἀποφάσεις εἴκοσι παρασκευῆς τῆς δίκης.
'Εβγήκε ἡ ἀπόφασις ἐν τέλει καὶ τὴν χάνω
τὴν δίκην, καὶ τὰ ἔξοδα εἰς βάρος μου, τοῦτέστι
περίπου φράγκα γαλλικὰ πέντε ἢ ἑξ χιλιάδες.
Δικαιосύνη εἶν' αὕτη; "Ετσι δικάζει ὁ κόσμος;
καὶ ὅλα τοῦτα ὕστερα ἀπὸ δέκα, εἴκοσι χρόνια!
Τὸ μόνο καταφύγιον ὅπου μοῦ μένει ἀκόμα

εἶναι εὐτυχῶς ἀναίρεσις, καὶ εἰν' ἀνοικταὶ γιὰ μένα
αἱ θύραι τοῦ Ἀκυρωτικοῦ ὅπλα δὲν καταθέτω.
'Ἀλλὰ καὶ σεῖς, κυρία μου, δικάζεσθε, ὥς βλέπω.
Δόξα νὰ ἔχῃ ὁ Θεός.

Κόμησσα.

ΠΡΑΞΙΣ Β'.—ΣΚΗΝΗ Θ'.

Δανδέν (Δικαστής, ἐπὶ τῆς στέγης). Δόστε
γρήγορα τὰς αἰτήσεις σας.

Σικανώ.

Χωρὶς τὴν ἄδειά σας,

Κύριε, μ' ἐφυλάκισαν.

Κόμησσα.

"Ἀχ! Θεέ μου, τί βλέπω;

Ὁ Κύριός μας Δικαστὴς ἐπάνω στὸ ἀμπάρι!
τί κάμνει ἐκεῖ;

Λεντιμέ.

Κυρία μου, δέχεται ἀκροάσεις,
τὸ στάδιον ἐλεύθερον.

Σικανώ.

Κύριε, μ' ἐκβιάζουν
καὶ μὲ ὑβρίζουν· ἔρχομαι πολλὰ παράπονά μου
νὰ ὑποβάλλω πρὸς ἑσᾶς.

Κόμησσα.

Γι' αὐτὸ καὶ ἐγὼ ἐπίσης

ἐνώπιόν σας ἔρχομαι.

Σικανώ.

Βλέπετε ἐνώπιόν σας

κύριε, τὸν ἀντίδικον.

Λεντιμέ.

Κι' ἐγώ, μὰ τὴν ἀλήθεια,

θὰ λάβω μέρος.

Σικανώ. Κόμησσα, Λεντιμέ. Κύριε, γιὰ μιὰ ὑποθεσοῦλα
ἔρχομαι ἐδῶ, κύριε...

Σικανώ.

Ἄχ, κύριοι, ὁ καθένας

μὲ τὴ δική του τὴ σειρά τὸ δίκιο μας νὰ ποῦμε!

Κόμησσα.

Τὸ δίκιο του; Ὅ, τι καὶ ἂν πῇ, εἶναι ψευτιά καὶ ἀπάτη!

Δανδέν.

Μὰ τί λοιπὸν σᾶς ἔκαμαν;

Σικανώ, Λεντιμέ, Κόμησσα.

Μὲ ὕβρισε.

Λεντιμέ (ἐξακολουθῶν).

Ἐκτὸς τούτου

ἐγὼ ἐπὶ πλέον, κύριε, ἐδέχθην καὶ ἓνα μπάτσο.

Σικανώ.

Κύριε, εἶμαι ἐξάδελφος ἐνὸς ἀνεψιοῦ σας.

Κόμησσα.

Κύριε, ὁ πάτερ Κορδὼν θὰ σᾶς εἰπῇ γιὰ μένα.

Λεντιμέ.

Κύριε, εἶμαι μπάσταρδος τοῦ φαρμακοποιοῦ σας!

Δανδέν.

Οἱ τίτλοι σας;

Κόμησσα.

Κοντέσσα ἐγώ.

Λεντιμέ.

Ἐγὼ Κλητὴρ.

Σικανώ,

Πολίτης.

Κύριοι...

"Ωραῖα! ἰδέτε τον, κάμνει παρασπονδίες.

Λεντιμέ.

'Ἀλλοίμονο!

Κόμησσα.

'Ἀκοῦτε ἐκεῖ! ἔληξ' ἡ συνεδρία!

Σικανώ.

Κι' ὅμως δὲν εὗρηκα καιρὸ νὰ τοῦ εἰπῶ δυὸ λέξεις.

ΠΡΑΞΙΣ Γ'.--ΣΚΗΝΗ ΤΡΙΤΗ

(Δίκη τοῦ κλέπτου σκύλου)

ΛΑΝΑΕΝ (δικαστής), ΛΕΑΝΔΡΟΣ (δμήγουρς), ΛΕΝΤΙΜΕ,
ΜΙΚΡΟΓΙΑΝΝΗΣ (δικηγόροι), ΥΠΟΒΟΛΕΥΣ

Μικρογιάννης.

Ἐκεῖνο ποῦ γνωρίζω
καλύτερα, εἶν' ἡ ἀρχή. Κύριοι, ὅταν βλέπω
μετὰ μεγάλης προσοχῆς τὸ ἀσταθὲς τοῦ κόσμου,
ὡς καὶ τὰς μεταπτώσεις του· καὶ βλέπω ἐν τῷ μέσῳ
ἀνθρώπων πολυποίκιλων οὔτε ἓνα κὰν ἀστέρα
νὰ παραμένει σταθερὸς, τοσούτους δὲ πλανήτας,
ὅταν βλέπω τοὺς Καίσαρας, τὴν τύχη των σὰν βλέπω,
ὅταν βλέπω τὸν ἥλιον καὶ ὅταν τὴν σελήνην,
ὁπόταν βλέπω τὰ γνωστὰ κράτη Βαβυλωνίων
νὰ μεταφέρονται ἀπὸ Σερπῶν εἰς Νασεδόνας
καὶ τοὺς Μωραίους, Κύριοι, πάλιν ὁπόταν βλέπω
ἀπὸ κράτος Δεσποτικὸν εἰς τὴν Δημοκρατίαν
νὰ μεταβαίνουν, κ' ἔπειτα εἰς Μοναρχίαν πάλιν,
σὰν βλέπω τοὺς Ἰάπωνας...

Λεντιμέ.

Μικρογιάννης.

Δανδέν.

Ἄ, μὲ διέκοψε κ' ἐγὼ τίποτε πιά δὲν λέγω!
Ἄ, δικηγόρε ἄτακτε! Γιατὶ δὲν τὸν ἀφήνεις
νὰ φθάσῃ ἡ περίοδος τοῦ λόγου του στὸ τέλος;
Κρατοῦσα τὴν ἀναπνοή, νὰ ἰδῶ, νὰκούσω μήπως
ἀπ' τὴν Ἰαπωνία του θὰ ἄραξε ἐπὶ τέλους
στὸ ζήτημα τοῦ καπονιοῦ, καὶ σὺ τὸν διακόπτεις
μὲ κοῦφον σου ἐρώτημα. Ὁμίλει, Δικηγόρε!

Μικρογιάννης.

Ἐχασα τὴν συνέχεια τοῦ λόγου...

Λεντιμέ.

Χωρὶς λοιπὸν νὰ φοβηθῶ κανένα, ἐγὼ λαμβάνω
τὸν λόγο μου, καὶ ἔρχομαι ἀμέσως εἰς τὸ θέμα.
Στὸ σύγγραμμά του—ἐδάφιον πρῶτον—ὁ Ἀριστοτέλης
«περὶ Πολιτικῶν» μιλεῖ καλῶς...

Δανδέν.

Μά, Δικηγόρε,
πρόκειται περὶ καπονιοῦ, κ' ὄχι Ἀριστοτέλους
καὶ τῆς «Πολιτικῆς» του, καί...

Λεντιμέ.

Ἄ, ναί, ἔχετε δίκιο·
πλήν, τοῦ Περιπατητικοῦ τὸ κῦρος θὰ μᾶς δείξῃ
πὼς τὸ καλὸν καὶ τὸ κακόν...

Δανδέν.

Καὶ ὅμως, κύριέ μου,
καὶ ὅμως ἰσχυρίζομαι ὅτι τοῦ Ἀριστοτέλους
ποσῶς δὲν ἐφαρμόζεται τὸ κῦρος ἐδῶ πέρα·
ἐλάτε στὸ προκείμενον!

Λεντιμέ.

Στὰ «Κορινθιακά» του
ὁ Πανσανίας...

Δανδέν.

Λεντιμέ.

Δανδέν.

Λεντιμέ.

Ἔλθετε, παρακαλῶ, στὸ θέμα!

Ὁ Δὲ Ρεμπιούφ...

Στὸ θέμα σας σᾶς λέγω!

Καὶ ὁ Μέγας

Ἰάκωβος...

Δανδέν.

Λεντιμέ.

Στὸ θέμα σας, στὸ θέμα σας, στὸ θέμα!
Ἐπίσης ὁ Ἀρμενόπουλος εἰς τὴν Ἑξάβ...

Δανδέν.

Ἀνθρώπε, ἢ ὅ,τι κι' ἂν εἶσαι,
διάβολε, γὰρ τελείωνε, εἰδ' ἄλλως, νὰ πλαντάξῃς!
Τελείωσα.

Λεντιμέ.

Δανδέν.

Λεντιμέ.

Δανδέν (χασμώμενος).

Μπα!

Πρὶν γεννηθῇ ὁ Κόσμος...

Δικηγόρε!

περᾶστε στὸν Κατακλυσμό.

Λεντιμέ.

Πρὸ τῆς δημιουργίας
λοιπὸν, καὶ τῆς γενέσεως τοῦ Κόσμου ὁλοκλήρου,
Κόσμος, τὸ Σύμπαν καὶ τὸ Πᾶν, ὁλόκληρος ἡ Φύσις
ἦτο θαυμάσια, Κύριοι, εἰς τὸν βυθὸν τῆς ὕλης·
τὰ στοιχεῖα, ὁ ἀήρ, τὸ πῦρ, ἡ γῆ, τὸ ὕδωρ,
συγκεχυμένα ὅλα ὁμοῦ, δὲν ἀπετέλουν πᾶρξ
ἓνα σωρόν, ὡς σύμμιξιν, ἢ ὡς ἄμορφον μᾶζαν,
ἐν χάος, μίαν σύγχυσιν, μίαν ὁχλαγωγίαν.
Τί πέσιμό, πατέρα μου!

Λέανδρος.

Μικρογιάννης.

Λέανδρος.

Δανδέν.

Ἄ, Κύριε, πῶς κοιμᾶται!

Ευπνήσετε, πατέρα μου!

Ἄ; τί λοιπὸν συμβαίνει;

Ἄ! μάλιστα! Τί ἄνθρωπος! Τόσο γλυκὰ ποτέ μου
ἀλήθεια, δὲν κοιμήθηκα.

Λέανδρος.

Καὶ ὅμως εἶν' ἀνάγκη,
πατέρα, νὰ ἐκδώσετε ἀπόφασιν.

Δανδέν.

Τὴν ἐκδίδω!

Στὸ κάτεργον!

Λέανδρος.

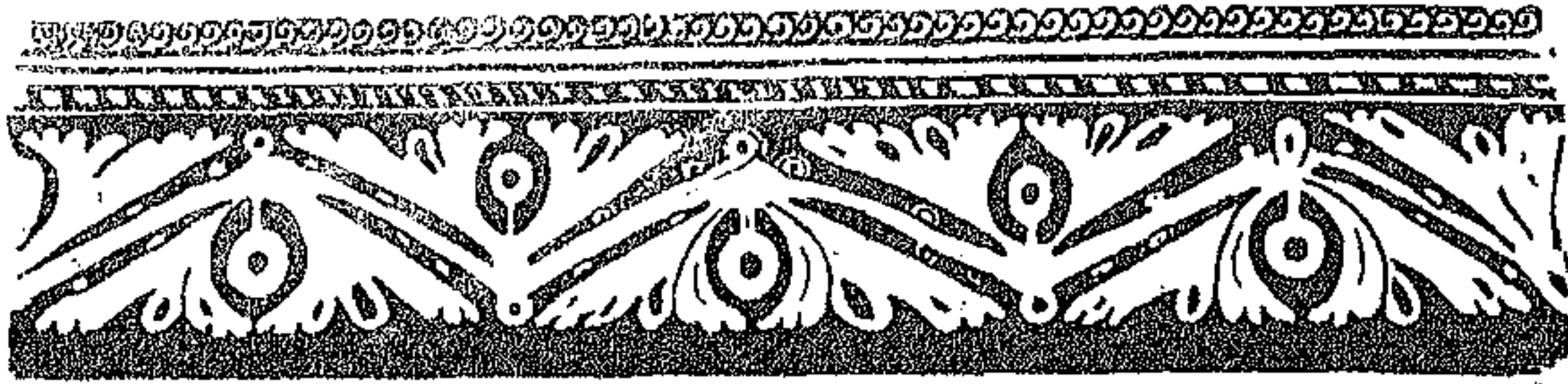
Δανδέν.

Πῶς εἴπατε; στὸ κάτεργον ὁ σκύλος!
Στὴν πίστη μου, δὲν ἐννοῶ τίποτε ἀπὸ ταῦτα:
ὁ κόσμος καὶ τὸ χάος των ζαλίσαν τὸ μυαλό μου.
Ἐμπρός, λοιπὸν, τελειώνετε!

(Ἀπόσπασμα)

μεταφρ. ΘΡΑΣ. Ι. ΠΗΛΕΪΔΗΣ

ΤΩΡΑ ΣΕ ΣΥΓΧΩΡΩ

ΔΙΗΓΗΜΑ

Ήταν η εποχή του πολέμου. Όλες οι μοδιστρούλες που ξέρανε πέντε γράμματα, όλες οι μαθήτριες, μικρές, μεγάλες, αλληλογραφούσαν με το μέτωπο. Ήρθε μάλιστα και μια διαταγή απ' το Υπουργείο της Παιδείας: Οι μαθητές να στέλλουν στους φαντάρους και τους αξιωματικούς δώρα για τα Χριστούγεννα.

Ήμουν τότε στη δεύτερη τάξη του Γυμνασίου. Τα δεκατρία δέν τόχα κλείσει απόμα. Μά δεν είχα κι' ανάπτυξη. Έν' άγουρο, άσχημάτιστο πλάσμα με λιγνές γαμπίτσες, τόσο λιγνές, που ήταν θάμμα πως κρατούσαν κι' εκείνο τ' αδύνατο κορμί. Ήμουν ίσως το μικρότερο κορίτσι της τάξης. Οι καθηγητές με φώναζαν «μικρή», κι' εγώ τόπερνα κατάκαρδα, γιατί είχα τη γνώμη πως μείωνε την άξία μου οά μαθήτριας του Γυμνασίου. Οι συμμαθήτριες μου όλες ήσαν από πολλόν καιρό ξεσκολισμένες στον έρωτα. Η κάθε μια είχε και το «χρυσό» της: μαθητές που φύλαγαν όλη τη μέρα όξω απ' τις πόρτες του Παρθεναγωγείου. Εγώ ύστεροόσα και σ' αυτό. Μά από μιά μου ιδιοτροπία, —γιατί όσο κι' αν φαινόμουν νήπιο, πολλοί μαθητές μου κάνανε κόρτε. Έννοείται πως κι' αυτοί δέν είχαν καλύτρη εμφάνιση από μένα. Να γυρίσω να κοιτάξω μαθητή! Πω! Τους αντιπαθούσα τρομερά. Ήξερα τι πραγματάκια ήταν. Παράδειγμα τα ξαδέφια μου, που τόσες φορές τους έπιασα κάτω απ' τη σκάλα της κουζίνας να πίνουν τοιγάρα κορυά απ' τη θειά. Πάλι όμως δέν τόστεργα να μένω εγώ χωρίς φίλο, κι' η λύση βρέθηκε: Ο' αλληλογραφοόσα μ' έναν αξιωματικό. Μάλιστα! αυτό ήταν έξοχο και... πλατωνικό! Κι'

όπως ήμουν ρωμανική απ' το λίκνο μου, άρχισα να φκιάνω ένα όρατο ρομάντζο γύρω απ' αυτή την αλληλογραφία.

Τα Χριστούγεννα κόντευαν. Μαζί με το δώρο, του έστειλα κι' ένα πολυέλιδο γράμμα με την υπογραφή «Εκείνη». Κι' αυτό ήταν άλλη έμπνευση πάλι! Εκείνες τις μέρες είχα διαβάσει το ρομάντζο της Σεράο «Εκείνη δέν απήντησε». Τι σημασία είχε, αν εγώ έγραφα πρώτη, ή αν «Εκείνη» θ' απαντούσε στο πρώτο γράμμα που θά λάβαινε απ' τον «Παύλο» της με καμιά είκοσαριά κόλλες! Φτάνει που θά ήμουν ή ήρωίδα, το αντικείμενο, ποιός ξέρει, ποιού μεγάλου μυθιστορηματικού έρωτα! Δάκρυα άνάμεσα απ' τις λατρεμένες γραμμές, θυμασμοί, μελαγχολίες, ίκεσίες με πολλά θυμασιτικά, και τόσα και τόσα... Κ' εγώ πάντα «Εκείνη». Εκείνη που ποτέ δέ θά γνώριζε. Τόν φανταζόμουνά τον όρατο μου αξιωματικό (ά, όσο γι' αυτό, ήμουν απόλυτα σίγουρη) δέ μπορούσε μοιραώς θά ήταν ο όραιότερος αξιωματικός του Έλληνικού στρατού!) τον φανταζόμουνά λοιπόν να κάθεται μόνος σέ κανένα βράχο, διαβάζοντας τα γράμματά μου για χιλιοστή φορά. Στο παράγγελμα πάλι καμμιās επίθεσης, τον έβλεπα να τά χώνη γρήγορα-γρήγορα για φυλαχτό μες στα στήθια του, άφοϋ πρώτα θά τά γέμιζε φιλιά, κι' έπειτα να τρέχη γεμάτος θάρος κι' ένθουσιασμό προς το θάνατο...

Η αλληλογραφία άρχισε. Το δώρο είχε σταλή μαζί μ' ένα γράμμα σ' ένα κομψό κορίτσι, γεμάτο από έκλεκτά σιγάρα και σοκολάτες. Όσο για το γράμμα, έβαλα όλα μου τα δυνατά, για να κάμη έντύπωση.

Ίδέες του Τολστόϊ άνακτενόντουσαν με σίχους του Παλαμά, κι' οι σίχοι πάλι άντιπυλόνταν με την ποιητική φιλοσοφία του Γκαίτε, παρμένη απ' τα φλογερά λόγια του Βέρθερου. Ένα κοάμα φιλοσοφίας, ποιησης και ρεαλισμού! Τώρα δέν έμενε, παρ'ότι να περιμένω μ' άγωνία την απάντηση, που ύστερα από δέκα μέρες ήρθε. Φαντάζεστε τη συγκίνησή μου. Το γράμμα μου τόφερε ή φιλενάδα μου ή Καίτη (αυτής τη διεύθυνση είχα στείλει, γιατί δέν ήθελα να ξέρη που κάθουμαι). Άρχισε έτσι: «Τρισυγενεστάτη δεσποινίς...» Και άφοϋ έλεγε, έλεγε, τέλειωνε μ' ένα άύλο φιλή από τον άνθυπολογαγό Βύρωνα Τέλλη. Βύρων! Άλλη έντυχία τόνομά του!... Ένα όλόκληρο τετράδιο χάλασα για να γράψω την απάντηση. Και δυο νύχτες δέν μπορούσα να κοιμηθώ σχεδιάζοντάς την...

Η αλληλογραφία μας πήγαινε θαυμάσια. Λόγια παθητικά, φράσεις μισοκομένες, που άφηναν να έννοϋνται πολλά. Επιτέλους! Το ρομάντζο μου άνοιγότανε μπρός μου όπως τόχα όνειρευτή! Τα γράμματά του ήταν τόσο παθητικά, και τον έγωισμό μου, τόσο πολν τον κολάκευαν, ώστε μόλις τά λάβαινα, έπρεπε άμέσως να περάσουν από χέρι σέ χέρι, ως που στο τέλος τά διάβαζε όλη ή τάξη. Μ' αυτό δέν βάσταξε πολν. Έπειτα από δυο μηνών αλληλογραφία, πέφτω (για πρώτη φορά) ένα σύντομο γραμματάκι, ή καλύτερα να πω, μια σημειωπούλα, που έλεγε: «Λατρεμένη μου, σέ λίγο φτάνω με άδεια. Γράψε μου, που να συνατηθούμε». Τόμπολα! Στο σπίτι δέν ήξεραν τίποτα. Μ' αυτό ήταν το λιγώτερο. Το κάτω κάτω, θ' αποκάλυπτα στη μαμιά μου το άθώο μου μυστικό. Το κακό ήταν πως εγώ δέν ήμουν εκείνη που ζωγράφιζα στα γράμματά μου. Ποιά άπογοήτευση για κείνον! Τι ταπεινώση για μένα, όταν θάβλεπε, αντί για μια μεγάλη «Δεσποινίδα», όπως τοϋγραφα, ποδχε βγάλει και το Γυμνάσιο, ένα κοριτσάκι δεκατριών χρονών, λιγνό και κυτριάρικο!

Τι να κάμω; Να του γράψω; Όχι βέβαια. Πήγα άμέσως στην Καίτη και την παρακάλεσα να τον δεχτή εκείνη για μένα, αν τυχόν πήγαινε σπίτι της. Μά μόλις τέκονσε, έμνηξε τις φωνές: «Αυτό μοϋλειπε! Δέ φτάνει που δέχτηκα ναόχουνται τα γράμματά του στο σπίτι μου, να σου τον μπάσω

κι' όλας; Κ' ή μαμιά τί θά πη; Άμ ό Βάσος, παρακαλώ;» (Βάσος ήταν ό καλός της). Παρακάλεσα, ίκέτευα, τίποτα. Τέλος μείναμε σύμφωνες: αν πήγαινε, να τοϋλεγε αυτή, σάν ξαδέφρη μου, πως έφυγα για το έξωτερικό οικογενειακώς!

Έφυγα κάπως ήσυχαομένη. Πέρασαν πέντε μέρες. Την έκτη άδιαθέτησα και δέν πήγα σχολείο. Η καμπίνα είχε σημάνει έσπερινό. Όξω έκανε ένα διαβολεμένο μαρτιάτικο κρύο. Καθόμουνά στη γωνιά του καναπέ κοντά στη σόμπα κι' έπαιζα με το γατάκι μου, όταν άκούω δυνατά χτυπήματα στην πόρτα, και σέ λίγο τη φωνή της μαμιάς που έλεγε:

— Μάλιστα. Έδω είναι, περάστε...

Κρύος ιδρωτας μ' έλουσε. Οι σφυγμοί μου εκείνη τη στιγμή θάχαν περάσει την έκατοντάδα. Με πόδια που τρέμανε απ' την ταραχή, και τη... νησιεία (γιατί όλη τη μέρα ήμουν μ' ένα νερόβραστο φιδέ), πήγα ως την πόρτα της κάμαρας, κι' εκεί, απ' την κλειδαρότρυπα, βλέπω ν' άνεβαίνει τις σκάλες ένας πανύψηλος αξιωματικός, και τόσο μαϋρος, που μοϋ έκανε την έντύπωση άγριανθρώπου. Πώ, πώ! Αυτό δέν το περίμενα ποτέ! Πήγα και ξαναζάρωσα στη γωνιά μαζί με το γατάκι, κι' εκεί περίμενα το μοιραίο. Και νά, σέ λιγάκι μπάνει μέσα ή Μαριγούλα, το δουλικό μας, και μοϋ λέει:

— Η κυρία είπε να πάτε στο σαλόνι.

Επιτέλους! Άς γίνη δ,τι γίνη! Πήγα στον καθρέφτη. Ήμουν τρομερά κίτρινη. Χτένισα ώσίοσο με κάποια κοκκιάρια τα μαλλιά μου, έσιαξα την ποδιά μου ποδιαν τσαλακωμένη, δάγκωσα τα χείλη μου να κοκκινίσουν, και προχώρησα στο σαλόνι. Σάν έφτασα στην πόρτα, τότε μόνο κατάλαβα και μάν άλλη γκάφα μου: Ξέχασα να φορέσω τα παπούτσια μου! Μά ήταν πια άργά να γυρίσω, γιατί εκείνος με είδε. Μπήκα λοιπόν σέβροντας τις παντούφλες του μπαμπά! Έφτασα σαστισμένη, ταπεινωμένη, σάν ένοχη, κοντά του, κι' ένω του έτεινα το χέρι με μια επιτηδευμένη σοβαροπρέπεια, εκείνος άπλωσε το δικό του και χάιδεψε πατρικά τα μαλλιά μου!

— Η πιο μικρή κόρη σας, δέν άμφιβάλω, λέει στη μαμιά.

— Όχι δά! Είναι ή μόνη που έχω. Μά είναι αυτή, ή Κική, που αλληλογραφοόσατε.

(Στὸ μεταξύ, βλέπετε, γιὰ κάθε ἐνδεχόμενο, εἶχα φανερώσει στὴ μαμά τὸ μυστικό μου).

Ἡ μπόμενα ἔσκασε. Ὁ κ' Τέλλης μὲ κοίταξε ἀπὸ πάνω ὡς καίτω, πρῶτα μὲ κατὰ πλῆξιν, ἔπειτα μὲ κάποια εἰρωνεία, καὶ στὸ τέλος ἔβαλε κάτι γέλιο, ποὺ ἔνωσα τὸ πάτωμα νὰ ὑποχωρῇ κάτω ἀπ' τὴς παντούφλες μου, λὲς κι' ἀνοίγε μιὰ ἄβυσσος νὰ μὲ καταπιῇ.

— Δοιπόν, μοῦ λέει, ποιὸς σοῦ ὑπαγόρευε, μικρή μου, ἐκεῖνα τὰ γράμματα;

— Ἐ, εἶχε ξεπεράσει πιά τὰ ὅρια! Ἐκανα νὰ διαμαρτυρηθῶ μὰ ἡ μαμά μὲ πρόλαβε:

— Ὅχι, κύριε, αὐτὴ μόνη της σὰς ἔγραφε. Εἶναι στὴ δευτέρα τοῦ Γυμνασίου, τί νομίζετε; . . . Τὰ βράδια, διὰ ὅλοι κοιμόμαστε, αὐτὴ καθόταν ὥρες κ' ἔγραφε. Τὴ ρωτοῦσα τί γράφει, καὶ μοῦλεγε πὼς «τὶς πεθαίνουνε σὲ ἐκθέσεις». Δὲν φανταζόμουν πὼς ἀλληλογραφοῦσε μὲ τὸ μέτωπο. Τώρα τελευταῖα μοῦ τόπε.

Ἐκεῖνος τότε σηκώθηκε καί, τείνοντας τὸ χέρι στὴ μαμά, τῆς λέει:

— Κυρία μου, ἐπιτρέπατέ μου νὰ αἰσ συγχωρῶ. Ἡ κόρη σας διανοητικῶς εἶναι πολὺ ἐξελιγμένη. Σπάνια περίπτωση, καὶ καθαρὸ κατὰ πλῆξιν γιὰ τέτοια ἡλικία!

— Μὴ σὰς ἐκπλήττει αὐτό, λέει ἡ μαμά. Εἶναι τώρα ἕνας χρόνος ποὺ δὲν ἔχει ἀφήσει βιβλίο γιὰ βιβλίο. Τοῦ κόσμου τὰ μυθιστορήματα ἔχει διαβάσει, κι' αὐτὸ ὥστε νὰ τὴν ὠφέλησε. Εἶναι ἀλήθεια πὼς προσπάθησα νὰ τὴν ἀποτρέψω ἀπ' τὸ ἄσκοπο αὐτὸ διάβασμα· γιατί παραμελοῦσε τὰ μαθήματά της. Μὰ δὲν τὸ κατάφερα. Τὴν ἔχουμε, βλέπετε, καὶ παραχαϊδεμένη.

Σ' αὐτὸ τὸ διάστημα, ποὺ εἶχα κάπως συνέλθει, τόλμησα νὰ τοῦ ρίξω δυὸ τρεῖς ματιές. Δὲν ἦταν καὶ τόσο μαῦρος, ὅπως μοῦ φάνηκε. Μελαγχρὸς πάντα, μὰ συμπαθητικὸς πολὺ. Εἶχε καὶ ὥρατα μαῦρα μαλλιά, ποὺ ἔδειχναν ἀκόμα στοχαστικώτερο τὸ μεγάλο του μέτωπο. Τώρα συζητοῦσε μὲ τὴ μαμά πολιτικά. Ἐμένα δὲν μὲ πρόσεχε καθόλου. Ἐνωσα ὅλη τὴ μηδαμινότητά μου ἐκείνη τὴν ὥρα καὶ τὰ μάτια μου ἄρχισαν ἀθέλητα νὰ βουρκώνουν. Μ' ἔπαιρνε τὸ παράπονο. . .

Σηκώθηκε πάλι, τώρα γιὰ νὰ φύγῃ. Ἡ μαμά τὸν ἐξέβαλε ὥς τὴ σκάλα. Ἐγὼ ὅμως τὸ θεώρησα ὑποχρεώσή μου νὰ τὸν συνο-

δέρω ὥς κάτω στὴν ξώπορτα. Μὰ κι' αὐτὸ ἦταν μιὰ πρόφαση σὶν ἑαυτό μου. Ἄλλος ἦταν ὁ λόγος ποὺ μ' ἔκανε νὰ κατεβῶ μαζί του. . . Τὴ στιγμή ποὺ γύρισε νὰ μὲ χαιρετήσῃ, τοῦ εἶπα:

— Μὲ συγχωρεῖτε;

— Γιατί; μὲ ρωτᾷ ἐκπληκτός.

— Νά, γιατί σὰς γέλασα. . . πὼς ἤμουν μεγάλη. . . Μά. . . ἡ ἀλήθεια εἶναι πὼς δὲν εἶμαι καὶ τόσο μικρή, ὅσο μὲ βλέπετε. . . Ἀπόψε ἔνυχε νὰ μὴ φορῶ καὶ τὰ παπούτσια μου μὲ τὰ τακούνια, καὶ γι' αὐτὸ ὥστε σὰς φάνηκα τόσο παιδί. . .

Τάκανα θάλασσα. Ξανάμπηξε τὸ γέλιο τοῦ ἐκεῖνο τὸ πλατύ, τὸ ἀκράτητο, ποὺ τόσο μὲ εἶχε πειράζει.

— Εἶσαι μιὰ χαριτωμένη μικρούλα, μοῦ εἶπε ὁμως δὲν σὲ συγχωρῶ!

Κι' ἀφ' οὗ μὲ φίλησε ἡχηρὰ καὶ ἰσὰ δυὸ μάγουλα, βγήκε σὶν δρόμο καὶ ξεκίνησε, ἀφήνοντας πίσω του τὴν ἡχώ τοῦ βασιοῦ στρατιωτικοῦ του βήματος.

Ὅλη νύχτα δὲν μπόρεσα νὰ κλείσω μάτι. Τόση σύγχυση εἶχα. Ἀχ! αὐτὴ ἡ Κατὴ μοῦ τᾶκανε ὅλα! Πρόδωσε τὴ φίλιὰ μας καὶ . . . τὴ διεύθυνε τοῦ σπιτιοῦ μου. Τὴν ἄλλη μέρα, ὅλη φούρκα, τὴν ἔπιασα σὶν σχολεῖο.

— Μπράβο, μπράβο σου! τὴν ἄρχισα. . .

— Ἀ! ὄχι, μοῦ λέει. Δὲ φταίω ἐγώ, κυρία μου! . . . Ἐγὼ ἔλειπα, διὰ ἡρθε ὁ ἀξιωματικὸς σου. Κ' ἡ μαμά μου, διὰ ἄκουσε πὼς ζητοῦσε σένα, σοῦ τὸν ἔστειλε. Αὐτὸ δὲν τῶχαμε σκεφτῇ. Κάναμε λογαριασμό χωρὶς τὸν ξεροδόχο.

* *

Πέρασαν μῆνες. Χρόνια. Εἶχα ἀποφοιτήσῃ πιά. Ἡμουν αὐτὸ κορίτσι τῶν εἴκοσι χρόνων. Ἐγὼ ἀρκετὰ νόστιμη, κ' εἶχα μιὰ κομψὴ οἰκουμένη ποὺ τὴ ζήλευσαν πολλοί. Ἀρχισα νὰ πηγαίνω στὰ σαλόνια, στὰ κέντρα, στοὺς χορούς. Τὸ ἐπεισόδιο τῆς μαθητικῆς μου ζωῆς τῶχα ξεχάσει πρὸ πολλοῦ. Καινούργια ὄνειρα γύρω ἀπ' τὸ μέλλον μου ἄρχισα νὰ πλέκω. Μὰ τὴ φορὰ αὐτὴ τὰ ὄνειρά μου περιορίζονταν ὅπως δὴποτε σὶν πλαίσιο τῆς πραγματικότητος καὶ τῆς λογικῆς.

Ἀγαποῦσα ὥστόσο πολὺ νὰ χορεύω, γι' αὐτὸ δὲν ἔκανα εὐκαιρία. Μιὰ βραδυά, ἤμουν σὶν χορὸ ποὺ ἔδιναν οἱ ἀξιωματικοί

στὴ Στρατιωτικὴ Λέσχη. Εἶχα χορεύει ἀρκετὰ κ' εἶχα καθήσει σ' ἕνα τραπέζι, παρακολουθώντας τὰ ζευγάρια ποὺ χόρευαν. Μὲ συνόδευσεν, τὸ βράδυ ἐκεῖνο, ὁ ξάδερφός μου. Θὰ ἤμουν, φαίνεται ἐξαιρετικὰ ὁμορφη, τὸ βράδυ ἐκεῖνο, γιατί ὅλων τὰ μάτια πέφταν ἀπάνω μου. Φοροῦσα μαύρη τουαλέτα ἀπὸ κρέπ-ροαίλν, μὲ μιὰ ἄσπρη καμέλια σὶν στήθος. Κάμποση ὥρα εἶχα σταθεῖ σὶν καθρέφτη πρὶν ξεκινήσω, νὰποθανυμάζω τὸ εἶδός μου. Ἦθελα ν' ἀρέσω, ν' ἀρέσω πολὺ. Γιατὶ ἀκριβῶς, κ' ἐγὼ δὲν ἤξερα. . .

Μιὰ στιγμή, γυρίζω καὶ κοιτάζω πλάι. Ἀπ' τὸ βάθος, μὲ κοιτάζουν δυὸ μαῦρα μάτια. Τὰ γνώρισα ἀμέσως! Εἶναι ὁ Βύρων! Θέ μου, ὁ ἴδιος ὅπως τὸν εἶδα τὴν πρώτη φορὰ. Μὲ τὸ μελαψὸ του χρῶμα, μὲ τ' ἄδρά του χαρακτηριστικά, μὲ τὸ μεγάλο του μέτωπο, ξεχώριζε μέσα σὶν κύκλο τῶν ἀξιωματικῶν.

Ὅλο μου τὸ αἷμα ἀνέβηκε σὶν κεφάλι. Ἐκλεισα τὰ μάτια μου ἀναπολώντας τὴν ἱστορία τῆς ἀλληλογραφίας. Τὴ ἐπιπόλαιη ποὺ ἤμουν τότε! Ὅμως καὶ πόσο παιδί. . . Τὸν ξανακοίταξα. Μὰ τὴ φορὰ αὐτὴ, ξύπνησε μέσα μου ὁ ἐγωϊσμός, ποὺ κάποτε, ἦν καὶ μικρή, ἐνοιῶσα τόσο σκληρὰ νὰ μοῦ τὸν πληγώνει. . . Παρακάλεσα τὸν ξάδερφό μου νὰ φύγουμε. Μὰ ἐκείνη τὴν ὥρα, ἡ δοχίστρα εἶχε ἀρχίσει ἕνα ταγκό, καὶ τὰ δυνατὰ φῶτα εἶχανε σβήσει. Μόνο ἕνα πράσινο φῶς, σὰ λάμψη ἐξωτικοῦ ἀστεριοῦ, ἔπεφτε σὶν μεγάλη σάλα, ὅπου ἐξίσια λάμπανε οἱ στολὲς τῶν ἀξιωματικῶν καὶ τὰ στολίδια τῶν κυριῶν στὰ χλωμὰ μπράτσα καὶ στοὺς λαιμούς. Ὁ ξάδερφός μου μοῦ πρότεινε νὰ χορεύουμε ἀκόμα ἐκεῖνο τὸ ταγκό. Ἀρνήθηκα. Μὲ κοίταξε ὁμως τόσο παρακλητικά, ποὺ σκέφτηκα πὼς δὲν εἶχα τὸ δικαίωμα νὰ στερῶ σ' ἐκεῖνο τὸ νέο παιδί τὴν ἡδονὴ τοῦ χοροῦ. Δέχτηκα νὰ μείνω ἀκό-

μα, μὰ χωρὶς νὰ χορεύω. Μ' ἐχαρίστησε ζωηρὰ καὶ πῆγε νὰ πάσῃ τὴν ἀδερφή ἐνὸς φίλου του. Ἐμμενα μόνη. Τὸ ταγκό τελείωσε. Μὰ ἀπ' τὰ ἐπίμονα χειροχτυπήματα τῶν χορευτῶν, ἡ δοχίστρα ξανάρχισε.

Μισόκλεισα τὰ μάτια μου κι' ἀφέθηκα σὶν γλυκύτατη ἀίστηση κάποιου ὄνειρου, ποὺ εἶδα σὲ μιὰ τόσο μακρυσμένη ἐποχὴ καὶ

ΝΕΟΕΛΛΗΝΙΚΗ ΤΕΧΝΗ

ΠΗΝΕΛΟΠΗ ΔΙΑΜΑΝΤΟΠΟΥΛΟΥ

ΠΑΝΑΓΙΑ (Σφάλτο)

μουσικό μοτίβο του Βάγνερ, ή κατιούσα διαδοχή των φθόγγων συμβολίζει το κατέβασμα της λόγχης από τον Λογχοφόρο — μία κίνηση που εσήμαινε την επίτευξη τελικής συμφωνίας και το κλείσιμο συμβολαίου. Η πληροφορία αυτή υπάρχει σε μία κριτική μελέτη του κ. Γ. Λαμπελέρ «Περὶ Μουσικῆς καὶ Ποίσεως», που πάλι δηλώνει ότι την έπηρε από το βιβλίο του Α. Ποκχάμπερ «Τὸ δακτυλίδι των Νιμπελογγκεν».

Ἀπὸ τοὺς Γάλλους ἀναφέρω τὸν γνωστὸ συγγραφέα καὶ ποιητὴ Guillaume Apollinaire: ἡ συλλογὴ του «Calligrammes» περιέχει ἀρκετὰ σχηματικὰ ποιήματα, ἀπὸ τὰ ὁποῖα ἔμως τὰ περισσότερα παρουσιάζουν ἓνα ἀλλόκοτο μπερδεμα καὶ διαβάζονται ὄχι εὐχάριστα. Καὶ ἄλλους θὰ εἶχε νάναφέρῃ κανεῖς.

Τελειώνοντας ἐδῶ, δὲν κρίνω ἄσκοπο νὰ

μεταφέρω ἓνα κομμάτι ἀπὸ τὰ «Προλογικά σημειώματα» τῆς συλλογῆς «Ξανατονισμένη Μουσικὴ» (1930) τοῦ κ. Κωστῆ Παλαμά, ποὺ γράφει: «Ὁ Καλλιτέχνης, ὅποιο ὄντικόν κι' ἂν κατεργάζεται, καὶ μιμεῖται καὶ νεωτερίζει. Δὲν ἀπορρίπτει τὸ παλαιό, γιατί παλαιὸ εἶναι, μήτε τὸ νέο γιατί εἶναι νέο, μὰ συμβουλευέται μέσα του κάτι τι αἰώνια ἐπικαιρό. Καθὼς ὁ Λεονάρδος Νταβίντσι μεγαλοστόχαστα εἶχε συνταιριάσει ποιητικὴ καὶ μηχανικὴ, στὴ συνείδησή του πρέπει νὰ ἔχη καὶ ὁ ποιητὴς πὺς εἶναι ἀξεχώριστα Καλλιτέχνης καὶ Γεωμέτρης, πὺς ἡ ἔμπνευση μπορεῖ νὰ εἶναι «πνεῦμα κατερχόμενον ἐν εἵδει περιστέρως», ἀλλὰ εἶναι μαζὶ κι' ἓνας διαβήτη κι' ἓνας χάρακας, ἀλλὰ εἶναι καὶ ἡ συνεργασία ὅλων τῶν δυνατοτήτων — εἶναι τοῦ συρμοῦ ἡ λέξη — ποὺ τὸν δλοκληρώνουν τὸν ἄνθρωπο».

ΠΟΤΗΣ ΨΑΛΤΗΡΑΣ

ΝΕΟΙ ΠΟΙΗΤΑΙ

ΠΡΩΤΟΜΑΓΙΑ—ΠΟΡΤΟ-ΡΑΦΤΗ

Φέρνω ἀπὸ χθὲς μὲς στὴν ψυχὴ πλούτια ὁμορφιάς γιὰ Σένα,
ὅσα στοῦ ἡλίου ἐλάμπανε τὸ ζωντανὸ τὸ φῶς,
κι' ὅσα στ' ἀσῆμι ἐφάνταζαν τοῦ φεγγαριοῦ λουσιμένα
κι' ἀγκάλιαζε ὁ μαγιάτικος, καθάριος οὐρανός.

Φέρνω γαλήνη φωτεινὴ ἀπὸ τ' ἀκροθαλάσσι
ποὺ τὸ πρωὶ μῶς κράτησε μετὰ χρυσὴ ἀμμουδιά,
τοὺς βράχους του, ποὺ ἐρχότανε χαϊδευτικά νὰ σπάσῃ
τὸ κύμα ταξιδιάρικο ἀπὸ πλάτια μακρυνά.

Φέρνω ἀπ' τὸ φῶς, ποὺ ἐγέμισε σὰ θάμμα τὴν ψυχὴ μου,
τὴν ὥρα ποὺ ἀναλάμπανε ἀπ' τὴν ψηλὴ κορυφὴ
τόσα βουνά καὶ πέλαγα, κι' ἀπ' τὴ συγκίνησή μου
ποὺ ἀμίλητη μ' ἐκράτησε σ' εὐλαβικὰ σιωπὴ.

Μὰ πὺς ποὺ νοιώθω ἀξέχαστο μὲς στὴν ψυχὴ νὰ μένῃ
πάνω ἀπ' τὸ μῦθο τοῦ βουνοῦ, τοῦ παύκου τῇ δροσίᾳ,
σὰν ὑπερκόσμιον ὄνειρο, σὰ νύχτα μαγευμένη
τ' ἀσῆμι εἶναι ποὺ πλημιύριζε ἡ νυχτιά!

Ἀσῆμι! λάμψη μαγικὴ! πὺς πότιζε τὴν πλάση!
πὺς ἔλουζε τῆς θάλασσας τὰ δρόστρωτα νερά!
πὺς τὴν ψυχὴ μας νοιώθαμε πὺς εἶχε ξεποστάσει
κι' ἀνέβαζε μετὰ διάπλατα, φωτόλουστα φτερά!

ΜΑΡ. ΜΑΚΡΗ

ΓΡΗΓΟΡΙΟΥ ΞΕΝΟΠΟΥΛΟΥ

ΤΟ ΦΑΝΙΤΑΣΙΜΑ

— ΜΙΑ ΠΑΛΙΑ ΖΑΚΥΘΙΝΗ ΙΣΤΟΡΙΑ — (*)

— Νὰ σοῦ πῶ ὅλη τὴν ἀλήθεια, ἀφέντη μου, εἶπε. Ἐτοῦτος εἶναι, ὁ μεγαλύτερος . . . τὸν γνωρίζω. Μὰ τῆς τὸν ἔδωκα κι' ἐγὼ ἡ κακομαῖρα, χωρὶς νὰ ξέρω τί θὰ τὸν κάμῃ. Μοῦ τὸν ἐγύρευε, χωρὶς νὰ μοῦ τὸ πῇ . . .

— Καλὰ, τὴν ἡσυχάσε ὁ δικαστὴς, μὴ φοβᾶσαι. Ἐοῦ δὲν ἔχεις νὰ πάθῃς τίποτα. Τῆς ἔδωκες ἓνα καρφί, χωρὶς νὰ ξέρῃς τί τὸ θέλει. Ἐτσι θὰ τῆς τὸ ἔδιναι κι' ἐγὼ. Γιὰ πὺς μου τώρα τὴν ἱστορία, ὅπως σοῦ τὴν εἶπε ἐκεῖνη τὴν ἡμέρα, στὴ χώρα, στὸν ἀναμινάλε! Θυμᾶσαι;

— Ναισκε . . .

Κι' ἡ Ζαφειρούλα διηγήθηκε μπροστὰ στὸν ἀνακριτὴ τὴν ἱστορία ποὺ ξέρουμε.

Ἄς ἔκανε κι' ἄλλοιῶς! Μιὰ ποὺ τὴν ἐβγαλε ἀπὸ τὸ στόμα τῆς καὶ τὴν εἶπε τῆς Οὐρανίως, τώρα, θέλοντας καὶ μὴ, ἔπρεπε νὰ φτάσῃ στὸ τέλος.

Ἀφοῦ τελείωσε κι' ἡ ἀνάκριση τῆς Ζαφειρούλας, ὁ σιὸρ Ροσόλυμος, γιὰ νὰ ξεμπερδεύῃ, ἐζήτησε ἀκόμα τὸν παπᾶ-Στέφανο καὶ τὴν Κωσταντινιά. Τοῦ διηγήθηκαν κι' οἱ δυὸ σὲ τί κατὰστασι βρῆκαν τὸ μνῆμα τοῦ Κωσταντῆ, τὴν ἄλλη μέρα ἀπὸ τὸ ἐγκλήμα. Ὁ ἀνακριτὴς εἶχε πιά σχηματισμένη τὴ γνώμη του καὶ δικαιολογημένη: Τὸ ἐγκλήμα, ποὺ τιμωροῦσε ὁ νόμος μετὰ θάνατο, εἶχε γίνῃ, καὶ τὸ ἔκαμε ἡ Ἐλενα τοῦ Ματαράγκα, γυναικα τοῦ Τζώρτζη Λούγαρη. Ὁ Πρεβεδοῦρος, ποὺ εἶχε κάποιο συμφέρο — «ἐνδιαφέρο» τὸ ἔλεγε — θὰ μπορούσε νὰ εἶναι εὐχαριστημένος. . . Κι' ἐπειδὴ ὅταν ἦταν εὐχαριστημένος ὁ Πρεβεδοῦρος, ἦταν κι' ὅλοι οἱ ὑποταχτικοί, — εὐχαριστημένος ὁ σιὸρ Ροσό-

λυμος ἐμάζεψε τὰ χαρτιά του κι' ἐγύρισε μετὰ τὸ γραμματικὸ του στὴ χώρα. Ἐ, ὁ κόπος του δὲν πῆγε ἄδικα . . .

Ἀμέσως ὅπως εἶχε διαταγή, ἀνέβηκε ὁ ἴδιος στὴ Ρεζιντέντσα κι' εἶδε τὸ σιὸρ Μπέμπο. Τοῦ τὰ εἶπε ὅλα, κι' ὁ σιὸρ Μπέμπος ἐφώνησε:

— Μ' αὐτὸ εἶναι πρωτάκουστο! . . . Θὰ γίνῃ μιὰ δίκη ποὺ θ' ἀφήσῃ μεμόρια. Νὰ κρᾶξῃς ἀμέσως αὐτὴ τὴν καταραμένη, νὰ τῆς ἀπαγγείλῃς τὴν κατηγορίαν καὶ νὰ τὴ στείλῃς στὴ φυλακὴ. Ἐπειτα ὡς τὸ μάθη ὅλος ὁ κόσμος.

ΙΓ'.

Στὴ φυλακὴ.

Ἡ Ἐλενα ἔτρωγε ἡσυχῇ μετὰ τὸν ἄντρα τῆς καὶ μετὰ τὴν πεθερά τῆς. Ἰστερ' ἀπὸ τὸ λόγο ποὺ τῆς ἔδωσε ὁ Πρεβεδοῦρος, δὲν εἶχε κανένα φόβο πὺς μπορούσε νὰ μὴν κρατήσῃ τὸ δικό του ὁ σιὸρ Ροσόλυμος. Γι' αὐτὸ, οὔτε στὸν Τζώρτζη εἶχε πεῖ τὴν ἀλήθεια, οὔτε ἄλλο διάδημα ἐσκόπευε νὰ κάμῃ, τὸ παραμικρό.

Κι' ἔξαφνα ὁ μπαταδοῦρος τῆς ξωπορτας ἀντήχησε μετὰ τρία χτυπήματα ποὺ τράνταξαν ὅλο τὸ σπίτι.

— Ποῖος εἶναι;

— Ἐνας Καποράλος μετὰ δύο Μαρχουῖνους..

— Μπα! . . . Ἀνοιξέ τους, ἀνοιξέ τους. . .

Ἡ βάρδια τράβηξε τὸ σκοινὶ τῆς πόρτας κι' ὁ Τζώρτζης χύθηκε στὴ σκάλα.

— Τί θέλεις, Καποράλο;

— Κλήση ἀπὸ τὸν ἀνακριτὴ, τὸ σιὸρ Ροσόλυμο. Ἡ Ἐλενα Ματαράγκα Λούγαρη νὰ πάῃ ἀμέσως στὴ Γιουσιτίτσια.

— Γιατὶ πάλι;

(*) Συνέχεια ἀπὸ τὸ προηγούμενο

— Δὲν ξέρω. Ἐκεῖ θὰ τὸ μάθῃ.

— "Ω, συμφορά μου!.. φώναξε ὁ Τζώρτζης. Ἐλενα, πάλι τὰ ἴδια... Σὲ γυρεύουνε στὴ Γιουστιτσία. Μὰ δὲ σοῦ εἶπε ὁ σιὸρ Μπέμπος;.. Καὶ γιατί πάλι ἐσένα καὶ ὄχι ἐμένα; Ἡ Ἐλενα εἶχε γίνει ἀσπρη.

Κάτι τῆς εἶπε στὴν ψυχὴ τῆς πὼς δὲν ἦταν λάθος, πὼς δὲν εἶχε ξεχάσει ὁ Πρεβεδοῦρος νὰ μιλήσῃ τοῦ Ροσόλυμου... Κάτι τῆς εἶπε στὴν ψυχὴ τῆς, πὼς αὐτὸ ποὺ εἶχε χάμει ἦταν, γιὰ τὸ νόμο καὶ γιὰ τὸν κόσμο, τόσο φοβερό, ὥστε κι' ὁ ἴδιος ὁ Πρεβεδοῦρος, μ' ὅλη του τὴν ἐξουσία, δὲν μποροῦσε πιά νὰ τὴν προστατέψῃ.

Κ' εἶδε μπροστά τῆς, σὰν δράμα, τὰ καγκελλωτὰ παράθυρα τῆς φυλακῆς...

Ἐπροσπάθησε ὅμως νὰ διώξῃ τὸ κακὸ τῆς προαισθημα, γιὰ νὰ ἡσυχάσῃ τὸν Τζώρτζη ποὺ ἔκανε σὰν παλαβός.

— Μπᾶ, τοῦ εἶπε, δὲ θὰ εἶναι τίποτα. Ἡ ὁ σιὸρ Μπέμπος ξαστόχησε νὰ μιλήσῃ, ἢ ὁ σιὸρ Ροσόλυμος θὰ θέλῃ νὰ μοῦ πῇ τίποτ' ἄλλο. "Ἀς πάω νὰ ἰδῶ..."

— Ναί, κάμε κι' ἄλλοιῶς!.. ἀποκρίθηκε ὁ Τζώρτζης. Ἀλλὰ τρεχάματα τώρα... Μὰ τ' εἶναι τοῦτα, τ' εἶναι τοῦτα ποὺ μᾶς κάνουν οἱ ἀντίχριστοι!.. (Κι' ἐννοοῦσε τοὺς ἐχθρούς του).

"Ἀφῆσαν τὸ φαῖ τους στὴ μέση, συγυρίστηκε ὅσο πὺδ γρήγορα μπόρεσε ἡ Ἐλενα, καὶ μὲ τὸν Τζώρτζη μαζί, καὶ μὲ τοὺς Μαρκουῖνους ἀπὸ πῶς, ξεκίνησε ἄλλη μιὰ φορά γιὰ τὸ Κάστρο.

Ὁ Γολγοθάς!.. ἔβλεπε ζέστη, ὁ ἀνήφορος ἦταν τραχὺς κι' ἡ Ἐλενα, μὲ παιδι τριῶν μηνῶν στὴν κοιλιά, ὑπόφερε πολύ.

Ἀλλὰ δὲν ἦταν μόνο αὐτὸ ποὺ ἔκανε τὰ πόδια τῆς νὰ τρέμουν, νὰ λυγίζουν, καὶ τὴν ἀνάγκαζε νὰ στηρίζεται στὸ μπράτσο τοῦ Τζώρτζη, γιὰ νὰ μὴν πέσῃ...

Ὅσο ἀνέβαινε πρὸς τὸ Κάστρο, τόσο δυνάμωνε τὸ κακὸ τῆς προαισθημα.

— "Α, τί δρόμος καὶ τοῦτος!.. ἐστέναξε κι' ἐκάθησε μιὰ στιγμή σ' ἓνα πεζούλι τῆς Μπόχαλης, γιὰ νὰ ξεποστᾷ.

— "Ε, μὴν καθόμαστε!.. ἐφώνησε ὁ Καποράλος. Ὁ σιὸρ Ροσόλυμος περιμένει κι' ἀργήσαμε πολύ...

Ἀναγκάστηκε νὰ σηκωθῇ καὶ νὰ προχωρήσῃ. Βιάστηκε μάλιστα νὰ φτάσῃ. Ἰὸ προαισθημά τῆς τῆς ἔλεγε, πὼς ἐκεῖ πάνω θὰ

ξαπόστανε γιὰ καλὰ... πὼς θὰργοῦσε νὰ ξανακάμῃ τὸν ἴδιο δρόμο...

Στὴ Γιουστιτσία, ὁ φτωχὸς ὁ Τζώρτζης ἐκάθησε στὸ ἰνστιτούτο νὰ περιμένῃ κι' ἡ Ἐλενα μπήκε εὐθὺς στὸ γραφεῖο τοῦ ἀνακριτῆ.

Ὁ σιὸρ Ροσόλυμος ἦταν θυμωμένος.

— "Ελα, λοιπόν, κυρά μου, καὶ μᾶς ἐψόφησες!.. ἐφώνησε, μάλιστα εἶδε τὴν Ἐλενα. Ἦταν ἀνάγκη τώρα νὰ βάλῃς τὰ καλὰ σου τὰ πιπίλια, γιὰ νὰρθῇς;.. Κοντεύουνε δυὸ ὥρες, θὰ πᾶμε καὶ νὰ φάμε... Μπᾶ!..

— Συμπάθιο, ἀφέντη, ψιθύρισε ἡ Ἐλενα. ἔκαμα ὅσο γληγορώτερο μπόρεσα... Ἀμ... στὴ θέση ποὺ εἶμαι κι' ἐγὼ ἢ κακομοῖρα... τριῶν μηνῶν...

— Καλὰ, καλὰ, τὴν ἔκοψε ὁ ἀνακριτῆς. κάτσε τώρα ἐκεῖ, νὰ ξεμπερδεύουμε!..

Κι' ἐνῶ τὴν ἄλλη φορά, τὴν εἶχε ἀφήσει νὰ στέκεται ὀρθὴ ὅλη τὴν ὥρα, τώρα τὴν ἔβαλε νὰ καθῆσθαι σ' ἓνα скаμνί, μπροστὰ στὸ τραπέζι του.

Γιατί ἄραγε; Τὴν λυπήθηκε, «στὴ θέση» ποὺ ἦταν, ἢ προμάντευε πὼς σὲ λίγο θάταν δύσκολο νὰ στέκεται ὀρθή;..

Ἐπειτα ἐγενεῖτο στὸ γραμματικὸ του ποὺ σηκώθηκε ἀπὸ τὸ скаμνί του καὶ τοῦ ἔδωσε ἓνα δέμα ἀπὸ στρατοδάρτο.

Ὁ σιὸρ Ροσόλυμος τὸ ξεδίπλωσε κάτω ἀπὸ τὰ μάτια τῆς Ἐλενας.

Ἦταν τὰ τρία καρφιὰ.

— Γνωρίζεις αὐτοὺς τοὺς περόνους; τὴ ρώτησε.

Ἡ Ἐλενα, κατάχλωμη, ἀποκρίθηκε μ' ἓνα βόγγο.

— "Α, τοὺς γνωρίζεις!.. Καλὰ. Σήμερα τὴν αὐγὴ ἀνοίξαμε τὸ μνημα ἐκείνου τοῦ συχωρεμένου καὶ, καθὼς βλέπεις, τὸν ἐξεκαρφώσαμε. Μπορεῖς νὰρνήσῃς ἀκόμα τὴν πράξη;

Ἡ Ἐλενα δὲν ἐπρόφτασε νὰποκριθῇ λέξη. Σωριάστηκε λιγοθυμισμένη.

Ἡ θέα ἐκείνων τῶν καρφίων, ἡ εἶδηση πὼς φανερώθηκε τὸ κρυφὸ μαγικὸ τῆς, κι' ἡ ἰδέα πὼς ξεκαρφώθηκε ὁ Κωσταντῆς κι' ἦταν πάλι ἐλεύθερος νὰ βγαίῃ — ὅλ' αὐτὰ μαζί τὴν ἐκεραύνωνσαν.

Ὁ σιὸρ Ροσόλυμος ποὺ τὸ ἐπερίμενε κι' αὐτό, εἶχε πάρει τὰ μέτρα του.

Ἀνοίξε μιὰ πόρτα ποὺ ἦταν κοντὰ στὸ τραπέζι του, καὶ εἶπε:

— Ντοττόρο, κάμε μου τὴ χάρη νὰ κοπιᾷς μιὰ στιγμή ἐδῶ.

Ἐνας ἀνὴρ ποὺ μὲ μακρὴ φορεσιά καὶ μὲ ἀσπρη περρούκα, μπήκε βιαστικά στὸ γραφεῖο. Κι' ὁ ἀνακριτῆς, δείχνοντάς του τὴν Ἐλενα, πεσμένη ἐκεῖ — χάμω, τὸν παρακάλεσε:

— Μοῦ τὴν ξελιγοθυμάς;

Ὁ ντοττόρος ἔβγαλε ἀπὸ τὴν τσέπη του ἓνα μπουκαλάκι, τὸ ξεβούλωσε καὶ τὸ κράτησε λίγο στὴ μύτη τῆς Ἐλενας.

Δὲν ἐχρειάστηκε τίποτ' ἄλλο. Ἡ Ἐλενα ἀνοίξε τὰ μάτια τῆς μ' ἓνα βαθὺ στεναγμό.

Ὁ ντοττόρος κι' ὁ γραμματικὸς τὴν ἐπίασαν τότε ἀπὸ τὰ δυὸ χέρια καὶ τὴ βόηθησαν νὰ σηκωθῇ καὶ νὰ ξανακαθῆσθαι στὸ скаμνί τῆς.

— Γκράτσια, σιὸρ ντοττόρο, εἶπε ὁ Ροσόλυμος.

— Ὁμορφὴ ἢ κακούργα!.. εἶπε σιγὰ ὁ γιατρός, περνώντας ἀπὸ τὸν ἀνακριτῆ, γιὰ νὰποσυρθῇ πάλι στὴ διπλανὴ κάμαρα.

Ἦταν ὁ σιὸρ Μينوῦτος, γιατρός τῆς Γιουστιτίας, κ' εἶχε πᾶει γιὰ κάποια ἱατροδικαστικὴ ἐξέταση. Κι' ὁ Ροσόλυμος, ποὺ τὸν βρῆκε ἐκεῖ, τοῦ διηγήθηκε ἅκρες μέσες τὴν ἱστορία τῆς Ἐλενας καὶ τὸν κράτησε γιὰ κάθε ἀτμιντέντε.

Ἀμα συνήλθε ἡ δύστυχη, κοίταξε γύρω τῆς, σὰ νὰ μὴν ἤξερε ποῦ βρισκόταν. Ἀλλὰ μόλις τὸ θυμήθηκε, ἔνωσε τίς παλάμες ἱκετευτικά κ' ἔπεσε γονατιστὴ μπροστὰ στὸ Ροσόλυμο.

— Ἐσπλαχνίσου με, ἀφέντη μου, ἐσπλαχνίσου με!.. τοῦ φώναξε μὲ δάκρυα. Δὲ φταίω ἐγὼ... Ἐκεῖνος φταίει... κι' ὁ Σατανὰς ποὺ τὸν ἔβανε... Ἐβγαίνει ἀπὸ τὸ μνημα τοῦ καὶ μ' ἐσταύρωνε. Κι' ἐγὼ ἢ δόλια τὸν ἐκάρφωσα, γιὰ νὰ μὴ ματάβῃ.

— Ὡστε τ' ὁμολογεῖς; Ἐσὺ τόκαμες αὐτό; ρώτησε μὲ χαρὰ ὁ ἀνακριτῆς.

— Ἐγὼ, ἀφέντη μου!.. ἀποκρίθηκε γονατιστὴ ἡ Ἐλενα, ὅπως θὰποκρινόταν στὸ Θεό. Ἐγὼ τόκαμα, ποὺ νὰ μὴν ἔσωνα... Ἐσπλαχνία, ἐσπλαχνία!..

— Τὴ ἐσπλαχνία, κυρά μου; εἶπε ὁ ἀνακριτῆς αὐστηρά. Ἐέρεις τ' εἶν' αὐτὸ ποὺ ἔκαμες;.. Δυστυχία σου!.. Ὁ Θεὸς νὰ σ' ἐσπλαχνιστῇ... Μὰ πὼς, ἀλήθεια, ἐσὺ, μιὰ γυναίκα, μιὰ κοπέλλα, σοῦ ἐδάσταξε ἡ ψυχὴ σου νὰ ξεθάψῃς καὶ νὰ καρφώσῃς ἓνα σκέλεθρο; Γιατί ψέμματα εἶπες πὼς ὁ Κωσταν-

τῆς ἦτανε στὸ μνημα τοῦ «ὀλοζώντανος», ἄλυτος, ὅπως τὸν ἐθάλανε...

— Ἀλήθεια!.. ὅσο γι' αὐτὸ παίρνω χίλιους ὄρκους. Ἦν ἐδρηκα ἄλυτος, ὅπως τὸν ἐθάλανε.

— Καὶ πὼς λοιπὸν ἐμεῖς σήμερα τὸν ἐβρήκαμε σωρὸ κόκκαλα; Μήπως τὸν ἔλυωσαν τὰ καρφιὰ σου;

Ἀνασηκώθηκε ἡ Ἐλενα κι' ἐκάθησε πάλι στὸ скаμνί.

— Ἀλήθεια; ψιθύρισε μὲ ἀλλόκοτη ἐκπληξη, τὸν ἐβρήκατε ξεβρυκολαχιασμένο;..

— Μὰ δὲ θὰ σὲ γελάσουμε βέβαια!.. φώναξε ὁ ἀνακριτῆς. Πέτρο!.. Διάβασε νὰκούσῃ τὸ πραχτικό.

Ὁ γραμματικὸς διάβασε τὴ σχετικὴ περικοπή.

— Ἀκουσες; εἶπε ὁ ἀνακριτῆς. Ἐτσι τὸν βρήκαμε ἐμεῖς. Κι' ἔχουμε μάρτυρες ὁπο-γραμμένους, τὸν παπὰ, τὴν ἐκκλησιάρχισσα, τὴν Οὐρανία τὴν ξαδέρφη του. Δὲν εἴμαστε, βλέπεις, μοναχοὶ μας.

— Περίεργο!.. ἔκαμε ἡ Ἐλενα κι' ἐγὼ παίρνω ὄρκο...

— Καλὰ, καλὰ, τὴν ἔκοψε ὁ ἀνακριτῆς. Αὐτὸ θὰ τὸ ἰδοῦμε μεθαύριο στὸ δικαστήριο.

— Ἐσπλαχνία!.. μὴ μὲ πᾶτε στὸ δικαστήριο!.. φώναξε πάλι παρακαλεστὰ ἡ Ἐλενα.

Αὐτὴ τὴν φορά ὅμως δὲν παρακαλοῦσε μὲ τὴν ἴδια ζέση. Ἀρχισε νὰ ἡσυχάζῃ. Εἶχε μάθει κάτι σπουδαῖο: πὼς ἔλυωσε ὁ Κωσταντῆς. Ἀρα δὲν θὰ μποροῦσε νὰ βγαίῃ πάλι ζωντανὸς ἀπὸ τὸ μνημα, ὅπως φοβήθηκε στὴν ἀρχή, ποὺ εἶδε ἐκεῖνα τὰ καρφιὰ... Ἐπειτα, σὲ μιὰ στιγμή, θυμήθηκε τὴν παντοδύναμη προστασία τοῦ Πρεβεδοῦρου. Ἦταν δυνατό — ἐλπίζε πάλι τώρα — νὰφῃνε αὐτὸς νὰ γίνῃ κάουζα, αὐτὸς ποὺ γι' ἀγάπη τῆς χρυσομαλλοῦσας τοῦ εἶχε χαρίσει καὶ τὸ πρόστιμο τοῦ Τζώρτζη...

— Χμ! μακάρι νάτανε στὸ χέρι μας, ἀποκρίθηκε στὴν ἱκεσία τῆς ὁ σιὸρ Ροσόλυμος. Μὰ δὲν εἶναι. Θέλεις νὰ σηκωθῇ τὸ χωριὸ σου καὶ νὰρθῇ νὰ μᾶς κᾶψῃ;.. Ἀκου τώρα, γιὰ νὰ μὴν πολυλογοῦμε. Εἶναι κι' ἀργά... Τὴν πράξη τὴν ἔκαμες ἔτσι ἀπαράλλακτα, ὅπως τὰ εἶπες τῆς Ζαφειρούλας;.. Ἐπῆγες δηλαδὴ μοναχὴ σου, τὴ νύχτα, ἔσκαψες μὲ τὰ χέρια σου, ξέθαψες τὸν πεθαμένο καὶ τὰ λοιπά, καὶ τὰ λοιπά;

— Ναί . . . όπως τὰ εἶπα τῆς Χαφειρούλας.

— Πάει καλά.

Κι' ὁ ἀνακριτὴς ἔγνεψε στὸ γραμματικὸ του.

Ἐκεῖνος, γρήγορα-γρήγορα, συμπλήρωσε ἕνα δύο χαρτιά πού ἔγραφε ἀπὸ πρὶν, ἔδωσε τὸ ἕνα νὰ τὸ υπογράψῃ ἡ Ἑλένα, ἄφησε τὸ ἄλλο νὰ τὸ υπογράψῃ ὁ ἀνακριτὴς, κι' ἐπρόφερε :

— Ξεμπερδέψαμε.

— Ἐρεῖς τώρα τί θὰ κάμῃς, τοῦ εἶπε ὁ σιὸρ Ροσόλυμος.

— Μάλιστα, μάλιστα.

— Καλὰ λοιπόν, ἐγὼ πάω νὰ φάω !

Κι' ὁ ἀνακριτὴς ἄρπαξε τὸ τρίκωχο καπέλλο του καὶ τὸ χοντρὸ του στριφτὸ μπιστούνι, κι' ἔφυγε βιαστικὸς, χωρὶς νὰ γυρίσῃ νὰ ξαναἰδῇ τὴν Ἑλένα.

Εἶχε πεινάσει πολύ.

— Νὰ πηγαίνω τώρα κι' ἐγώ ; ρώτησε δειλά-δειλά τὸ γραμματικὸ.

— Ποῦ ;

— Στὸ σπίτι μου . . . πού ἄλλοῦ ;

— Ἀ, κυρά μου ! . . . ἔκαμε ὁ γραμματικὸς μ' ἕν' ἀλλόκοτο χαμόγελο· εἶναι ἀμυνόρα ἀκόμα . . . ἔχουμε κι' ἄλλη δουλειά . . .

— Δὲν τῷξερα, ψιθύρισε ἡ Ἑλένα τρομαγμένη· ἔλεγα πὼς ἐφινίραμε.

Κι' ἐνῶ μάζευε τὰ χαρτιά του, ὁ γραμματικὸς τὴν κοίταζε.

Τοῦ ἄρεσε πολύ. Τὸν ἐσκανδάλιζε φοβερὰ. Κι' ἦταν τώρα μονάχος μαζί της σὲ μιὰ κάμαρα, καὶ τὴν εἶχε στὰ χέρια του. Γιατὶ τί ἄλλο ἦταν ἡ ὥραία αὐτὴ γυναῖκα πού ἔκαμε τέτοιο κακούργημα, παρὰ μιὰ ξεγραμμένη, ἕνα χαμένο κορμί ; Νά, σὲ λίγο θὰ τὴν ἐπαιρναν οἱ Μαρκουῖνοι καὶ θὰ τὴν ἐκλείναν στὴ φυλακή. Κι' ἔπειτα . . . τρέχα-γύρευε !

Μάζεψε τὰ χαρτιά του, τὰ βάλε κάτω ἀπὸ τὴ μασχάλη του, πλησίασε τὸ σκαμνί, ὅπου καθόταν ἀκόμα ἡ Ἑλένα, καὶ τῆς εἶπε :

— Σήκω, κυρά μου, καὶ ἀκολούθησέ με . . . Κουράγιο, κουράγιο ! . . .

Καὶ μ' ἕνα φυσικὸ κίνημα, σὰ νὰ θελε πράγματι νὰ τὴ βοηθήσῃ ἀπὸ εὐγένεια, τὴν ἔπιασε ἀπὸ τὸ μπράτσο καὶ τὴ σήκωσε.

Ἡ Ἑλένα τὸν ἄφησε. Κι' ἦταν μάλιστα τόσο σκισμένη, ὥστε δὲν ἔκανε καμμιά ἀντίσταση. κι' ὅταν ἀκόμα ὁ γραμματικὸς, πάντα πὼς γιὰ νὰ τὴ βοηθήσῃ, τὴν ἔπιασε ἀπὸ τὴ μέση.

Ἔτσι ἔφτασαν ὡς τὴν πόρτα.

Τότε μόνον ἡ Ἑλένα ἀναναήθηκε, πὼς τὸ χέρι τοῦ γραμματικοῦ δὲν ἦταν καὶ τόσο ἁθῶο. Κι' ἔκαμε νὰ τραθηχθῇ :

— Ἀσε με, πηγαίνω καὶ μοναχὴ μου . . .

Σὰ νὰ περίμενε αὐτὸ τὸ κίνημα, ἐκεῖνος τὴν ἔσφιξε περισσότερο καὶ, σκύβοντας ἄξαφνα καὶ βάνουσα, τὴ φίλησε στὸ μάγουλο.

Ἔ, διάβολε ! . . . ὁ παλιογραμματικὸς τοῦ ἀνακριτῆ δὲν ἦταν δὲ ὁ Πρεβεδοῦρος. Καὶ τί ἀνάγκη τὸν εἶχε αὐτὸν ἡ Ἑλένα ;

Χωρὶς νὰ χάσῃ καιρὸ, γύρισε καὶ τοῦ ἔστραψε ἕνα μπάτσο.

Δὲ χωράτεψε τὸ χέρι τῆς χωριατοπούλας πού ἔσκαβε μὲ τὴν ἀξίνα κι' ἐκάρφωνε πεθαρμένους . . .

Ὁ γραμματικὸς πῆγε νὰ πέσῃ χάμω κι' ἔγινε πράσιнос ἀπ' τὸ θυμὸ του.

— Ἐγνοῖα σου, κυρά μου, τῆς εἶπε, κι' αὐτὸν τὸ μπάτσο θὰ μοῦ τὸν πλερώσῃ ὁ μπόγιας !

Κι' ἀνοιξε τὴν πόρτα κι' ἔσπρωξε τὴν Ἑλένα στὸ διάδρομο.

— Ὁμπρός ! . . .

Πέρασαν ἀπὸ καὶ σὲ μιὰν ἄλλη κάμαρα, ὅπου περίμεναν ὁ δικαστὴς ὁ Δεσύλλας κι' ὁ Καντζηλιέρης τοῦ Πρεβεδοῦρου.

Εἶπαμε πὼς ὁ Δεσύλλας αὐτὸς ἐκτελοῦσε χρέη εἰσαγγελικὰ. Κι' ὁ γραμματικὸς πῆγαινε νὰ τοῦ πῇ, πὼς ἡ ἀνάκριση τελείωσε καὶ νὰ τοῦ παραδώσῃ ἐκείνη πού βρέθηκε ἐνοχή.

Ὁ σιὸρ Δεσύλλας πῆρε τὰ χαρτιά κι' ἔρριξε ἀπλῶς μιὰ ματιά. Δὲν εἶχε ἀνάγκη νὰ τὰ ἐξετάσῃ περισσότερο, γιατί ὁ σιὸρ Ροσόλυμος, φεύγοντας, πέρασε καὶ τοῦ εἶπε δύο λόγια. Ἀλλὰ δύο τοῦ εἶχε πει κι' ὁ Καντζηλιέρης τοῦ Πρεβεδοῦρου . . .

Ἡ Ἑλένα στεκόταν μπροστά του ὀρθή, μὲ τὸ κεφάλι σκυμμένο. Ὁ σιὸρ Δεσύλλας τὴν ἐξέτασε μὲ τὸ βλέμμα περισσότερο ἀπ' ὅ,τι εἶχε ἐξετάσει τὰ χαρτιά, κι' ἄλλαξε ἕνα νόημα μὲ τὸν Καντζηλιέρη. . . Ἐπειτα εἶπε :

— Νὰ ἔρθῃ ἐδῶ ἕνας Καποράλος καὶ δύο στρατιῶτες. Ἕνας κλητῆρας πού φύλαγε τὴν πόρτα, ἔφυγ' εὐθύς, καὶ σὲ λίγο παρουσιάστηκε στὸ γραφεῖο ὁ Καποράλος. Ἦταν ὁ ἴδιος πού εἶχε φέρει ἀπὸ τὸ σπίτι της τὴν Ἑλένα.

Στὸ μεταξὺ ὁ σιὸρ Δεσύλλας εἶχε συντάξει μὲ τὸ χέρι του ἕνα σύντομο ἔγγραφο. Τὸ ὑπόγραψε, τὸ ἐσφράγισε καὶ τὸ ἔδωσε στὸν Καποράλο.

— Σοῦ παραδίνω αὐτὴ τὴ γυναῖκα, τοῦ εἶπε, γιὰ νὰ τὴν πᾶς στὴ φυλακὴ τοῦ Καστροῦ καὶ νὰ τὴν παραδώσῃς, μ' αὐτὸ τὸ χαρτί, στὸν ἀρχιδεσμοφύλακα.

Τὸ εἶπε δυνατὰ, ἡ Ἑλένα τὸ ἀκουσε.

Ἀν προτύτερα δὲν εἶχε ἀναγκαστεῖ νὰ δώσῃ ἕνα μπάτσο τοῦ γραμματικοῦ, θὰ λιγοθυμοῦσε καὶ πάλι. Ἀλλὰ ἡ βάνουση ἐκείνη ἐπίθεση τὴν κρατοῦσε ἀκόμα σ' ἕνα θυμὸ καὶ σὲ μιὰ ἄμυνα, πού τῆς ἔδινε δύναμη.

— Στὴ φυλακή ; φώναξε ἐμένα στὴ φυλακή ; Μὰ γιατί ; τί κακὸ ἔκαμα ; Ἐδραῖνε ἀπὸ τὸ μνημα του καὶ τὸν ἐκάρφωσα γιὰ νὰ μὴ . . .

— Φτάνει, φτάνει ! . . . τὴν ἔκοψε ὁ δικαστὴς μὲ τὸν ἴδιο λόγον τοῦ Ροσόλυμου· αὐτὰ θὰ τὰ πῆς μεθαύριο στὸ δικαστήριον. Ἀκολούθα τώρα τὸν Καποράλο καὶ σῶπαινε ! Ὁ Θεὸς εἶναι μεγάλος.

Ὁ Καποράλος τὴν εἶχε πιάσει κιόλα ἀπὸ τὸν ὦμο.

— Μιὰ χάρη τοῦλάχιστο νὰ μοῦ κάμετε, ἀφέντη μου . . . γονατιστὴ παρακαλῶ . . . ξανάπε ἡ Ἑλένα.

— Τί θέλεις ; ρώτησε ξερὰ ὁ σιὸρ Δεσύλλας.

— Πρὶν πάω στὴ φυλακὴ, ν' ἀνέδω μιὰ στιγμὴ νὰ ἰδῶ τὴν Ἑτσελέντα . . .

— Τὸν Πρεβεδοῦρο ;

— Ναῖσκα.

Ὁ σιὸρ Δεσύλλας κοίταξε τὸν Καντζηλιέρη. « Ὅχι » τοῦ ἔγνεψε αὐτός.

— Ὅχι, κυρά μου, εἶπε ὁ δικαστὴς. Ἐτοῦτη τὴν ὥρα δὲν μπορεῖς νὰ ἰδῇς τὸν Πρεβεδοῦρο. Ὅ,τι θέλεις, τὸ λές τοῦ ἀβοκάτου σου καὶ σοῦ κάνει ἀναφορά. Καποράλο, τράβα ! . .

Ὁ Καποράλος, καθὼς κρατοῦσε τὴν Ἑλένα ἀπὸ τὸν ὦμο, τὴν ἔσπρωξε βάνουσα πρὸς τὴν πόρτα.

Ἐκείνη ἀγρίεψε :

— Ἐ ! . . πὼς κάνεις ἔτσι ; δὲ θὰ σοῦ φύγω . . . Ἀ, μὴ θέλῃς νὰ με φιλήσῃς καὶ τοῦ λόγου σου, σὰν τὴν ἀφεντιά του ;

Κι' ἔδειξε τὸ γραμματικὸ.

— Ψεύτρα, ἀτιμὴ ! . . βρυχήθηκε ὁ κύρ Πέτρος κατακόκκινος.

— Σιωπὴ ! . . φώναξε ὁ δικαστὴς καὶ στοὺς δύο. Καποράλο, δέσε τῆς τὰ χέρια καὶ μὴ τὴν ἀγγίξῃς καθόλου ! Θὰ σὲ ἀκολουθήσῃ μὲ τὸ καλὸ.

Ὁ Καποράλος τῆς πέρασε τίς χειροπέδες κι' ἡ Ἑλένα τὸν ἀκολούθησε. Ἀπὸ πίσω πῆγαιναν οἱ δύο Μαρκουῖνοι. Ἔτσι ἔφτασαν στὸ Ἰντράιτο, ὅπου ὁ φτωχὸς ὁ Τζώρτζης περίμενε μιὰ ὥρα.

Σηκώθηκε, μὲν εἶδε τὴν Ἑλένα μὲ ἀλυσσώμενα χέρια ἀνάμεσα στοὺς στρατιῶτες, κι' ἀπὸ τὴν ἐκπληξὴ καὶ τὸν τρόμο του δὲ μπόρεσε νὰ βγάλῃ ἄχνα.

Ἡ Ἑλένα, πρὶν προφτάσουν νὰ τὴν κρατήσουν, ἔτρεξε κι' ἔπεσε μονοκόμματη στὴν ἀγκαλιά του, μὲ κλάματα καὶ μὲ φωνὲς σπαρχτικὲς :

— Τζώρτζη μου ! . . ἀντίο γιὰ πάντα ! Μὲ πᾶνε στὴ φυλακὴ . . . Δὲ θὰ με ματαΐδῃς . . . Ἀντίο ! . .

Ὁ Τζώρτζης τὴν ἔσφιγγε στὴν ἀγκαλιά του.

— Στὴ φυλακὴ ; εἶπε. Τὴ γυναῖκα μου πηγαίνετε στὴ φυλακὴ ; Γιατί ; τί σὰς ἔκαμε ; Τί ἔκαμες ;

— Ὅ,τι ἔκαμα, Τζώρτζη μου, ἀποκρίθηκε ἡ Ἑλένα πρὶν μιλήσουν οἱ Μαρκουῖνοι, γιὰ σένα τόκαμα ! . . Καὶ τὴ ζωὴ μου θ' ἀν μέλλῃ νὰ χάσω, γιὰ σένα πεθαίνω . . . Αὐτό, Τζώρτζη μου, νὰ ξέρῃς πάντα, κι' ὅ,τι ἄλλο μάθῃς γιὰ μένα, συχώρα με κι' ἀγάπα με ! . . Ἀντίο ! . . ἀντίο ! . .

Τὸν ἐφίλησε δύο τρεῖς φορές κι' ἔκαμε νὰ προσπαστῇ, ἀποφασισμένη πιά νὰ κολουθήσῃ τοὺς στρατιῶτες καὶ τὴν τύχη της. Ὁ Τζώρτζης ὅμως τὴν κρατοῦσε ἀγκαλιασμένη καὶ δὲν ἤθελε νὰ τὴν ἀφήσῃ.

— Μὰ γιατί, ἔλεγε, γιατί ; Ἐσὺ στὴ φυλακὴ ; Πές μου . . . πέςτε μου . . . Γιατὶ τὸ Θεό !

— Ἐ, φτάνει ! . . φώναξε τότε ὁ Καποράλος. Ἐμεῖς δὲν ξέραμε νὰ σοῦ ποῦμε τίποτα . . . Ἀν θέλῃς νὰ μάθῃς, κόπιασε νὰ ρωτήσῃς τὸ δικαστή. Ἐλα, ὀμπρός !

Καὶ τὸν ἔσπρωξε, γιὰ νὰ φύγῃ τὴν Ἑλένα. Ἐκεῖνος ἐπέμενε. Κι' οἱ Μαρκουῖνοι ἀναγκάστηκαν νὰ τοῦ τὴν πάρουν μὲ τὴ βία. Τὴν ἔβαλαν στὴ μέση καὶ βγήκαν στὸ δρόμο.

Ὁ κακόμοιρος ὁ Τζώρτζης τοὺς πῆρε ἀπὸ πίσω σὰν τρελλός.

H Poésie Pure

Κρίνοντας μ' ἐκτενὴ καὶ τεχνητομένη κριτική τὴ «Στροφή» τοῦ κ. Σεφέρη στὸ προηγούμενο τεύχος, ὁ φίλος μου κ. Παράσχος μοῦ δίνει ἀφορμὴ νὰ πῶ κι' ἐγὼ μερικά, ποὺ ἴσως δὲν περὶτεύουν.

Νὰ τοποθετήσῃ κανεὶς ἓνα φαινόμενο—εἶναι τὸ μισὸ τοῦ νὰ τὸ ἀναγνωρίσῃ· γιατί ὁ κ. Παράσχος ξεχνᾷ πρῶτα-πρῶτα πὺς ἡ poésie pure δὲν εἶναι νέα, ἀλλ' ὅτι προέρχεται ἴσια ἀπὸ τὴν idéalisme καὶ τὸν συμβολισμό;

Ἐπειτα ἀπ' αὐτό, προκύπτουν καὶ τὰκόλουθα: Ὁ Μαλλαρμέ δὲν πρέπει νὰ κριθῇ καθὼς ὁ Βαλερύ: ὁ Βαλερύ ἀκολουθεῖ τὸ Μαλλαρμέ, αὐτὸ ναι! ἀλλὰ τὸν ἀκολουθεῖ ὅπως θὰ τὸν ἀκολουθοῦσαν ἓνας Σαρμάν. Ὁ Βαλερύ εἶναι λατίνος, ὁ Μαλλαρμέ βγαίνει ἀπὸ τοὺς ἄγγλους. Ὁ Βαλερύ εἶναι αὐθόγραμμος καὶ σχετικὰ πολὺ διαυγὴς στὰ διανοήματά του ἀπέναντι τοῦ διδασκάλου. Ὁ Βαλερύ εἶναι ἐγκεφαλικός· ὁ Μαλλαρμέ ὑπῆρξε ἰδεαλιστής. Αὐτά, παραβατικά.

Μὰ καὶ ἡ συγκέντρωση τῆς προσοχῆς τοῦ ποιητοῦ στὶς λέξεις, ποὺ ἄρχισε ἀπὸ τὸν Μαλλαρμέ κ' ἐπῆρε στὸν Βαλερύ ὀριστικὴν ἐξάπλωση, δὲν σημαίνει πὺς ἀπὸ τὴν ποίηση ἐξορίζεται ἔτσι κάθε στοχασμός καὶ κάθε φιλοσοφία. Ἐγὼ νομίζω πὺς ὑπάρχει καὶ σ' αὐτὴν τὴν τεχνουργία πολλὴ μέχρι τέλους φιλοσοφία, —μόνο ποὺ εἶν' ἐντελὴς μετουσιωμένη, καὶ ἡ ἴδια πιά χάθηκε. Τὸ νὰ βροῖται γιὰ ὕψιστο σκοπὸ τοῦ λόγου τὴν παραγωγὴ νέων ἐντυπώσεων, μισὸ γιὰ τὴν ἀκοή, μισὸ γιὰ τὴ φαντασία, δὲν εἶναι τάχα τὸ ἴδιο σὰν μιὰ Ἀπαισιόδοξη φιλοσοφία, ἓνα κῆμα ἀπὸ Στωικισμό κ' Ἐπικουρισμό, ἀπὸ σκεπτικισμό καὶ ἀγνωπτικισμό; Δὲν θυμίζει κάτι ἀπὸ τοῦ; Ἀλεξανδρινούς καὶ τὸν Περώνιο, ἢ τοὺς συμποσιαστὲς τῆς «Θαίδος» τοῦ Ἀνατὸλ Φράνς; Τὰ ἐπιγράμματα τοῦ Μαλλαρμέ γιὰ τὶς βεντάγιες καὶ ἡ ἀρχὴ του, ὅτι ἡ Τέχνη πρέπει νὰ εἶναι ἡ ὑψηλὴ διακοσμητικὴ τῆς ζωῆς, δὲν λέγουν τὰ ἴδια μὲ μιὰ βαθειὰ κι' ἀπογοητευμένη ἀπιστία; Οἱ ἐπιδιώξεις τῆς poésie pure δὲν εἶναι ὡσὰν ἐπιστροφὴ ἀπὸ τοὺς βαρβάρους σπαραγμούς ποὺ περιέχουν ὅλα τ' ἀδύνατα καὶ ὅλα τὰ προβλήματα τῆς ζωῆς, κι' ἀπὸ τὰ κάθιστα πλήγματα ποὺ κατατρυγνοῦν τὴν ψυχὴ μέσα σ' ἓνα ρεαλιστικὸ μυθιστόρημα; Σὲ μιὰν ὀρισμένη ποίηση μπορεῖ λοιπὸν νὰ ὑπάρχῃ καὶ φιλοσοφία, κατὰ τὸν ἴδιο λόγο, κατὰ τὸν ὅποιον ὅστερα ἀπὸ μιὰ ἐκλεκτὴ δημιουργία φεύγει κανεὶς σφώτερος σὰν ὅστερα ἀπὸ πενήντα κριτικές.

Ἐτοια νομίζω νὰ εἶναι ἡ φιλοσοφικὴ ὕψις τῆς poésie pure, — φιλοσοφία τῶν ἀπιστῶν καὶ τῶν ἀπομάχων.

Ταυτίζοντας ὁμως μόνος του τὴν poésie pure μὲ τὴν ἐννοια τοῦ λυγισμού (νομίζουμε πὺς ὑπάρχει ἀρκετὴ διαφορὰ, ἀλλ' αὐτὸ γιὰ ἄλλοτε), ὁ κ. Παράσχος, μὲ τὴν κατάκρισίν του, παρουσιάζει καὶ μιὰν ἀνακολουθία ἀνάμεσα στὴ σημαντικὴ του κριτικὴ καὶ στὴν μεγάλη του περυσινὴ Ἐκλογὴ ἀπὸ τὰ ὠραιότερα ἑλληνικά

ποιήματα, καμωμένην ἀκριβῶς μὲ τὶς ἴδιες ἀρχὲς καὶ τὰ ἴδια κριτήρια, ποὺ τὸν κάνουν ν' ἀμφισβιάλλῃ τώρα, στὴν κριτικὴ τῆς «Στροφῆς». Πὺς νὰ ἐξοικονομηθῇ ἓνα τόσο ζωηρὸ ἀσυμβίβαστο; Δὲν ὑπάρχει ἄλλη λύση, παρὰ ὅτι ὁ κ. Π. ζητᾷ ὑποσυνείδητα ἀπὸ τὴν σύγχρονη ποίηση τοῦτο: περισσότερα δραματικά στοιχεία.

T. A.

Ζωγραφικὴ μὀρφωση

Ὅταν ὑπάρχῃ ἔστω καὶ μιὰ μικρὴ προσκείμενη ἔργον, τὰ λόγια περισσεύουν· αὐτὸ ἐξηγεῖ ὅλα· αὐτὸ τὸ ἴδιο ἀπολογεῖται. Φτάνει μονάχα ν' ἀπατείνεται σὲ Κοινό, ποὺ ἔχει ἔστω καὶ μιὰ μακρινὴ κρειδοποίηση γιὰ ἀλήθειες παλιὲς κι' αἰώνιες, ἀλλὰ ποὺ ξαναλέγονται σὲ καινόνια μορφή.

Τὸ πὺς πρέπει νὰ δοῦμε τὴν Τέχνη σήμερα — ποὺ κάθε στιγμή καινούργιες σκέψεις, ἀνησυχίες, ρεύματα προβλημάτων ἀναπνέουν ἐρωτηματικὰ μικρὸς στὸ ζωντανὸ μάτι — εἶναι ζήτημα ἐσωτερικότητος ποὺ ὡς σύνολο ἡ ἄτομα μπορούμε νὰ διαθέσουμε.

Γιατὶ τὸ ὄραμα τῆς Τέχνης δὲν ἔχει καμμιὰ σχέση μὲ τοὺς διάφορους γνωσολογικοὺς ἐμπειρισμούς, ποὺ βρίσκονται ἔξω ἀπ' τὴ ψυχικὴ δράση. Αὐτὴ εἶναι ἡ θέσις τοῦ τεχνίτου μικρὸς στὸ μεγάλο γεγονός τῆς ζωῆς, αὐτὸ τὸ παράξενο φῶς τῆς χαρῆς ἢ τῆς ἀπελπισίας ποὺ ξεσκαπάζει στὰ μάτια μας, μὲ πηδύματα κάποτε θανάσιμα, φθάνοντας ὡς τὸ ἄλλο ἄκρο τοῦ ἑαυτοῦ μας, γιὰ νὰ μᾶς ἀνοίξῃ τὸ παράθυρο, τὸ κλεισμένο ἀπὸ προγονικὸ ὕπνο, μπροστὰ σὲνα ἄπειρο χαρᾶς ποὺ πλαταίνει τὴν εἰκόνα ἀπὸ τὴ στενότητα τοῦ ὀλιγοατομισμοῦ, φτάνοντας τὴ ὡς τὴν τέχνη—ἀνθρωπότητα.

Ἄν μπορούσαμε νὰ βλέπαμε τὰ στενὰ ὄρια, ὅπου κλείσαμε τὴν πλαστικὴ ἔκφραση, θὰ γελούσαμε. Βέβαια χρειάζονται γερά νεῦρα καὶ ἀγνή αἴσθησις γιὰ νὰ γκρεμιστοῦν οἱ χοντροὶ τοίχοι τῆς στενότητός μας. Χρειάζεται θυσιὰ ἀληθινὴ ὁ τεχνίτης, γιὰ νὰ ξεπεράσῃ τὴν κατωτερότητα τῆς ὕλης καὶ ν' ἀνέβῃ ὡς τὸ ὄραμα πετώντας τὸ πλαδαρὸ βάρος τῶν μέσων.

Τὸ ἔργον τέχνης πρέπει νὰ εἶναι ἀπλό, καθαρό, βαθύ—δρόμος ποὺ βρίσκεται μονάχα μέσα ἀπὸ βαθειὰ συνείδησις, μόνι ἱκανὴ νὰ συλλάβῃ μιὰ πλαστικὴ μορφή.

Ἡ σημασία ἐνὸς ἔργου τέχνης ἀρχίζει μὲ τὴν πιθανότητα καὶ τὴ λύτρωση ποὺ κλείνει.

Ὅταν ὁ ἀσφυκτικὸς ἀγέρας, ποὺ μᾶς πνίγει, ἀνολέγεται μὲ τὶς μυστικὰς ἀξίες τῶν χρωμάτων καὶ τῆς φόρμας σὸ φῶς, καὶ μὲ τὴ μουσικὴ πλαστικότητα τῆς ὕλης, δημιουργεῖ σχέσεις ἀγνωστες ποὺ μᾶς ὑπνώνουν ὡς τὸ μεγάλο λυγισμό, αὐτὸ εἶναι ἀρκετό, ὥστε νὰ μὴ χρειάζεται ὁ πίνακας καμμιὰ ἄλλη δικαιολογία.

Τὶ σημασία ἔχει ὁποιαδήποτε ἀρχιτεκτονικὴ ὀργάνωσις τῆς εἰκόνας, ὅταν ὅλα ξεπερνιοῦνται γιὰ νὰ μᾶς φθάσουν εἰς τὴν καθαρότητα τῆς λύτρωσις; Σὲ κάθε λαὸ ἢ ἄτομο σκοπὸς του εἶναι τὸ ρίξιμο τῶν τοίχων ποὺ πνίγουν τὴ ζωὴ του, τὴ σκέψις του, καὶ ἡ σύλληψις μᾶς ἀπ' τὸ

χᾶος μιὰς μορφῆς γήϊνης. Αὐτὸς ὁ ἐνθουσιασμός, ποὺ κάθε ζωντανὸς ἄνθρωπος τολμᾷ, αὐτὸς μονάχα μπορεῖ νὰ δώσῃ ὄραμα, ποίηση, ρυθμό. Ἀντίθετα, κάθε μικρὸ ἄτομο ἢ κάθε μικρὴ ἐποχὴ, πέρνοντας τὸ μέσο γιὰ σκοπὸ, κυριαρχεῖται ἀπὸ τὶς συμβατικότητας ἀντὶ νὰ τὶς κυριαρχήσῃ, καὶ κεῖ ποὺ θὰ χρειάζονταν νὰ ὑψωθῇ ὡς τὸ πνευματικὸ σύμβολο, στέκεται εἰς τὸ σκελετὸ τῶν μέσων· ἀπασχολημένη ἀπ' τὴν ψευτορεαλιστικὴ αἴσθησις, ἀφήνει νὰ τῆς διαφύγῃ ἡ κατάκτησις τῆς πνευματικῆς ἐκείνης ὕλης μὲ τὴν ὁποία θὰ δίδει, ἀσφαλέστερα ἀπὸ κάθε ἐπεισοδιακὸ θεματογραφισμό, τὴ ράτσα—φτάνοντας ὡς τὴν ἀνθρωπότητα.

Εἶναι καιρὸς ν' ἀρχίσουμε νὰ ξεχωρίζουμε τὸν ἀναμικτὸ διακοσμητισμὸ ἀπὸ τὸ καθαρὸ ζωγραφικὸ στοιχείο, αὐτὸ ποὺ ἔχει δημιουργήσῃ ἓνα Κορό, ἓνα Ρενουάρ, ἓνα Σεζάν, ἀντίθετα ἀπ' τὸ ψευτορητορισμὸ τῶν διαφόρων παραποιητῶν τῶν Ἐνγκρ-Μιλέ (ποὺ τόσοι ἀκόμα ἀφθονοῦν μέσα στὸ ἐπίσημο Σαλὼν τῶν Γάλλων καλλιτεχνῶν) ὅπως καὶ ἓνα Πικασσὸ ἢ Μπρακ ἀπὸ τὸν ψευτομοντερνισμό καὶ τὸ χυδαῖο μαρὰ ποὺ πνίγει τὰ τρία τέταρτα τῆς σύγχρονης κίνησις.

Ἀντὶ ν' ἀπασχολοῦμεθα μὲ τὶς ἄσκοπες λέξεις: ρεαλισμός, ἰδανισμός, καὶ τόσες ἄλλες κοῦφες ἐτικέτες πόσο βαθύτερο ἔργον θὰ ἦταν νὰ προσπαθοῦσαμε ν' ἀνακαλύπτουμε αὐτὴ τὴ λεπτὴ ζωγραφικὴ οὐσία, ποὺ ξεχωρίζει τὸ ἔργον τέχνης ἀπ' τὴ χάρτινη, αἰσθησις καὶ τὸ χυδαῖο, ποὺ μέρα μὲ τὴ μέρα ριζώνει περισσότερο στὸν τόπο μας!

Νά, ποὺ θὰ μπορούσε νὰ βοηθοῦσε μιὰ μεστή κριτικὴ, ἄν, βγαίνοντας ἀπὸ τὴν ψυχρὴν ἀναλυτικότητα τῆς ἐποχῆς μας, μᾶς ἔδινε τὴν εὐκαιρίαν νὰ νιώσουμε τί θὰ πῇ πλαστικὴ μορφή, τί θὰ ποῦν ἀξίες ζωγραφικῆς, πλαστικὸ μουσικὸ συναίσθημα, ἀρχιτεκτονικὴ, ρυθμός, πνευματικότης, σύμβολο, ἔνστικτο,—στοιχεῖα ποὺ μποροῦν νὰ βοηθήσουν στὴν εὕρεσι καὶ τὴν ἀπόδοσις τῆς φόρμας.

Ἀλλὰ πὺς νὰ φτάσουμε σ' ὅλα αὐτά, ὅταν ὁ καθένας μὲ ὕψος «Διὸς ἐξ Ὀλύμπου», εἶναι ἔτοιμος νὰ κεραυνοβολήσῃ μιὰ προσπάθεια ποὺ οὔτε τὴν καταλαβαίνει, οὔτε κουράστηκε νὰ τὴν προσέξῃ, ὅταν κάθε ἀργόσχολος νεαρός, κάτου ἀπ' τὴ σκιά κάποιου καθημερινοῦ φύλλου ποὺ ἀναλαμβάνει νὰ διδάξῃ τὴ ρεαλιστικὴ ἀναγέννησις τῆς Τέχνης στὴν Ἑλλάδα, μὲ τὸ πιδό πολῦτιμο ρομπέικο ὕψος, ἀραδιάζῃ, λέξεις, λέξεις, ἔξω κι' ἀπ' τὴ στοιχειωδέστερη τεχνικὴ μὀρφωσις;

Στὶς φτωχὲς συνθήκες ποὺ ζοῦμε, εἶναι πολὺ τιμὴ μιὰ σωστὴ κριτικὴ γιὰ τὴ γένεσι τοῦ πλαστικοῦ αἰσθηματος καὶ τὴ λύτρωσι ἀπὸ τὴν ἐπιδημία τοῦ διακοσμητισμοῦ ποὺ μᾶς πνίγει, ἔστω ἀκόμα καὶ μὲ τὴ βοήθεια συμβόλων φιλοσοφικῶν ἢ φιλολογικῶν! Ὅταν λείπῃ ἡ «ζωγραφικὴ μὀρφωσις», ἡ ἀγνότης τῆς προθέσεως εἶναι ἡ καλύτερη ἀρχὴ γιὰ τὴν κατάκτησι μιὰς βαθύτερης συνείδησις.

Γ. ΣΤΕΡΗΣ

Τὰ Πήλινα Εἶδωλα

Κύριε Διευθυντά τῆς «Νέας Ἑστίας», Ἡμῶν πάντα βέβαιος πὺς ἓνας «ἐστὶν» θὰ δεχότανε τὸ ἔργο μου μὲ ἀρκετὴ ἐπιφύλαξι. Ἐτσι, δὲ μὲ ξάφνισε καθόλου τὸ σημεῖωμα τοῦ κριτικοῦ σας κ. Παράσχου γιὰ τὴ «Δευτέρω Παρουσία» μου. («Ν. Ἑστία, 15 Μαΐου 1931»). Μπορὼ νὰ πῶ μάλιστα πὺς μετχαρίστησε. Κι' αὐτό, γιατί, μᾶλλον τὰ «κάτω», «κάποι», «σχεδόν», «ἔσω» καὶ τοὺς δογματισμούς — συνηθισμένα τερετῖα τῶν περισσότερων κριτικῶν μας — ἦταν εἰλικρινές. Αὐτό, τοῦλάχιστο, μαρτυρεῖ κι' ἡ στερνὴ πρότασίς του: «Ἴσως αὐτὸ νὰ εἶναι αἰσθητισμός, μὰ δὲ μπορὼ νὰ νιώσω διαφορετικὰ τὴν τέχνη».

Ἐχω μονάχα μιὰ παρατήρησις: Ὁ κ. Π. γράφει πὺς «οἱ αἰτίες» μου «χτυποῦν πῆλιν» εἶδωλα, ποὺ ἀπὸ καιρὸ ἔχουν θρυμματιστεῖ, ἀννοώντας τὴν ἐπίθεσίς μου ἐνάντια στὸ Θεό. Θάταν εὐτύχημα ἂν ἡ θρησκοληψία, ἡ ἰδέα τοῦ Θεοῦ, ὅπως κι' ὁ Θεὸς ὡς σύμβολο ἐκμετάλλευσις, ἦταν ἀληθινὰ «πήλινα εἶδωλα» θρυμματισμένα. Κι' ὁμως, ἡ πραγματικότητα εἶναι ἄλλη. Οἱ περισσότεροι διανοούμενοι, βέβαια, «θρυμματίσανε» τὰ «εἶδωλα» τοῦτα. Ὁ ἄλλος κόσμος ὁμως εἶναι γερὰ προσκολλημένος σὲ δαῦτα, σέρνεται τυφλὰ κάτω ἀπὸ τὴν ἐπίδρασίς τους κι' εἶναι ποτισμένος ὡς τὸ κόκκαλο μὲ τὰ ναρκωτικά τους δηλητήρια. Ἡ Ἐκκλησία πολὺ ἐπιδέξια φροντίζει γιὰ τὴ διατήρησίς τους μὲ χιλίους δυὸ τρόπους. Αὐτὸ μαρτυρεῖ κι' ὁ «ἀφορισμός» ποὺ μοῦγινε ἀπὸ τὴν Ἱερὰ Σύνοδο τῆς Κύπρου τὴ φρενὴν Ἱεροτομιά, κι' ἡ «ἀποκήρυξις» τῆς «Δευτέρας Παρουσίας» ἀπὸ δαύτηνε.

Θὰ χρειαστοῦν ἀκόμη πολλὰ χρόνια γιὰ νὰ «θρυμματιστοῦν» ἀπὸ τὸ λαὸ μας «τὰ πῆλινα» αὐτά «εἶδωλα» — ὅπως τὰ χαρακτηρίζει ὁ κ. Π.

Κ' ἐκεῖνο ποὺ ἐνδιαφέρει τὴν ποίησίς μου εἶναι ἡ μάζα. Γιὰ τοὺς «ἐστέ» δὲν πολυσκοτίζομαι («Ἄς μὴ πικραθῇ ὁ κ. Π.»). Εἶμαι ἱκανοποιημένος, ἂν τὸ ἔργο μου μιλήσῃ στὴν ψυχὴ τοῦ περισσότερου κόσμου, καὶ μάλιστα τοῦ κόσμου ποὺ ἀκλουθαί τὸ «κοινωνικὸ» μου «ἰδανικό».

Μὲ πολλὴ ἐχτίμησις

Πάρος—Κύπρος 14-6-1931

ΤΕΥΚΡΟΣ ΑΝΘΙΑΣ

Σ. τ. Ν. Ε. — Δὲν μπορούσαμε νὰ ρηθῶμε τὴ δημοσίευσιν αὐτοῦ τοῦ γράμματος σ' ἓνα ποιητὴ τῆς ἀξίας τοῦ κ. Ἀνθία. Ἐτσι θὰ δημοσιεύαμε κι' ἓνα γράμμα τοῦ Λασκαράτου, τότε ποὺ τὸν ἀφόρεσε ἡ Ἱ. Σύνοδος γιὰ τὰ «Μυστήρια τῆς Κεφαλονιάς». Καὶ μάλιστα θάμασσε σύμφωνοι μὲ τὸν Λασκαράτο, γιατί αὐτὸς εἶχε ἀφορεστεῖ ἀπὸ παρεξήγησις: χτυποῦσε τὶς θρησκευτικὰς προλήψεις καὶ δεισιδαιμονίας, κι' εἶπαν πὺς χτυποῦσε τὴ Θρησκείαν καὶ τὴν Ἐκκλησίαν. Δὲν πιστεύουμε νὰ ναι αὐτὴ κι' ἡ περὶ τὴν ἰδέαν τοῦ Θεοῦ, ἀνάμεσα στὶς προλήψεις. Δὲν συμφωνοῦμε βέβαια σ' αὐτό, ἀλλὰ καὶ πάλι τὸ γράμμα τοῦ τὸ δημοσιεύομε.

Γλωσσολογικὸς Ἀτλας νεοελληνικῶν διαλέκτων

Ἡ Ἀκαδημία Ἀθηνῶν, ὡς ἐκείνη ἐπὶ ἐπιστήμῃ τοῦ μεγάλου γλωσσολόγου τῆς Γαλλίας Α. Meillet, ποὺ ἐφιλοξένησε ἐρέτος ἡ Ἑλλάδα, ἀποφάσισε νὰ καταρτίσῃ Γλωσσολογικὸν Ἀτλαντὰ τῶν νεοελληνικῶν διαλέκτων καὶ ιδιωμάτων, ἀνάλογο μὲ ἐκείνου ποὺ ἔχουν ἤδη καταρτίσει ἄλλες εὐρωπαϊκὲς χώρες, ὅπως ἡ Γαλλία (Atlas Linguistique de la France, Paris 1900-1912), ἡ Γερμανία κ. ἄ. Ἐπειδὴ γὰρ τὴν ἐπέλεξε τοῦ ἔργου αὐτοῦ, ποὺ θ' ἀποβῇ πολὺτις γιὰ τὴν ἑλληνικὴ γλωσσολογία, καὶ στοὺς ἑλλήνες καθὼς καὶ στοὺς ξένους γλωσσολόγους, ἀπαιτεῖται συμπλήρωση ὁρισμένων κανῶν καὶ ὑπάρχουν στίς ὡς τώρα μελέτες τῶν νεοελληνικῶν ιδιωμάτων, ἡ Σύγκλητος τῆς Ἀκαδημίας ἐνέκρινε τὴν τετραμηνίαν ἀποστολὴν τοῦ συντάκτου τοῦ Ἱστορικοῦ Λεξικοῦ συνεργάτου μας κ. Ν. Ἀνδριώτη κατὰ τὴ διάρκεια τοῦ θέρους, στὴ Χαλκιδική, γιὰ τὴν ἐπιτόπια ἐξερεύνηση τῆς χώρας ἀπὸ γλωσσικὴ ἀποψη. Ἡ ἐξερεύνηση αὕτη, ποὺ θὰ βασιστῇ σὲ μελετημένο σύστημα, θὰ συνεχιστῇ ἕως τὸ ἐρχόμενο θῆρος καὶ σ' ἄλλες ἀγνωστες ἀπὸ γλωσσικὴ ἀποψη ἑλληνικὲς ἐπαρχίες, ὥσπου νὰ συμπληρωθοῦν τὰ στοιχεῖα ποὺ ἡ ἐρευνᾶ ἔχει συγκεντρώσει ὡς τώρα στὰ ἀρχεῖα τοῦ Ἱστορικοῦ Λεξικοῦ, ὅποτε ἡ Ἀκαδημία θὰ προβῇ στὸν καταρτισμὸ καὶ τὴν ἐκδοσὴν τοῦ Γλωσσολογικοῦ Ἀτλαντος. **Q.**

Ὁ συγγραφεὺς τῶν «Ψυχώσεων» ἀπαντᾷ

Ἀγαπητὴ «Νέα Ἑστία»,

Εἰς τὸ τεῖχος τῆς 1ης Ἰουλίου εἰς ἔ. ἐδημοσιεύθη ἐπικρισις τοῦ βιβλίου μου «Αἱ Ψυχώσεις εἰς τὴν Λογοτεχνίαν—Ἀρχαῖα Ἑλληνικὰ δράματα», ἀπὸ τὸν κ. Ι. Κακριδῆν.

Ἄν ὁ ἐπιστολογράφος ἐδιάβαζε πρὸ ἀμερόληπτα τὸν πρόλογον καὶ τὴν εἰσαγωγὴν τοῦ βιβλίου αὐτοῦ, νομίζω, ὅτι δὲν θὰ εἶχε τόσας ἀντιρρήσεις. Πρῶτα πρῶτα, ἀπὸ τῆς φιλολογικῆς βιβλιογραφίας, ποὺ ἀσχολεῖται μὲ τὸ ἀρχαῖο δράμα, ἐδιάλεξα ὅ,τι μοῦ ἦτο χρήσιμο. Ἄν οἱ φιλόλογοι δὲν συμφωνοῦν στὴν ἐρημνείαν ὁρισμένων μυθολογικῶν δεδομένων καὶ χωρίων τοῦ ἀρχαίου δράματος, ἃς κάμουν καλὰ μεταξὺ τους. Πάντως ἐκείνοι ἀπ' αὐτοὺς, ποὺ ἔχουν τὴ δύναμιν νὰ βγοῦν ἀπὸ τὰ στενὰ ὅρια ποὺ τοὺς ἔχει τάξει ἡ παράδοσις, ὑπεδέχθησαν μὲ ἐνθουσιασμὸν καὶ ἐυγνωμοσύνην τὸ βιβλίον, τὴν κριτικὴν τοῦ ὁποῦ δ κ. Ι. Roussel («Libre», Août 1930) τελειώνει μὲ τὰς φράσεις: «oui mesanrait trop rémercier M. Kouretas et c' est avec impatience que nous attendons la suite de ses originaux et savants travaux» ὁ Ph. Lebègue (Mercure de France, 13 IV 1931) τὸ ἀποκαλεῖ «magistral ouvrage», ὁ δὲ D. Valsamides (Revue Méditerranéenne, Févr. 1931) λέγει μεταξὺ ἄλλων: «M. Kouretas est venu faire ce qui devait être entrepris avant tout. L' auteur a le don d' être

clair et méthodiquement explicatif... on peut, avec quelque attention, profiter avantageusement de la lecture merveilleuse de ce bel ouvrage... Cet ouvrage mérite tous les honneurs de la traduction».

Γιὰ τὸ ψυχιατρικὸ μέρος τοῦ βιβλίου, τὸν λόγον ἔχουν οἱ ειδικοί. Τὴ γνώμην τους, ποὺ εἶναι ἕνας ὕμνος γι' αὐτό, καὶ ποὺ δημοσιεύθηκε σὲ δικὰ μας καὶ ξένα περιοδικά, δὲν εἶναι σκόπιμον νὰ τὴν ἀναφέρω ἑδῶ.

Ὁ κ. Κακριδῆς ἀρκεῖται ν' ἀπαριθμήσῃ μερικὰς «ἀρρώστειας», ἀπὸ τὰς ὁποίας ἐπασχαν ὁρισμένοι ἥρωες καὶ ἥρωίδες τοῦ ἀρχαίου δράματος (τὰς ὁποίας μᾶλλον ὑποστηρίζω, ὅτι ἐπῆραν οἱ τραγικοὶ ὡς ὑπόδειγμα περιγραφῆς, διὰ τοὺς λόγους ποὺ ἀναπτύσσω στὸ βιβλίον), ἀλλὰ κανένα θετικὸ ἐπιχείρημα δὲν φέρει διὰ ν' ἀνασκευάσῃ τὰς ἀπόψεις μου, ποὺ στηρίζονται πάντοτε στὸ ἀρχαῖον κείμενον.

Ἐνῶ στὴν ἐποχὴν μας γίνεται σὲ ὅλους τοὺς ἐπιστημονικοὺς κλάδους προσπάθεια πολλὰπλὴν καὶ ὄχι μονοπλευρῶν ἀντιμετωπίσεων κάθε ζητήματος, ποὺ τὰ πορίσματά τους συμπληρώνονται μεταξὺ τους γιὰ μιά βαθύτερη καὶ θετικώτερη κατανόηση, μὴς φαίνεται περιεργὸ πῶς μόνος ἀπὸ τοὺς φιλόλογους ὁ κ. Κακριδῆς ἐξεγείρεται, ἐπειδὴ ἐμπήκαμε στὸ «οἰκόπεδόν» του, ὅπως ἀποκαλεῖ τὴν ἐπιστήμην του!

Δ. ΚΟΥΡΕΤΑΣ

Ἡ ΛΟΓΟΤΕΧΝΙΑ

ΑΓΓΛΙΑ

«Τὸ κλειδί» τοῦ Α. Ε. W. Mason

Ἄπ' τὸν καιρὸ τοῦ Stendhal καὶ τοῦ Prosper Mérimée, ποὺ μπορεῖ νὰ πῇ κανεὶς πῶς δημιουργήσαν τὴν νουβέλλα, τὸ λογοτεχνικὸ αὐτὸ εἶδος ὑπέστη εὐρύτατη ἐξέλιξιν ποὺ δὲν ἦταν ὅμως πάντα πρὸς ὄψελος του. Καθὼς εἶναι γνωστὸ, τὸ θέμα πρέπει νὰ εἶναι χτυπητό, ἢ πλοκή γοργή καὶ ἐντυπωσιακή, ἢ λύση ἀπρόσπτη, καὶ συγκλονιστικὴ εἰ δυνατόν. Πρότυπον τοῦ εἶδους εἶναι ἡ Venus d'Ille τοῦ Merimée, ποὺ σπάνια ἀκολουθεῖται στὴν ἐποχὴν μας. Παράγοντες ψυχολογικοὶ, ρομαντικοὶ, εἰδυλλιακοὶ καθιστοῦν πολλὰς φορὰς τὸ δέσιμον τῆς νουβέλλας πλαδαρό, τὸ ἐνδιαφέρον τῆς ἀσθενέστατον. Ἄπ' αὕτη τὴν ἀποψη, ἡ νουβέλλα τοῦ Ἀγγλοῦ μυθιστοριογράφου Mason εἶναι ἀξισημειώτη, γιατί, παρ' ὅλο τὸ ἀστυνομικὸν τῆς θέμα, εἶναι γραμμένη μὲ μεγάλη μαστορίαν σ' ἐπιτυχέστατη μορφή.

Ἡ προτίμησις αὕτη στὴν περιπέτεια, ποὺ ἔκανε τὸ Mason ἕναν ἀπ' τοὺς πρὸ ἀγαπητοὺς συγγραφεῖς τῆς Ἀγγλίας, ὁφείλεται σὲ μιά πολὺ ἐνεργητικὴ καὶ ἀποτελεσματικὴ δράσιν του κατὰ τὸν πόλεμον στὸ «Intelligence service», τὸ βρετανικὸ αὐτὸ σῶμα κατὰ τῆς κατασκοπείας ποὺ προσέφερε ἀνυπολόγιστους ὑπηρεσίας στὴν Ἀγγλικὴ Κυβέρνησιν ἀπὸ τὴν ἐποχὴ τῆς συστάσεώς του. Μεταξὺ τῶν πρὸ ἀντιπροσωπευτικῶν ἔργων του εἶναι: «Τὰ Τέσσερα Φεσρά», «Ὁ Διακοπεὶς Ἀρόμος», «Ὁ Μάρτυς

τῆς Ὑπερασπίσεως» καὶ τὸ «Μυστήριον τῆς Βίγλας Ρόζ». Τὸ «Κλειδί» διαδραματίζεται στὴν Ἰσπανίαν ὅπου ἕνας νέος κατέφυγε ἀπ' τὸ Μαρόκκο. Ὑπάλληλος μ' εὐρυτάτη δικαιοδοσίαν ἐνὸς ἰθαγενοῦς φυλάρχου, εἶχε σχηματίσει μεγάλη περιουσίαν ἄλλ' ὁ ἀντίπαλος τοῦ ἀφεντικοῦ του, ὁ φοβερός Ἀβ δὲλ Κερὶν, σὲ μιά κάθοδόν του τὸν καταστρέφει. Ἐπειτα ἀπὸ διάφορες ἀγones προσπάθειες νὰ σώσῃ τίποτα ἀπὸ τὴν περιουσίαν του, περνᾷ στὴν Ἰσπανίαν, περιπλανᾶται δὴ καὶ, ξεδαύει ὅλα του τὰ λεφτὰ καὶ τέλος καταλήγει στὸ Ἀλικάντε μὲ μιά μόνον πεσέτα στὴν τσέπη. Βρίσκεται σὲ μεγάλη ἀμηχανίαν, ὅταν τοῦ παρουσιάζεται κάποιος φοντάνα ποὺ τὸν ὁδηγεῖ μὲ μύριες προφυλάξεις σ' ἕνα μικρὸ ἐστιατόριον. Ἐνας λεπτός, πολυτελὲς κύριος περιμένει. Τὸν βάζει καὶ τρώει καὶ ἔπειτα τοῦ λέει πῶς θὰ τοῦ δώσῃ 20,000 πεσέτες, ἂν πάη πίσω στὸ Μαρόκκο, σ' ἕνα φύλαρχον τοῦ Ἀτλαντος. Αὐτὸς ἔχει στὸ πατρίδι τοῦ σπιτιοῦ του ἕνα μεγάλο κλειδί ἀργυρὸ ποὺ πρέπει νὰ τοῦ φέρῃ. Ὁ φύλαρχος αὐτὸς εἶναι πολὺ φίλος τοῦ Ντραΐβερ, γι' αὐτὸ ἔχει ἐπιφυλάξεις. Ἐλα πάλι ὅμως ποὺ τὸ γεροντάκι τοῦ δίνει 5,000 πεσέτες στὸ χέρι καὶ 15,000 ὅταν τοῦ παραδώσῃ τὸ κλειδί! Πωτὰ γιὰ τί σκοποῦ τὸ θέλει, ἀλλὰ ὁ γέρος σιωπᾷ. Τέλος πάντων ὁ Ντραΐβερ πηγαίνει στὸν Ἀτλαντὰ. Ὁ φίλος του φύλαρχος τὸν ὑποδέχεται μ' ἀνοιχτὰς ἀγκάλας, τοῦ δίνει ἕνα ὄραϊον δωμάτιον καὶ τὴ νύχτα ἐπιχειρεῖ νὰ κλέψῃ τὸ κλειδί. Ἐξαφνὰ ἕνας προβολέας τὸν καθηλώνει στὴ θέσιν του. Εἶναι ὁ οἰκοδεσπότης του. Γελᾷ σαρκαστικῶς: «Ὅταν ἦρθες, σοῦ εἶπα ὅλο τὸ σπῆτι μου ἦταν στὴ διάθεσίν σου. Γιατί νὰ τὸ κάνῃς αὐτό; Ἀσφαλῶς ἡ οἰκονομική σου κατάσταση δὲν εἶναι ἀνθηρὴ!»

Ὁ Ντραΐβερ ὁμολογεῖ πῶς καταστράφηκε καὶ τότε ὁ φίλος του δέχεται νὰ τοῦ δώσῃ τὸ κλειδί αὐτό—τὸ κλειδί τοῦ σπιτιοῦ τῶν προγόνων του στὸ Ἐλχε τῆς Ἰσπανίας, ποὺ εἶχαν πάρει μαζί τους ὅταν διωχτήκανε ἀπ' τὸ Φερδινάνδον καὶ τὴν Ἰσαβέλλα—μὲ τὴ συμφωνίαν νὰ τοῦ τὸ ἐπιστρέψῃ. Ὁ νέος πηγαίνει στὸ Ἐλχε, βρίσκει τὸ σπῆτι τοῦ γεροντάκου ποὺ εἶναι τῶν προγόνων τοῦ φυλάρχου, ἀνοίγει μὲ τὸ κλειδί τὴν πόρταν καὶ μπαίνει μέσα. Ἡσυχία. Σκοτάδι. Μόνον στὸ βάθος, μακριά, μιά γραμμὴ φωτός. Ὁ Ντραΐβερ πηγαίνει πρὸς αὐτήν, ἀνοίγει μιά πόρταν καὶ μπαίνει μέσα σὲ μιά κρεβατοκάμαραν. Ἡ ἴδια ἡσυχία κυριαρχεῖ καὶ ἐδῶ. Νομίζει πῶς δὲν ὑπάρχει κανεὶς. Τὸ κρεβάτι μὲ τὶς μεγάλες κλισιτὲς κουρτίνες εἶναι σιωπηλόν. Κι' ἔξαφνὰ ὁ Ντραΐβερ βλέπει σ' ἕνα κομμὸ ἕνα πληθὺς κουτάκι μὲ σκορπισμένα κοσμήματα. Τὶ συνέβη ἄραγε; Κλοπή; Πάει ν' ἀνοίξῃ τὶς κουρτίνες τοῦ κρεβατιοῦ, ὅταν ἔξαφνὰ ξεπετιέται ἀπὸ μέσα ὁ γεροντάκος μ' ἕνα σπαθί, φωνάζοντας: «Κλέφτες, κλέφτες, βοήθεια!...» Στὴν ἀρχή, ὁ Ντραΐβερ τὰ χάνει. Ποδοπατήματα ἀκούονται. Ὁρμά στὸ χῶλλ, βγαίνει ἔξω καὶ κλειδώνει τὴν πόρταν, πρὶν προφθάσῃ νὰ τὸν συλλάβουν ἔπειτα πάλι τὸ βάζει στὰ πόδια...

... Μερικοὺς μῆνες ἀργότερα, ἕνας ρακένδυτος ἐπαίτης ἐφύλασε στὸ σπῆτι τοῦ φυλάρχου τοῦ Ἀτλαντος. Ὁ Ντραΐβερ ποὺ τοῦ ἔφερε πίσω τὸ κλειδί. Τοῦ διηγήθηκε τὴν ἱστορίαν του, ἀπορρώντας περισσότερον ἀπὸ ποτὲ γιὰ τὸ σκοποῦ ποὺ εἶχε ὁ γέρος ἀναθέτοντάς του νὰ τοῦ φέρῃ τὸ κλειδί. Ὁ οἰκοδεσπότης του τοῦ ἔδειξε τότε μίαν ἐφημερίδα, ὅπου ἔγραφε πῶς ἕνα βράδυ εἶχαν εἰσελθεῖ κλέφτες στὸ σπῆτι τοῦ κόμητος Ἰσρεβιέζα καὶ εἶχαν σκοτώσῃ τὴ γυναῖκα του. «Ὁ κόμης, προσέθετε, σφοδρὰ λυπημένος, σκέπτεται νὰ ταξιδέψῃ γιὰ ἕνα χρόνον. Φυσικὰ κληρονομία ὅλη τὴν κολοσσιαία περιουσία τῆς γυναίκας του ποὺ ἦταν Ἀργεντινῆς καταγωγῆς». Κι' ἔτσι ὁ ἀναγνώστης καταλαβαίνει πῶς ὁ γεροντάκος εἶχε σκηνοθετήσῃ ὅλα αὐτὰ γιὰ νὰ σκοτώσῃ καὶ νὰ κληρονομήσῃ τὴ γυναῖκα του. Ὡς ἐκείνη ὁμως τὴ στιγμὴ τὸ ἐνδιαφέρον του ἔχει κορυφωθῇ σὲ τέτοιο βαθμὸν, ποὺ βάζει χίλιες ὑποθέσεις μὲ τὸ νοῦ του, γιὰ νὰ βρῇ τί ἤθελε τὸ κλειδί ὁ κόμης Ἰσρεβιέζα, πρᾶγμα ποὺ δὲ γίνεται μὲ τίς περισσότερες νουβέλλες.

Νὰ πῇ κανεὶς πῶς εἶναι ἡ ἰδεώδης μορφή τοῦ εἶδους αὐτοῦ; Δὲ θὰ ἦταν ἴσως δίκαιο· ἀλλὰ ἐκεῖνο ποὺ εἶναι βέβαιον εἶναι πῶς ὁ Mason κατόρθωσε νὰ τὴν ὁλοκληρώσῃ σὲ μιά μορφήν ποὺ, ὅσο κι' ἂν περιλαμβάνει «περιπετειώδη», εἶναι πολὺ λογοτεχνικὴ.

Α. Σ. Β.

ΒΟΥΛΓΑΡΙΑ

«Ἡ ἀσημένια καμπάνα»

Μὲ κάθε τρόπον οἱ Βούλγαροι προσπαθοῦν νὰ προπαγανδίσουν διὰ τὴν ἐκμηδένισιν τῶν συνθηκῶν. Καὶ βάζουν εἰς ἐνέργειαν ὄχι μόνον τὴν διπλωματίαν, τὴν δημοσιογραφίαν, τὰ ντουφέκια τῶν κομιτατζήδων, ἀλλὰ καὶ τὰ διηγήματα καὶ μυθιστορήματά των. Ἐν' ἀπ' αὐτὰ ἐδημοσιεύθη πρὸ ὀλίγου μὲ τὸν φιλερηνικὸν καὶ εἰδυλλιακὸν τίτλον «Ἡ Ἀσημένια Καμπάνα». Συγγραφεὺς τοῦ μυθιστορήματος αὐτοῦ εἶναι ὁ Ἰβάν Κιρίλωφ, γνωστὸς καὶ ἀπὸ ἄλλα παρομοίου τύπου πατριωτικὰ ἔργα. Ἡ ὑπόθεσις τοῦ ἔργου τοῦ αὐτοῦ, ὅπως τὴν ἀφηγεῖται εἰς μακράν του ἀνάλυσιν γαλλικὴν ὁ Βούλγαρος κριτικὸς Νικόλαος Δοντιάφ, ἐκτυλίσσεται εἰς τὴν Δοβρουτσάν, τὴν πρώην βουλγαρικὴν ἐπαρχίαν, ἡ ὁποία μετὰ τὸν εὐρωπαϊκὸν πόλεμον περιήλθεν εἰς τὴν Ρουμανίαν.

Ἦρως τοῦ μυθιστορήματος εἶναι ἕνα πτωχὸ παιδί, ὁ Γελέζκο, ποὺ εἶχε γεννηθῇ εἰς τὴν Δοβρουτσάν ὅταν ἀκόμη ἦτο βουλγαρικὴ. Ὁ πατέρας του ἀποφρακίσθη ἀπὸ τοὺς Ρουμάνους, διότι εἶχε τὸ θάρρος νὰ φωνάξῃ «Ἐμεῖς θὰ μένωμε γιὰ πάντα Βούλγαροι!». Τὸ παιδί δὲν ἐλησμονήσῃ τὰ τελευταῖα αὐτὰ λόγια τοῦ πατέρα του, καὶ ὅταν ἀργότερα ἐκρηγύχῃ πόλεμος μεταξὺ Βουλγαρίας καὶ Ρουμανίας, ἡ ἀγάπη πρὸς τὴν πατρίδα του τὴ σκρώχνει πρὸς κατορθώματα ἀξία θαυμασμοῦ.

Ὁ συγγραφεὺς μᾶς περιγράφει τὸ ἡρωϊκὸν παιδί συγκινημένον καὶ μὲ τὰ δάκρυα στὰ μά-

τια ν' ἀκούῃ τὴν εἰδησιν τῆς κηρύξεως τοῦ ἀπελευθερωτικοῦ πολέμου. Μὲ ζωηρότητα χρώματα περιγράφει τὸν ἐνθουσιασμόν τῶν προσφύγων εἰς τὴν Βουλγαρίαν Δοβρουσιανῶν, ποὺ σηκώνονται ὅλοι σὺν ἑνὶ ἀνθρώπῳ νὰ τρέξουν ἐκεῖ ὅπου ἡ κατρίδα τοῦς καλεῖ, διὰ νὰ τὴν ἀπαλλάξουν ἀπὸ τὰ νόχια τοῦ τυραννικοῦ ἐχθροῦ.

Ὁ μικρὸς Γελέζκο κυριεύεται ἀπὸ ἀκράτητον ἐνθουσιασμόν. Θυμᾶται τὰ λόγια τοῦ τουρκοκισθέντος πατέρα του καὶ ἐλπίζει τώρα πλέον νὰ κατορθώσῃ νὰ ξαναγυρίσῃ εἰς τὸ χωριὸν του. Ἡ μεταφορὰ τῶν στρατευμάτων εἰς τὰ βουλγαροβουλγαρικά σύνορα ἤρχισε. Τὸ γενναῖο παιδί τὰ ἀκολουθεῖ καὶ ἐκεῖ, κρυμμένος, ἀκούει τὴν συνομιλίαν μερικῶν κακούργων, οἱ ὅποιοι, πληρωμένοι ἀπὸ τοὺς Ρωμάνους, τοκοιθετοῦν ἐκρηκτικὰς βλας καίτω ἀπὸ τὴν γέρυραν ἀπὸ τὴν ὁποίαν θὰ ἔπρεπε νὰ περάσουν τὰ βουλγαρικά στρατεύματα διὰ νὰ ἰσχύσουν εἰς τὰ ρουμανικά σύνορα. Τὸ γανναῖο παιδί, μὲ κίνδυνον τῆς ζωῆς του, κατορθώνει νὰ προλάβῃ τὴν τρομερὰν καταστροφὴν, ἡ ὁποία θὰ ἔπρεπε τρομερὸν ὄλεθρον, ἀν' ἐπραγματοποιεῖτο τὴν στιγμήν ποὺ τὰ βουλγαρικά στρατεύματα θὰ διήρχοντο. Ἐνα δλόκληρον σύνταγμα ἐσώθη χάρις εἰς τὸν ἥρωισμὸν τοῦ μικροῦ πατριώτου.

Ὅταν ὁ συνταγματάρχης ὁ διοικῶν τὸ σωθὲν σύνταγμα τὸ ἐκάλεσε καὶ συγκληνόμενος τὸ ἐρώτησε τί ἀνταιμιώθῃν ἤθελε διὰ τὸν ἥρωισμὸν τοῦ αὐτόν, τὸ παιδί τοῦ ἀπεκρίθη ἀπλῶς ταῦτα :

— Θέλω νὰ μοῦ ἐπιτρέψετε νὰ ἔλθω μαζί σας καὶ νὰ λάβω μέρος εἰς τὸν πόλεμον !

Ὁ συνταγματάρχης ἐφίλησε τὸν γενναῖον Γελέζκο καὶ τὸν πῆρε μαζί του. Ἀπὸ τὴν ἡμέραν ἐκείνην τὸ παιδί ἔγινε ἡ Μασκώτ τοῦ συντάγματος καὶ ὅλοι, ἀξιωματικοὶ καὶ στρατιῶται, τὸ ἀγαποῦσαν. Καὶ ὁ μικρὸς ἦρως δὲν ἔκαμνε τίποτε ἄλλο, παρὰ νὰ ζητῇ πάντοτε εὐκαιρίαν νὰ φανῇ ἀντάξιος τῆς ἀγάπης τῶν καὶ νὰ ἐκδικήσῃ τὸ τουφέκιμα τοῦ πατέρα του. Καὶ πράγματι εἰς τὰς μάχας ἀνεδείχθη ἦρως. Μίαν ἡμέραν βλέπει τὸν συνταγματάρχην του νὰ πληγωθῇ σοβαρῶς καὶ νὰ πίπτῃ ἀπὸ τὸ ἄλογόν του. Τρέχει, τὸν ἀρπάζει εἰς τὴν ἀγκυλιά του, τοῦ καθαρίζει τὴν πληγὴν, τὸν κερνεῖ εἰς τὸν ὄμιον του, διότι καὶ τὸ ἄλογόν του εἶχε πληγωθῇ, τὸν μεταφέρει εἰς τὸ στρατιωτικὸν νοσοκομεῖον καὶ τοιοῦτοτρόπως τὸν σώζει. Ἀργότερα καὶ τὸ παιδί πληγώνεται καὶ νοσηλεύεται εἰς τὸν ἐρυθροῦν σταυρόν.

Αὕτῃ εἶναι μὲ ὀλίγα λόγια ἡ ὑπόθεσις τοῦ βουλγαρικοῦ πατριωτικοῦ μυθιστορήματος, τὸ ὁποῖον δὲν χαρακτηρίζεται καμιὰ πρωτοτυπία. Καὶ δὲν θὰ ἤξιζε κἀν τὰς γραμμὰς αὐτὰς, ἀν τὸ ἔργον τοῦτο δὲν ἦτο ἐκδηλωτικὸν τῆς ψυχολογίας ποὺ βασιλεύει εἰς τοὺς Βουλγάρους διανοομένους, προπαγανδιστὰς τῆς διακονίσεως τοῦ μίσους ἐναντίον τῶν γειτόνων τῶν καὶ τῆς προσδοκίας τῆς ἀντεκδικήσεως, τῆς ὁποίας θὰ προκαλέσῃ εἰς ἐν προσεχὲς μέλλον τὸν ἀπελευθερωτικὸν πόλεμον ποὺ ὀνειροπολοῦν καὶ παρασκευάζουν οἱ Βούλγαροι.

Καὶ ἐνῶ εἰς τὸ ἐξωτερικὸν μὲ δημοσιεύματα καὶ διαμνηστεύας προσπαθοῦν νὰ παρουσιάσουν τὰς βουλγαρικὰς μειονότητας βασανιζομένας ἀπὸ τοὺς κατακτητὰς τῶν, ἀπ' ἑτέρου εἰς τὸ ἐσωτερικὸν διατηροῦν ἀσβεστον τὸ μίσος καὶ τὸν πόθον τῆς ἀντεκδικήσεως κατὰ τῶν γειτόνων τῶν λαῶν, τοὺς ὁποίους ἀποκαλοῦν ἄρπαγας καὶ κατακτητὰς.

Αὕτῃ εἶναι ἡ ἀλήθεια, ποὺ παρουσιάζεται καθαρά, μετὰ τῶν ἄλλων, καὶ ἀπὸ τὸ τελευταῖον αὐτὸ μυθιστόρημα τοῦ Κιρίλλου, τὸ ὁποῖον δὲν εἶναι καὶ τὸ μόνον του. Διότι πρὸ ὀλίγου καιροῦ ἐξέδωκεν ἄλλο μυθιστόρημά του ὑπὸ τὸν τίτλον «Ἡ οἰκογένεια τοῦ Γάμπαν» μὲ θέμα πατριωτικὸν ἀπὸ τὴν Δοβρουσιαν ἐπίσης.

Ταυτοχρόνως, εἰς τὸ Μιλάνον ἐδημοσιεύθη εἰς ἰταλικὴν γλῶσσαν ἕνα νέον μυθιστόρημα «Μέσα εἰς τὰς φλόγας» τοῦ βουλγάρου συγγραφέως Στεφάνου Στοιτσερ Καρατζώφ, εἰς τὸ ὁποῖον ὁ συγγραφεὺς περιγράφει μὲ τὰ ζωηρότερα χρώματα τὴν ἀθλίαν ζωὴν τῶν Μακεδόνων προσφύγων εἰς τὴν Βουλγαρίαν «ἡ ὁποία δὲν δύναται νὰ ἀφῇσιν ἀσυγκλητον καμμίαν εὐγενῆ καρδίαν». Τὸ ἔργον ἔχει ἐκδοθῇ μὲ πᾶσαν πολυτέλειαν καὶ μὲ τραγικῶς ρεαλιστικὰς εἰκόνας, τοῦ βουλγάρου ζωγράφου Κιλάτσεφ, τῆς ἀθλιότητος τῶν προσφύγων Βουλγάρων. Εἶναι τάχα ἀνάγκη νὰ εἰπωμεν ὅτι τὸ μυθιστόρημα αὐτὸ ἐδημοσιεύθη εἰς τὴν ἰταλικὴν γλῶσσαν ἀπὸ τὴν ἐπιδεξίαν βουλγαρικὴν προπαγάνδαν, ἡ ὁποία ἐξανόρχισε τώρα τὴν ἐντεχνον καὶ ἀποτελεσματικὴν δράσιν της, μὲ τὴν ὁποίαν ἐθαυματουργεῖ πρὸ τοῦ εὐρωπαϊκοῦ πολέμου εἰς ὅλον τὸν κόσμον ;

Κ. Κ.

ΤΑ ΒΙΒΛΙΑ

Διαλεχτῆς I. Ζευγώλη : «Τραγούδια τῆς Μοναξιάς».

Εἴμαστε συνηθισμένοι νὰ ζητοῦμε ἀπὸ τὴν γυναῖκα εὐαισθησία, καὶ στὴν καθημερινήν μας ζωὴ, καὶ στὴν ἐκδήλωσιν τῆς εὐαισθησίας αὐτῆς στὴν τέχνη, τόνους, ἀποχρώσεις, μὰ ποιότητα αἰσθήματος καὶ πάθους κάπως διαφορετικοῦ εἶδους ἀπὸ τῆς δικῆς μας εὐαισθησίας. Ἡ γυναῖκα διαφέρει τόσο πολὺ ἀπ' τὸν ἄνδρα, εἶναι ἕνας ἄλλος κόσμος, πρὸ μυστηριώδους ἴσως, πρὸ σκοτεινός, ἀπὸ τὸν ἀνδρικό, ποὺ βράσκειται κοντήτερα στὴ φύση, καὶ ποὺ ἔχει λιγώτερο παρ' ἡ, τὸ κόσμος ποὺ κλείνομε ἐμεῖς μέσα μας, ἐρευνηθεῖ καὶ ἐκδηλωθεῖ ἕως τώρα ἀπ' τίς γυναῖκες τίς ἴδιες.

Φυσικῶς, λοιπόν, νὰ κινῇ τὸ ἐνδιαφέρον μας, τὴν περιέργειά μας, κάθε γυναικεῖο βιβλίον, κάθε γυναικεῖα καλλιτεχνικὴ ἐκδήλωσις γενικῶς. Νομίζομε ὅτι θὰ μᾶς ἀποκαλύρῃ κάτι καινούριον.

Ὁμολογῶ ὅτι μὲ τὴν διάθεσιν αὐτὴ ἐπῆρα στὰ χέρια μου τὴν ποιητικὴν συλλογὴ τῆς κ. Διαλεχτῆς Ζευγώλης. Ἐνας μικρὸς πρόλογος τοῦ Παλαμᾶ μὲ σταμάτησε μὲ μερικὰς ὑψίστας

ποῦ δείχνουν ὅτι ὁ ποιητὴς, ποὺ ἐγνώρισε τὸ ἄρωμα τῶσων καὶ τῶσων ποιητικῶν ἀνθρώπων, βρήκε κάτι τί, ἔστω καὶ λιγοστό, ἔστω καὶ ἄπλεον ἀκόμη, στοὺς στίχους τῆς Ναξιότισσας ποιήτριας. Νὰ πῶ ὅτι βρήκα κι' ἐγὼ αὐτὸ τὸ κάτι τί στὰ ποιήματα τῆς κ. Ζευγώλης; Ποῦ καὶ ποῦ, μερικοὶ στίχοι, μερικὲς στροφές, κάτω ἀπὸ τὴν στερεότυπην, «ἀκαδημαϊκὴν» τους μορφὴν, μ' ἀφῆκαν νὰ μαντέψω μᾶλλον; παρὰ νὰ αἰσθανθῶ, κάποιον παλμό, ἕνα φρικίασμα ψυχῆς, ποὺ δὲ μπόρεσε ὅμως, ὅταν ἔγινε στίχος, ὅταν ἔγινε — ἀλλὰ ἔγινε ; — τὸ τόσο δύσκολον αὐτὸ πρᾶγμα, ποὺ τ' ὀνομάζει ὁ Παλαμᾶς «μελωδία ἀπὸ μετῆμένα λόγια», δὲ μπόρεσε νὰ διατηρήσῃ κάτι ἀπ' τὴν πρωταρχικὴν θέρη καὶ δόνησίν του. Ὁ ψυχικὸς παλμὸς μεταβλήθη σὲ «κλισέ», σ' ἕνα «λογικὸ σχῆμα» στεγνόν, σὲ μιὰ κοινὴ παρομοίωσιν χωρὶς βαθύτερη σχέσιν μὲ τὸ ψυχικὸ γεγονός : ξεράθηκε καὶ πάγωσε, μὲ μιὰ λέξη :

Νοσταλγικὰ χτυπᾷ ἡ καρδιά μου στὴν ἀνάμνησιν τῶν περασμένων ποὺ ἔσβησαν ἐρώτων. Σὺν τὰ παιδάκια, ποὺ ξυπνώντας, κλειοῦν τὰ [βλέφαρα νὰ ξαναδοῦν καὶ πάλι τ' ὄνειρό των.

Ὁ κύκλος τῶν ποιημάτων τῆς κ. Ζευγώλης εἶναι ἀποκλειστικὰ, σχεδόν, ἐρωτικὸς. Τὸ αἶσθημα αὐτὸ τὸ δυνατότερον ἀπ' ὅλα καὶ ποὺ πιάνει τὴν μεγαλύτην θέσιν στὴ ζωὴ μας, σὲ μιὰ γυναῖκα, ποὺ θὰ εἶχε ἀληθινὸν ποιητικὸν δῶρον καὶ θ' ἀφῆνε ἐλεύθερον τὸν ψυχικὸν καὶ αἰσθησιακὸν τῆς κόσμον νὰ ἐκδηλωθῇ σὲ ἄγνωστους τόνους καὶ σήμερα ἀκόμη — σήμερα ἰδίως, ποὺ πρώτη φορά ἴσως ἀνακαλύπτουμε σὲ ὅλο τὸ βάθος καὶ σ' ὅλη τὴν ἔκτασίν του τὸν ἐρωτα — τί δὲ θὰ μπορούσε νὰ τῆς ἐμπνεύσῃ ! Ἡ αἰσθησις τῆς κ. Ζευγώλης — ὅπως ἐκδηλώνεται στὴν ποίησίν της, τοῦλάχιστον — εἶναι ὀρχή, ἀθερμη, ἐπιφανειακὴ, καὶ ἡ φωνὴ τῆς δειλῆ καὶ ἄπλερ. Σίγουρα, σὺν κάθε νέᾳ γυναῖκα λιγάνι αἰσθαντικῆ, καὶ ποὺ δὲν τὴν ἔχει ὀλότρελα ξεράνει ἡ ζωὴ, καὶ ἡ κ. Ζευγώλη θάξῃ βαθεῖα ἀναταράγματα αἰσθητικὰ καὶ αἰσθησιακά, διαθέσεις θεομέ: θὰ πλημμυρίξῃ καὶ αὐτὴ, σὺν κάθε νέῳ ζωντανῷ πλάσμα, ἀπὸ «τίς μυστικὰς γλυκὰς πηγὰς τῆς φύσεως», θὰ νοιώθῃ, στὸν ἔρωτα ἰδίως, μὲ ὅλη τὴν ὀξύτητα ἐνὸς αἰσθαντικοῦ καὶ καλλιτεχνικοῦ ὄντος, τὴν ἀνεκδιήγητη χαρὰ ποὺ μᾶς δίνουν ὀρισμένους στιγμὰς ὅλ' αὐτὰ ὅμως, καὶ ἂν τὰ αἰσθάνεται δυνατὰ ἴσως, δὲν ἔχει καὶ τὴν ἱκανότητα μὲ δύναμιν νὰ τὰ ἐκφράσῃ. Ἔτσι ἡ ποιητικὴ τῆς μένει πεζολογικὴ καὶ ῥητορικὴ, ἐνῶ μπορεῖ νὰ ἐπῆγασε ἀπὸ κάποια ἀληθινὴ συγκίνηση, ἀπὸ μιὰ γνήσια διάθεσιν, ποὺ σ' ἄλλους, περισσότερο προικισμένους μὲ τὸ ποιητικὸ δῶρον, θὰ ἐγίνεταν ποίηση :

Τὰ μαῦρα, ὠραῖα μάτια σου
ξύπνησαν πάλι ἐντός μου.
τὸν ἔρωτα πρὸς τὴ ζωὴ
καὶ πρὸς τὸ φῶς τῆς μέρας,
Κι' ὅλα, νομίζω, τὰ στοιχεῖα

τοῦ πλανημένου κόσμου
πὼς καὶ κρύβουν μέσα τοὺς
ἀπὸ στοργὴν μητέρας.

Τὸ τετράστιχο αὐτὸ δονεῖται ἀπὸ μιὰ ἀληθινὴ καὶ βαθειὰ τρυφερὴ διάθεσιν. Ἡ ἐρωτικὴ συγκίνηση ἐδῶ δὲν ἔχασε τὴν θέρη της, ὅταν μετουσιώθηκε σὲ στίχο. Τέτοια ὅμως τετράστιχα εἶναι λιγοστά στὴ συλλογὴ τῆς κ. Ζευγώλης, καὶ θὰ εἶναι ἐκεῖνα ἀσφαλῶς ποὺ ἔκαμαν τὸν Παλαμᾶ νὰ ἐλπίσῃ ἕνα καλύτερον αἶθρο γιὰ τὴν νέα ποιήτρια καὶ ποὺ δίνουν καὶ σὲ μᾶς τὴν ἴδια ἐλπίδα. Ἄς μεστώσῃ καὶ ὅς πλουτίσῃ τὸν ψυχικὸν τῆς κόσμον ἡ κ. Ζευγώλης, ὅς μελετήσῃ περισσότερον καὶ βαθύτερα τὰ μεγάλα ποιητικὰ πρότυπα, καὶ τότε, ἂν ἡ ἀγάπη τῆς γιὰ τὴν ποίησιν εἶναι ἀληθινὴ καὶ ὀχι ἐφήμερη, ὅπως τῶσων καὶ τῶσων ἄλλων, ἴσως μᾶς δώσῃ μερικοὺς ἀληθινούς γυναικεῖους τόνους, σὺν ἐκείνους ποὺ ὡς τώρα στὴν ποίησίν μας δὲ μᾶς ἔδωκαν, παρὰ μόνον ἡ Μαρία Πολυδούρη καὶ ἡ Μυρτιότισσα.

Π.

Λευτέρη Ἀλεξίου : *Μπαγκατέλλες (ἔμμετρα καὶ πεζά) 1908—1930.*

Ἀργύσα ἀρετὰ νὰ μιλήσω γιὰ τίς «Μπαγκατέλλες», ποὺ κυκλοφόρησαν ἐδῶ καὶ κάμποσους μῆνες, καὶ ποὺ ἐμάζεψε ὅλη σχεδὸν τὴν ἕως τώρα ἀνέκδοτη ἐργασία τοῦ ὁ κ. Ἀλεξίου. Μὰ τὸ λήθος δὲν εἶναι ὀλότρελα δικό μου. Δὲ διαβάζεται πολὺ εὐκόλα ἕνας ὀγκώδης τόμος ποὺ τὸν ἀποτελοῦν ποιήματα τὸ περισσότερον, καὶ τὰ ὁποῖα δὲν μᾶς κατακτοῦν ἀπὸ τὴν πρώτην στιγμὴ. Δὲ θέλω νὰ πῶ ὅτι δὲν ἐκίνησαν τὸ ἐνδιαφέρον μου οἱ στίχοι τοῦ κ. Ἀλεξίου. Μὰ τὸ ἐνδιαφέρον αὐτὸ δὲν ἦταν τόσο ζωηρό, τόσο δυνατό, τόσο ζεστό, ὥστε νὰ συνεχίσω δίχως διακοπὴν — ὅπως συμβαίνει σ' ὅλους μας μ' ἄλλα βιβλία, καὶ ὀγκωδέστερα ἀκόμη — καὶ νὰ φτάσω μονομιᾶς ὡς τὸ τέλος.

Σχεδὸν ὅτι δημοσίευσσε ὡς τώρα ὁ κ. Ἀλεξίου, εἴτε σὲ ἰδιαίτερα βιβλία εἴτε σὲ περιοδικὰ, μοῦ εἶναι γνωστό. Ἔρω καὶ τὰ «Σοννέτα» του, καὶ κάποια γαλλικά του ποιήματα, καὶ τ' ἀποσπάσματα ἀπὸ τὸ ἐπικό του τραγούδι «Ἡ Ἰένεση». Ὁμολογῶ, ὡστόσο, ὅτι ἡ ποίησίν του δὲν μὲ τράβηξε ποτέ τὴν βρήκα πάντα ποίησιν κάπως δασκαλική, πολὺ σοφὴ, τεχνικὴ, ψυχρὴ, χωρὶς τὴν ζέστα ἐκείνη, χωρὶς τὴν μυστικὴν τρεμουλία, χωρὶς τὸν ἀκαθόριστον ἐκείνον παλμό, ποὺ εἴτε διάθεσιν τὸν πῆς, εἴτε πνοὴν, εἴτε συγκίνηση, εἴτε ἐμπνευσιν, εἶναι ὅλη ἡ ποίησιν ἡ τουλάχιστον τὸ κυριώτερον τῆς στοιχείο. Ὁ κ. Ἀλεξίου — κι' αὐτὸ τὸ λέω γιὰ ὀλόκληρον τὸ ἔργον του, τόσο τὸ ἔμμετρο ὅσο καὶ τὸ πεζό — ἔχει νὰ χειρίζεται καὶ ν' ἀναπτύσσει τὰ θέματά του, ἔχει πῶς νὰ τ' ἀδράξῃ, πῶς νὰ τ' ἀρτίσῃ καὶ πῶς νὰ τὰ τελειώσῃ, ἔχει τὴν αἰσθησις τῆς μορφῆς, κατέχει τὴν γλῶσσαν, διάβασε πλῆθος ποιητῶν ἀρχαίους καὶ νέους, ταξιδεῖ ἐλεύθερα στοὺς κόσμους τῆς ἱστορίας, τῆς μυθολογίας, τῆς φιλοσοφίας. Δὲν τοῦ λεί-

και ακόμη κάποτε και κάποτε δυνατό αίσθημα και έχει το δῶρο να εκφράζεται καμιά φορά αυθεντικά και επιγραφικά. Μὰ μ' ὅλ' αὐτά, ἡ και ἴσως ἐξ αἰτίας ὅλων αὐτῶν, μᾶς ἀφήνει ὁλοτελὲς ψυχρούς. Ἡ γλώσσα του εἶναι ἀρκετά πλούσια, ἀλλὰ ἀκλήρη και στερημένη ἀπὸ κάθε μουσικὸ πνεῦμα, και τίποτε δὲν ἐρ-χεται νὰ θερμάνῃ, νὰ βάλλῃ μιὰ γλυκεῖα δό-νηση, μιὰ μυστικὴ φρικίαση, στὸν ἀλύγιστο ὀρ-θολογισμό του. Ὁ κ. Ἀλεξίου εἶναι σκλάβος τοῦ ρασιοναλισμοῦ του, και ἂν τὸν συντρίβῃ κάποτε και τραβᾷ πρὸς πέρα, πρὸς κάτω και δὲν εἶναι λογικὸ κατασκευάσμα, λογικὸ «σχῆ-μα», μὰ πλησιάζει τὸν ποιητικὸ ὁραματισμό, τὸ κατορθώνει μόνον χάρις σὲ κάποιον εἰλικρι-νῆ αἰσθησιασμό του:

Βοῖζει ἀπὸ λαλήματα
και γέλια τὸ λαμπρὸ παιδί.
Τρεῖς μέρες τώρα ὁ τρυγητὸς
κρατᾷ κι ἡ στοίβα δὲ λιγώνει
μὲς στὰ ληνὰ που οἱ πατητάδες,
μουστωμένοι χέρια πόδια,
μὲ μᾶτια ὁλοβασιλευτά
τὸν τρέσκαλιο χορὸ τραβοῦνε.

Βασιλικά παιδιά και σκλάβες τυχερές
πού 'χουν γιὰ μάνες,
μάνες μικρές που μοιάζονται
ἀδέρφια ὡς νὰ 'ναι τῶν παιδιῶν τους,
πλάϊ στὰ πιθάρια τ' ἀψηλά
που ἀράδα βράζουν κι' ἀνασαίνουν,
μὲ τὰ σπανά, κεκριπαρένια μέλη
στέκουν και θωροῦνε.

Ὁλη ἡ στιγμή σταφύλι
ἔχει μυρίσι ωριασμένο.
Ρόγες σὰν τὸ κερί, και
σὰν τὸν ἔβανο τσαμπιά και φύλλα,
μὲς στ' ἄμε κι ἔλα ἐκύλησεν
ἀπὸ τὰ ξέχειλα κανίσκια
και πιάσαν τὰ περάματα
και τ' ἀνοίχτα πλακάδα ὁλοῦθε.

Μιὰ σιρήγκα μεθυμένη,
σκουντουφλάει τὲς βυσσινιές κολῶνες,
και στ' ὄλιγο ρουθονι
τοῦ πελώριου ταύρου που γεμίζει
τὸν τοῖχο ἀναγλυφίς και
μ' ὄρθιο τὸ κεφάλι μουκτανιέται,
τροπώνει ἀργὰ μὲ τὲς
κεριές ἀπὸ τὸ μοῦστο κολλημένες.

(XXXII. Μινωϊκὸ)

Και ἐδὼ τὸ ὄραμα τοῦ ποιητῆ δὲν εἶναι κα-θαρό, δὲν ἔχει κἂν τὴν γραμμική, τὴν πλαστι-κή καθαρότητα ἐνὸς παρασιακοῦ ὁράματος, ρασιοναλιστικοῦ και ἐξωτερικοῦ, και μόνον στὸ τέλος ζωηρεύει και πᾶει νὰ μᾶς δώσῃ κάτι βα-θύτερο, κάτι που πλησιάζει τὸ ἀληθινὸ ποιητι-κὸ ὄραμα, χάρις στὸν αἰσθησιασμό τῶν τέσσε-ρων στεργῶν στίχων.

Γενικὰ μὲ τὸν κ. Ἀλεξίου συμβαίνει ὅ,τι και μὲ τὸς ἄλλους που θέλουν τὴ θεματο-

γραφία και τὴ ρητορεία νὰ τὴν ὑψώσουν σὲ ποίηση. Δὲν βλέπει τὰ πράγματα ἀπὸ μέσα ἀλλὰ ἀπὸ ἔξω, και αὐτὸ μὲ ὅση τέχνη και ἂν ἐκδηλώνεται και ὅσο και ἂν εἶναι γοητευτικό, μένει πάντα ἐδῶθε ἀπὸ τὴν ποίηση. Ποίηση δὲν εἶναι.

Ἡ ἀνεπάρκεια αὐτῆ φαίνεται ακόμη περισ-σότερο στὰς γαλλικοὺς στίχους τοῦ κ. Ἀλε-ξίου και στὸ λυρικό δράμα του «Ἡρακλῆς και Ὀμφάλη». Καὶ οἱ πρῶτοι και τὸ δεύτερο εἶναι θεματογραφήματα. Οὔτε μιὰ στιγμή δὲν μᾶς δόνουν μὲ τὸν τρόπο που μᾶς δονεῖ ἡ ἀληθινὴ ποίηση, ἡ πολύτροπη και πολυποικίλη στὲς ἐκδηλώσεις της, μιὰ και μόνον ὅμως στὸ βάθος. Μένουμε ψυχροί. Ὁ ποιητὴς αἰσθάνθηκε δυνα-τὰ ἴσως, ἐκόνεσε, ἐκλαψε, πάλαιψε μὲ τὸ τόσο δυσκολοδύναστο στοιχείο, τὲς λέξεις· ἐνοιωσε μέσα του κόσμους ὁλόκληρους νὰ σαλεύουν, και ἔδωκε κάποια μορφή στὰς κόσμους αὐτοῦς. Μὰ ἡ μορφή αὐτῆ διατήρησε μόνον τὸ περι-γραμμο, τὸ σχῆμα τοῦ «ψυχικοῦ γεγονότος». Τὸ ἴδιο τὸ «ψυχικὸ γεγονός» χάθηκε. Καὶ χά-θηκε γιατί ὁ κ. Ἀλεξίου δὲν εἶναι ἀρκετὰ ποιητής.

Π.

Στέλιου Ξεφλούδα: «Τὰ τετράδια τοῦ Παύ-λου Φωτεινοῦ».

Μολονότι ἔχουν πολλὰ ἀδύνατα σημεῖα κι' ἀρκετὲς σελίδες, ἀπὸ τὲς ὁποῖες λείπει ὁ προ-σωπικὸς τόνος, τὰ «Τετράδια τοῦ Παύλου Φωτεινοῦ» εἶναι ἀπὸ τὰ βιβλία που δημιουργοῦν μιὰ διάθεση. Στὰ τετράδια αὐτὰ ἕνας ἀνθρω-πος αὐτοαναλύεται, προσπαθεῖ νὰ συλλάβῃ τὸν ἑαυτοῦ του, νὰ τὸν δῇ ἀπ' ὅλες του τὲς πλευ-ρές, νὰ τὸν καθορίσῃ, νὰ τὸν γνωρίσῃ, — ἐν-νοεῖται, ὅσο μπορεί νὰ γνωρίσῃ κανεὶς κάτι που δὲν ἔχει δύο ἴδιες στιγμές. Καὶ ἡ προσπάθεια αὐτῆ γίνεται σιγὰ-σιγὰ μιὰ ἀγωνία, ὅπως τὸ κυνηγητὸ κάθε πραγματικοῦ ἡ ἀφηρημένου που κατορθώνει νὰ μᾶς ξεγελάει και νὰ ξεφεύ-γῃ μὲς ἀπὸ τὰ χέρια μας. Ὅταν μάλιστα πε-ράσῃ τὰ ὅρια που ἔχει βάλει ἡ κοινὴ σκέψη, τὸ κυνηγητὸ αὐτὸ καταντάει φοβερὸ μαρτύριο. Τὸ ἔδαφος ἀπάνω στὸ ὁποῖο θὰ μπορούσε νὰ στα-θῇ ἐκεῖνος που θέλει νὰ συλλάβῃ τὸν ἑαυτοῦ του, λείπει, ἡ κραυγὴ βοήθειας μένει χωρὶς ἀ-πάντησιν κι' ὁ φοβερός δραπέτης, ὁ ἀσύλληπτος ἑαυτός μας, ἔχει στὴ διάθεσή του τὸ ἀπειρο γιὰ νὰ κινηθῇ, ν' ἀλλάξῃ μορφὲς και νὰ μείνῃ ἔξω ἀπὸ τὰ δίχτυα μας.

Και ἀσφαλῶς στὰ «Τετράδια τοῦ Παύλου Φωτεινοῦ» διακρίνεται, καθὼς σημειώνει κά-που κι' ὁ κ. Ξεφλούδας, ἡ ἐπανάληψη κά-ποιων ἰδιαιτέρων καταστάσεων μιᾶς ψυχῆς, που περισσότερο τρέφεται ἀπὸ τὴν ἀγωνία της, παρὰ ἀπὸ τὴ γαλήνη. Ὅπως εἶναι φανερὴ και ἡ ἐπίδραση τῶν δημιουργῶν που στὸ ἔργο τους ἔχει βρεῖ ὁ κ. Σ. τὸν ἑαυτοῦ του. Κ' ἡ παρατήρησις αὐτῆ δὲν εἶναι μόνον μιὰ εἰλικρινὴς ὁμολογία. Οὔτε μιὰ χρήσιμη μόνον πληροφορία, ἀπὸ ὅσους τὴν ἤθελαν μπορούσαν νὰ τὴν βροῦν και μόνοι τους. Γιατὶ στὰ «Τετράδια τοῦ Παύ-λου Φωτεινοῦ» και ἀρκετὲς εἶναι οἱ ἐπιδράσεις

ἀπὸ συγγραφῆς που εἶχαν πάθος μεγάλο τὴν ἀνάλυσιν, και πολλὴ νοηψία. Ἔτσι, ἡ πληροφορία αὐτῆ ἔχει ἀξία προπάντων γιὰ κανέον που τὴν δίνει. Εἶναι μιὰ πολύτιμη ἐξακριβωσις που σώζει ἀπὸ μεγάλες παραπλανήσεις.

Ὁ κ. Σ. εἶναι, βέβαια, ἕνας σκεπτόμενος ἀνθρωπος. Ἡ σκέψη του ὅμως δὲν δημιουργεῖ ἀκόμα. Δουλεῖται, μοχθεῖ, ἔχει τὴν τόλμη νὰ κᾶν πηδήματα, που δὲν θὰ τ' ἀκοφάσιζε ὁ διανοούμενος που δὲν εἶναι συνηθισμένος σὲ ἀκροβασίες κι' ἐννοεῖ νὰ περπατήσῃ σὲ ὁμαλὸ πάντα ἔδαφος. Δὲν μένει ποτὲ ἀργή. Μένει ὅμως πολὺ λίγες φορές ἐλεύθερη ἀπὸ τὴν ἐπί-δραση ἔργων, στὴν ἀπιστοφάρια τῶν ὁποίων σχηματίστηκε και συνειδητοποίησε μερικὰ ἀπὸ τὰ πράγματα ἐκεῖνα που γίνονται βάθος ἀμε-τακίνητο τοῦ πνευματικοῦ μας κόσμου. Καὶ στὸ μεγαλύτερο μέρος τῆς προσπαθείας της ἀκολουθεῖ ἕνα δρόμο που τὸν ἀνοίξαν ἄλλοι. Δὲν ἀρνοῦμαι, φυσικά, τὴν ἀνάγκη τῶν ἐπιδρά-σεων. Καὶ ξέρω πολὺ καλά ὅτι εἶναι λίγοι ἐκεῖνοι που κατάφεραν νὰ μὴν περπατήσουν, τοῦλάχιστον στὰ πρῶτα τους βήματα, σὲ δρό-μους στὰς ὁποῖους ἦταν καθαρὰ χαραγμένα τὰ πέλματα ἄλλων. Ὅποιος ὅμως δὲν ἔφερε μακρύτερα τὸ δρόμο που βρῆκε ἀνοίχτο και τὸν ἀκολούθησε, δὲν στάθηκε ποτὲ δημιουργός.

Ὅσοιδήποτε, οἱ ἐπιδράσεις που διακρίνον-ται στὲς σελίδες τῶν «Τετραδίων τοῦ Παύλου Φωτεινοῦ» μπορεί νὰ πῇ κανεὶς ὅτι ἦταν εὐερ-γετικές γιὰ τὸ νέο που φάχνει νὰ βρῇ τὸν ἑαυ-τό του. Ἐφεραν τὴ σκέψη του σὲ πλατύτερους ὁρίζοντες, τὴν ἔκαναν δύσπιστη ἀλλὰ και ἀνή-συχη, τὴν ἐτοίμασαν γιὰ πνευματικὲς ἐργασίες που βγαίνουν ἀπὸ τὴν ἀναξήτηση, που εἶναι ἐν' ἀπὸ τὰ χαρακτηριστικότερα γνωρίσματα κάθε καλοῦ λογοτεχνήματος. Ἐπειτα, ἀπὸ τὸ βιβλίο τοῦ κ. Σ. δὲν λείπει ἐντελὼς και ὁ προσωπικὸς στοιχεισμός. Εἶναι σπάνιος, ἀλήθεια, ἀλλὰ πάν-τα ἀξιόλογος. Καὶ, τὸ σπουδαιότερο, ἐκφράζε-ται μὲ τρόπο πραγματικὸ πολιτισμένο. Ὁ κ. Σ. μολονότι καλλιέργει ἕνα εἶδος ἐπάνω στὸ ὁποῖο ἔχουν κοπιάσει πολὺ λίγο οἱ δημοτικι-στὲς, δίνει σελίδες χωρὶς γλωσσικὲς βαρβαρό-τητες, ἀκυριολεξίες ἡ ἄλλες φραστικὲς ἀνωμα-λίες. Εἶναι προσεκτικὸς στὸ διάλεγμα τῶν λέ-ξεων και τεχνίτης στὴν κατασκευὴ τῆς φράσης. Κ' ἡ ἱκανότητα αὐτῆ ἀξίζει νὰ ὑπολογίζεται περισσότερο σ' ἕνα βιβλίο στὸ ὁποῖο κυριαρχεῖ ἡ ἀόριστη και συχνὰ μισοτελειωμένη σκέψη, που τόσο δύσκολα βρίσκει τὴ λογοτεχνικὴ της διατύπωση.

Π. Χ.

Ε. Π. Παπανούτσου: «Περὶ Τέχνης». Ἀλε-ξάνδρεια, 1930.

Ὁ ἀγαπητὸς συνάδελφος σ' αὐτῇ τῇ στήλῃ κ. Πέτρος Χάρης ἔχει, νομίζω, ἄδικο, εἰαν παραπονιέται πὼς τελευταῖα πολλοὶ νέοι ἔπε-σαν στὴν κριτικὴ, χωρὶς μάλιστα νὰ εἶναι αὐ-τε καταρτισμένοι, οὔτε κατάλληλοι. Βλέπω, ἂν-τίθετα, ὅχι μόνον ὅτι δὲν ἔχει καμμιὰ συνέχεια στὸν καιρὸ μας τὸ παράδειγμα τοῦ Πολυλά, ἔξαρνα, που ἐστάθηκεν ὁ διδάσκαλος κι' ἔπειτα

ὁ μαθητὴς — κι' ὁ ἐξηγητὴς κι' ὁ ἀπολογητὴς κι' ὁ ἐκδότης — τοῦ Σολωμοῦ, ἀλλ' ὅτι καθέννας ἀπὸ τοὺς νεωτέρους μας ἐπιθυμεῖ μόνον νὰ κρι-θῇ, και ποτὲ νὰ διαβάσῃ και νὰ κρίνῃ. Ἀς ἐ-ξαίρεσωμε μόνον τὲς «κριτικὲς» τῶν θεάτρων, που γράφονται συνήθως ἀπὸ ἀρχαίους δημο-σιογράφους και γιὰ λόγους πολυποικίλους... Κατὰ τὰ λοιπὰ, δὲ βλέπω νὰ τελειώνῃ διόλου ἡ ἐφεδρεία μερικῶν κριτικῶν σχετικὰ παλαιο-τέρων, τῶν ὁποίων ἡ θητεία (ἐθελοντικὴ κι' ἐ-κείνη και περιστατικὴ) παρατείνεται χωρὶς καμ-μιὰν ἐλπίδα τερματισμοῦ.

Δὲν εἶναι τὸ πρῶτο, οὔτε τὸ τελευταῖο ἐμ-πρακτο παράδειγμα που δίνω, σχετικὰ, ἀπ' αὐτῇ τῇ στήλῃ. Ἐγὼ ἐνάμισυ χρόνον ἐμπρός μου τὸ παραπάνω βιβλίο, — τὸ πρῶτο στὴν ἐλ-ληνικὴ γλώσσα αἰσθητικὸ βιβλίο ἀπὸ Ἕλληνα γραμμένο, σὲ 250 σελίδες μεγάλου ὀγδόου σχή-ματος, στὴ δημοτικὴ, — και πουθενά δὲν εἶδα νὰ γραφῇ κάτι!

Και τὸ παράδειγμα τοῦ Πολυλά, πρὸ ἀνά-φερα παραπάνω, δὲ μοῦ ἤρθε, βλέπω, ἀκαίρι-στο νοῦ. Ὁ χαρακτήρας τοῦ ἔργου τοῦ κ. Παπανούτσου, και ἡ μεγαλύτερή του συγχρό-νως ἀρετὴ, εἶναι τοῦτος: παρουσίαση τῶν ξένων θεωριῶν και τῶν ἀρχῶν γιὰ τὴν Τέχνη· ἐξήγησις, ἀνάλυσις κάποτε και κατὰκρισις ἕνας περὶπατος μέσα ἀπὸ τὲς αὐθεντικὲς αἰσθητικὲς πηγές, ὅπως εἶναι τοῦ Grosse, τοῦ Ράσκιν, τοῦ Γκυγιώ, τοῦ Ἀριστοτέλη, τοῦ Κάντ, τοῦ Φρόυντ, τοῦ Βανδουίν, τοῦ Ταῖν, τοῦ Κρότσε, τοῦ Μάρξ, τοῦ Μπέργκσον, τοῦ Κάντ, τοῦ Βάγ-νερ, τοῦ Οὐάιλντ, τοῦ Ἴψεν. Ὁ συγγραφεὺς, γνωστότατος Ἀλεξανδρινὸς ἐπιστήμιων, και που τ' ὄνομά του εἶχε ἀκουσθῇ πέρισυ γιὰ κάποια ἀνώτατη θέση τοῦ Ὑπουργείου τῆς Παιδείας, ἐδιάβασε τὰ ἔργα που ἀναφέρει στὸ πρωτότυ-πο. Τὰ κατέχει. Τὰ συζητεῖ. Καὶ ἀπὸ τὸ βι-βλίο του δὲ ντρέπεται κανεὶς νὰ πῇ ὅτι μα-θαίνει πολλά, ἀπὸ τὰ ἀρχαῖα ὡς τὰ σύγχρονα. Πάμπολλες σελίδες εἶναι γεμάτες ἐνδιαφέρον, που ἀληθινὰ δὲν προσκόφτει ποτέ: γιατί ἀσά-φεις στὸν μεγάλον αὐτὸν τόμο δὲν ὑπάρχουν, παρὰ σ' ἐλάχιστα μέρη (π. χ. στὴ θεωρία τοῦ Ταῖν). Ἡ πρόθεσις τῆς ἀπλουστεύσεως, τῆς ἐκλαϊκεύσεως θὰ ἔλγε κανεὶς, πραγματοποιεῖ μὲχρι τέλους τὴν ἀρχικὴν ἐπιθυμίαν τοῦ συγ-γραφέως. Ἀδιάφορο ἂν ἕνας ἄλλος θὰ προχω-ροῦσε ἀρτιώνοντας ἀκόμη περισσότερο τὸν πραγματικὸν χαρακτήρα τοῦ ἔργου, κι' ἐπιγρά-φοντας τὰ κεφάλαια ὡς ἐξῆς: «Ἡ ὁρμὴ μέ-θοδος στὴν ἐρευνα τῆς Τέχνης» (τοῦ κ. Π.), και ὁ «Ernst Grosse» (δικό μου). Ἄλλο: «Ἡ Τέχνη ὡς ἔργο» (τοῦ κ. Π.) και ὁ «Κάντ» (δι-κό μου). «Ἡ τέχνη ὡς προσπάθεια» (τοῦ κ. Π.) και ὁ «Μαρξισμός» (δικό μου).

Δὲν θὰ περῆνε βέβαια κανεὶς στὴν Ἐκα-τόχρονη Ἑλλάδα ἕνα αἰσθητικὸ ἔργο συνθε-τικό, πρωτότυπο, κορυφαῖο, ἀνασυγκροτημένο ἀπ' ἀρχῆς ὡς τὸ τέλος σὲ σύλληψιν προσωπική. Ἄλλ' οὔτε τοῦτο σημαίνει πὼς ὁ κ. Π. στά-θηκε ἀπλὸς μεταφραστής, τὸ πολὺ σχολιαστής, ἐπαίτης «ξένης τραπέζης». Ὁ συνεκτικός, δη-λαδὴ ὁ προσωπικός, δεσμός που διαθρώνει

τὸ βιβλίο του, φαίνεται ἐν πρώτοις ἀπὸ τὴν ὁρισμένην του στάση ἀπέναντι στίς πηγές του καὶ ἀπὸ τὴν ἐκλογή τους, ἀπὸ τὴν ἀποδοχὴ τῶν ἡμόγνωμων καὶ τὴν ἀπόρριψη τῶν ἀντιθέτων. Ὁ συγγραφεὺς εἶναι, μὲ μὴ λέξη, *libre penseur*. Εἰδικώτερα, μ' ἄλλος του τίς ἀμφισβητήσεις γιὰ τὴν ἀξία τῆς διαλεκτικῆς, (σ. 208) ἕνας διαλεκτικὸς ἀπὸ καθαρά ἀφηρημένα αἰτία. Εἶναι ἀνυπόταχτος. Μένει ὅμως πάντα ἰδεαλιστής, εἴτε καταδικάζοντας π. χ. ἀουζήτητα τίς μετρίχες μεθόδους τῆς πειραματικῆς ψυχολογίας, εἴτε ἠγνώνοντας ἀπολύτως ὀνόματα σάν τοῦ Βουὐντ ἢ τοῦ Ααλό. Εἰδικώτερα, ὁ ἰδεαλισμὸς του εἶναι χειραφετημένος ἀπὸ κάθε ὀρθολογισμὸ ἢ μυστικισμὸ ὑποουλόν: τὸ Πνεῦμα, — τὴν ἀφηρημένην συνισταμένην ὅλων τῶν ἀνθρώπων τάσεων — τὸ θεωρεῖ ἄξιο καὶ ἀρκετὸ ν' ἀντικαταστήσῃ κάθε Τελικὴν ἀρχὴν (σ. 181). Στίς λεπτομέρειες ἐπίσης, ὑπάρχουν συγκρίσεις καὶ συσχετίσεις ποὺ εἶναι, στὸ ἐπίπεδο τῆς κριτικῆς, δημιουργικῆς. Πρέπει νὰ σημειώσω ἰδίως τὴν πρόοδο ἐπέκεινα τοῦ Ἀριστοτελικοῦ ὅρου *μίμησις*, πρὸς τὸν ὅρο *μάθησις*, ποὺ εἶναι βέβαια πρὸ τελικότερη ἐξήγηση τοῦ αἰσθητικοῦ φαινομένου, κατὰ τὸν Ἀριστοτέλη τοῦλάχιστον, καὶ πολὺ ἐνδιαφέροντα, δίχως ἄλλο, γιὰ τοὺς φιλολόγους μελετητές. Εὐαρεπῆς καὶ φρόνιμη, ἀν' ὅχι ἐξ ἴσου πρωτότυπη, εἶναι καὶ ἡ κριτικὴ τῆς αἰσθητικῆς φιλοσοφίας τοῦ Μάρξ, γύρω στὴ λέξη «κατανόηση ἔργου τέχνης».

Ἄλλ' ὁ συγγραφεὺς μένει πάντα περισσότερο ποιητής. Εἴτε ἐπάνω στὴν πρωτότυπην ἐρμηνεία, ποὺ δίνει αὐτόν, ὁρισμένων δημιουργικῶν καλλιτεχνημάτων, εἴτε σὲ ὁρισμένους στυλούς, δπου τὸ θέμα του ἐπιτρέπει τὴν ἐλευθερίαν (σ. 29 κ. ε., σ. 141, σ. 233 κ. ε.), ἡ ποιητικὴ του ἰδιότητα πορφυρίζεται σφοδρῶς. Πρέπει νὰ σχολῆται μ' ἐπιστήμονες, γιὰ νὰ συμβαδίσῃ καὶ νὰ συσχετῆται καθὼς αὐτοί. Ὅταν ἀπομένη μόνος, χάνει ἐκεῖνο τὸ πνεῦμα, τὸ χαμωμένο ἀπὸ ἐπιστημονικὴν φιλολογία καὶ μεθοδικότητα. — Ἀκόμη περισσότερο, παρουσιάζει καὶ ἐλλείψεις κάποτε οὐσιαστικές. Ἔτσι, στὸ α' κεφάλαιο, δπου σὲ εἴκοσι πάντες σελίδες ἐξετάζεται τὸ «ἀν' ἔχουν Τέχνη οἱ πρωτόγονοι λαοί», λείπει ὁ προκαταβολικὸς ὁρισμὸς τῆς Τέχνης, ποὺ γίνεται μόνον «στὸ β' κεφ. Ἀλλὰ βέβαια, δὲν ὑπάρχει αἰσθητικὸν χωρὶς τὸ φορέα του: οὔτε *spleen* χωρὶς τὸν *raté* καὶ τὸν *décadent*, οὔτε *évasion* χωρὶς τὸν *blasé*, οὔτε *sexe appeal* χωρὶς τὸν *family*, οὔτε *art pure* χωρὶς τὸν *esthète*. Ἔτσι, τὸ κεφ. α' μπορούσε νὰ περιορισθῇ στὴν ἐκ νέου πιστοποίηση ἐνός καὶ «ἀδιαφοροποιήτου» αἰσθητικῶς τῶν πρωτογόνων, τοῦ *θηρ-σκυνικοῦ* καὶ ἀπ' αὐτό, τὸ πρωτογενές, πῶς βγήκαν ἀργότερα, σὰν συνάλλαγμα, καὶ ἡ (αἰσθητικὴ) Τέχνη καὶ ἡ (αἰσθητικὴ) Φιλοσοφία, καὶ ἡ (αἰσθητικὴ) Ἐπιστήμη («*La Science pour la Science*» — ὁ Ποινκαρέ, θαρρῶ, τὸ εἶπε) — Ἐπίσης στὸ κεφ. ζ', προκαμένου γιὰ τὰ ὄνειρα, πῶς λησιμονιέται ὅτι τὸ ὄνειρο δὲν εἶναι μόνον λύτρωση (Φρόυντ), ἀλλὰ συχνὰ καὶ θλίψη καὶ δάκρυα, καὶ ἐφιόλητος, καὶ ὀνειροβασία; Τέ-

λος, στὸ τελευταῖο κεφάλαιο, «Πέραν τῆς Τέχνης», σημειώνω μὴν ἀπώτερην ἀντίρρηση πρὸς τὸ γενικὸ πνεῦμα τῆς *σχετικότητας*, ποὺ διαπνέει τὴ σκέψη τοῦ κ. Π. ὅχι μόνον ἀσυνέλιξη, ἀλλὰ καὶ ρητὰ (σ. 207). «Πέραν» αὐτῆς τῆς σχετικότητος ποὺ ὁ ἴδιος τὴν ἔθεσε, πῶς ἔμπορεῖ ποτὲ νὰ βγῇ ὁ συγγραφεὺς; Τοῦ ἀπομένει μόνον ἡ ρητορεία.

Ἀλλὰ καὶ ἡ συζήτηση τῶν γνωμῶν τῶν μεγάλων αἰσθητικῶν δὲν νομίζω ὅτι γίνεται πάντα μὲ εὐρὴν ἐπιστημονικὸν τρόπο. Κάποτε, — ὅπως προκειμένου περὶ Croce — δὲν εἶναι ἀπολύτως καλὸπιστὴ ἄλλοτε βυζαντινίζει, δηλαδὴ σχεδὸν ταυτολογεῖ μὲ τοὺς ἀντιθέτους καὶ ἄλλοτε πάλι ἡ λογίκευση γίνεται, πῶς νὰ τὸ πῇ κανεὶς: μικρόχαρη καὶ δίχως κατάληξη: οἱ ἀλήθειες τῆς βγαίνουν εἴτε ἀπὸ τὸ «ἐνδεχομένως ὑπάρχειν», εἴτε ἀπὸ τὸ «ἀναγκαιῶς ὑπάρχειν». Ἀλλὰ τῆς Ἀλήθειας, — αὐτῆς τῆς σχετικῆς ἀλήθειας («Ἡ Ἰδέα ἀπέθανε, ζήτω ἡ Ἰδέα», ὅπως ὁ ἴδιος λέγει) ἔστω, — ἡ ἐπιβλητικὴ μορφή εἶναι κατὰ τρίτον, τὸ «ὑπάρχειν» — ἢ τὸ «ἀποκαλύπτειν». Εἶναι κάτι τὸ *de facto* καὶ ὄχι τὸ *de jure*. Τὸ γεγονός.

Ἡ γλώσσα εἶναι ἀπλή. Ἡ προσκόμεια γιὰ τὴν ἀπλοσύτητα, γιὰ τὴ «στερεοσκοπικὴ» μετὰδοση τῶν ἐννοιῶν (ἢ λέξη τοῦ κ. Π.), τ' ὀλιγώτερο, συγανητικὴ. Κόπος συχνὰ περιττός στὴν ὑπερβολικότητά του — γιὰ τὴν ἄμνηση ἐκ μέρους τοῦ γνῶσι τῶν θεμάτων δίνει ἀπ' ἀρχῆς τὴ σωστή καὶ σχεδὸν ἐνδιάθετη βία γιὰ τὴ συνέχεια. Τῆς δημοτικῆς ἢ χρήσης, ἀντὶ νὰ βοηθήσῃ, ἔδωσε ἕνα στοιχεῖο περισσώτερου κόπου στὸ συγγραφεὶ (ἀλλὰ γιὰ τὴ διασπῆδιση; διαπίδωση εἶναι τὸ σωστό). Ἡ στίξις ὅμως εἶναι ὄχι βέβαια σφαλερῆ, ἀλλ' ἐπικίνδυνα ἀμελημένη. Συχνὰ τὴν προλαβαίνει τὸ ρευστὸ γλωσσικὸ αἰσθημα. Καὶ τὸ ὅπως δὲ ἔμπορεῖ νὰ γίνῃ περιεκτικώτερο, δίχως μεγάλῃ προσπάθεια. Τὸ πνεῦμα τῆς ἀπλῆς συνομιλίας, ποὺ ἐπρόσβυνε ὁ Ψυχάρης, καταδικάσθηκε, στὴν Ἀθήνα τοῦλάχιστον, σχεδὸν ὁμόφωνα.

Τὸ συμπέρασμα εἶναι ὅτι τὸ βιβλίο τοῦ κ. Παπανούτσου εἶναι ἕνα βιβλίο ὠφέλιμο, καὶ ἀπ' αὐτὴ τὴν ἀποψη πολὺ σπουδαῖο. Ἕνα βιβλίο διδακτικόν. Τὸ «Ἐγχειρίδιον Αἰσθητικῆς» ποὺ συνέπεσε νὰ μεταφράσῃ τελευταῖα ἀπὸ τὰ ἔργα τοῦ Croce ὁ κ. Οἰκονομίδης, ἡ «Αἰσθητικὴ» τοῦ Ααλό, ποὺ μετέφρασε πρόπερσι ὁ κ. Παπαλεξάνδρου, εἶναι ἐπίσης βιβλία ἀπαράτητα γιὰ τοὺς νέους ποὺ διαβάσουν. Τὰ δευτέρω εἶναι ὠραῖες καὶ σαφεῖς μεταφράσεις. Τὸ πρῶτον εἶναι ἀσφαλῶς: κάτι πολὺ περισσότερο. «Τὰ τοῦ Καίσαρος τῷ Καίσαρι»... Τ. Α.

Ἑλλης Β. Δασκαλάκη: «Σκληροὶ ἀγῶνες γιὰ μικρὴ ζωὴ».

Ἄν ἔχουν δίκιο ὅσοι ἀπαιτοῦν ἀπὸ κάθε λογοτέχνημα νὰ κλέβῃ στίς σελίδες του ἕναν κόσμον ὁλόκληρον, οἱ «Σκληροὶ ἀγῶνες γιὰ μικρὴ ζωὴ» τῆς κ. Ἑλλης Β. Δασκαλάκη εἶναι βιβλίο ἀξιολογώτατον. Γιὰ τὴν διηγήματα ποὺ τὸ ἀποτελοῦν, μολονότι ἀνεξάρτητα τὸ ἐν ἀπὸ

τάλλο, σχηματίζουν ὅλα μαζί ἕνα σύνολο στὸ ὅποιο ἐκφράζεται μὲ τὸν ἱκανοποιητικώτερον τρόπο ἕνας κόσμος: ὁσὸς ὁ κύκλος τῶν ἐντυπώσεων καὶ τῶν συγκινήσεων ποὺ προκαλεῖ στὸ δημιουργὸ παρατηρητὴ ἡ ζωὴ τοῦ παιδιοῦ, ἡ χαρὰ ἢ ἡ λύπη του, ἡ σκέψη ἢ τὸ αἰσθημα του, ἡ ἀπορία του ποὺ φέρνει σὲ δύσκολη θέση καὶ τοὺς πρὸ διαβασμένους, ἢ ἡ ἀπλή σοφία του ποὺ χαλίζει καὶ τοὺς σοφώτερους ἀντίμετα στοὺς σοφοὺς, — ὅ,τι τέλος ἀναβλύζει ἀπὸ τὴν παιδιὰτικὴ καρδούλα καὶ ὅ,τι γεννᾷ τὸ παιδικὸ μυαλό. Κι' ὁ κόσμος αὐτός, ὅσο φαίνεται σιγῆς καὶ περιορισμένος στὸν ὁρίζοντα ὑπάρξεως ποὺ δὲν ἐπρόφτασαν νὰ σχηματισθοῦν καὶ νὰ γάρθουν σ' ἐπαφὴ μὲ τὴ ζωὴ καὶ μὲ τὴν πραγματικότητα, τόσο μεγάλος καὶ ἀνεκτίμητος εἶναι. Φαίνεται νὰ ξέρις νὰ δῆς τὸν κόσμον αὐτὸν καὶ νὰ μωρῆς νὰ τὸν νοιώσῃς. Κ' εἶναι τόσο δύσκολο νὰ νοιώσῃ ἕνας μεγάλος τὴ ζωὴ τοῦ μικροῦ! Ἐχει ἀπομακρυνθῇ τόσο ἀπὸ τὴν ἀπλότητα, ὥστε κατορθῶναι νὰ τὴν βλέπει σὰν σκοτεινὸ καὶ ἄλυτον αἰνίγμα.

Καὶ ἀκριβῶς ἡ μεγαλύτερη ἀρετὴ τοῦ βιβλίου τῆς κ. Δασκαλάκη εἶναι ἡ ἀπλότητα. Ἀπλότητα στὴ σκέψη, στὴ συγκίνηση, στὴν ἐκφραση. Καὶ σημειώστε ὅτι οἱ «Σκληροὶ ἀγῶνες γιὰ μικρὴ ζωὴ» δὲν εἶναι βιβλίο γιὰ παιδιὰ. Κάθε ἄλλο μάλιστα. Τὸ παιδί εἶναι ζήτημα ἂν θὰ μπορέσῃ ν' ἀναγνωρίσῃ τὸν ἑαυτό του στὰ διηγήματα αὐτά, ὅπως ὁ μεγάλος δὲν κατορθώνει νὰ δῇ τίποτα δικό του σὲ μιὰ ἐπιστημονικὴ σελίδα ποὺ μιλάει γιὰ τὸ σῶμα τοῦ ἢ γιὰ τὴν ψυχὴν του. Ἦρωας, στὰ περισσώτερα διηγήματα τῆς κ. Δ. εἶναι, βέβαια, τὸ παιδί. Ὁ ἥρωας ὅμως αὐτός εἶναι ἕτσι παρουσιασμένος, ὥστε νὰ ἐνδιαφέρῃ μόνον τοὺς μεγάλους. Ὁ «Φραντζέσκος», λ.χ., μὲ τὸν ὅποιο ἀρχίζει τὸ βιβλίο, εἶναι ἕνα μικρὸ ἀριστούργημα. Τὸ ἀριστούργημα ὅμως αὐτὸ δὲν λέει τίποτα στὸ παιδί, ὅπως ἀφήνει ἀδιάφορο τὸ παιδί καθετὶ ποὺ δὲν εἶναι γραμμένο γιὰ τὴν διανοητικὴν του δυνάμει. Καὶ τὰ διηγήματα τῆς κ. Δ. ὄχι μόνον γιὰ παιδιὰ δὲν εἶναι, ἀλλ' οὔτε καὶ γιὰ πολλοὺς μεγάλους, γιὰ ὅσους ἀφῆσαν τὸ μυαλό τους σὲ πυκνὸ σκοτάδι ἢ γιὰ κείνους ποὺ συνήθισαν σὲ τόσο ἀσήμαντα διαβάσματα: ὥστε δὲν ἔχουν τὴν ἱκανότητα νὰ καταλάβουν καὶ νὰ χαρῶν τὸ παίγνιον ἢ τὸ διήγημα ποὺ βγαίνει μὲς ἀπὸ τὸ στοχαστικὸ ἀντίκρουσμα τῆς ζωῆς καὶ στηρίζεται ἀπάνω στοὺς πρὸ ἀπλούς λογοτεχνικοὺς τρόπους.

Ἡ κ. Δ. φαίνεται ὅτι εἶδε ἀπὸ πολὺ κοντὰ τὸ παιδί. Ἀκουσα ὅτι εἶναι δασκάλα. Ἡ πληροφορία ὅμως αὐτὴ δὲν ἔχει καμμιά ἰδιαιτέρεν ἀξία. Μπορεῖ νὰ περάσῃ πλάι σ' ἕναν ἀνθρώπον ὁλόκληρον ζωὴ καὶ νὰ μὴν τὸν καταλάβῃ. Καὶ δὲν εἶναι λίγοι οἱ ἀδιάφοροι ἐκεῖνοι ποὺ δὲν κατορθώνουν νὰ σοῦ ποῦν τί χρώμα εἶχαν τὰ μάτια τοῦ συντρόφου μὲ τὸν ὅπολον ἐνέγραψαν στὸ ἴδιον γραφεῖο ἢ στὰ ἴδια ἔργα-στήρι. Ἀσφαλῶς ὅμως εἶναι πολὺ λιγώτεροι ἐκεῖνοι ποὺ δὲν περιορίζονται νὰ ἐξετάζουν ἐπιπόλαια τοὺς ἀνθρώπους καὶ νὰ τοὺς καθορίζουν στὰ ἐντελῶς ἐξωτερικὰ τους γνωρίσμα-

τα, ἀλλὰ σιγά-σιγά καλλιεργοῦν γι' αὐτοὺς στὰ στήθη των μὴν ἀγάπη καὶ γίνεται σύστημα ζωῆς καὶ μοναδικὴ ἱκανοποίηση τῆς ψυχῆς των. Κ' ἡ κ. Δ. δὲν εἶδε μόνον τὸ παιδί ἀπὸ κοντὰ. Ἐκανε κάτι ὁριζότερα καὶ σπουδαιότερο: ἀγάπησε τὸ παιδί. Τὸ κοίταξε ἀπ' ὅλες τίς πλευρὰς του, τὸ ἔκανε ἀντικείμενον τῆς πρὸ ἀναλυτικῆς ἐρευνας, τὸ ἔβλεπε ὡς ἐκεῖ ποὺ μπορούσε νὰ φτάσῃ ἡ παρατηρητικότητά της. Προπάντων ὅμως τὸ συμπάθησε, τὸ πόνησε, τὸ ἀγάπησε. Τὸ ἀγάπησε μὲ τὸν ἐνθουσιασμὸ ἐκεῖνον ποὺ γίνεται ἀπορρομὴ τοῦ ὁραίου. Ἔτσι, τὸ βιβλίο τῆς δὲν μπορούσε παρὰ νὰ ἔχῃ τίς ἀρετὰς τῶν λογοτεχνικῶν ἔργων ποὺ βγήκαν ἀπὸ μεγάλη καὶ δημιουργικὴ ἀγάπη.

Φυσικὰ, ἡ κ. Δ. δὲν ἔφτασε μὲ τὴν ἀγάπην μόνον στ' ἀποτελέσματα ποὺ μᾶς παρουσιάζει στοὺς «Σκληροὺς ἀγῶνες γιὰ μικρὴ ζωὴ». Ἡ ἀγάπη μπορεῖ νὰ ὑπάρχῃ καὶ ὡστόσο νὰ μένῃ εὐτυχία μεγάλη καὶ ἀποκλειστικὴ γιὰ τὸ ἄτομον ἀπὸ τὸ ὅποιο ἀναβλύζει, ὅταν λείπουν ὅλες ἐκείνες οἱ ἱκανότητες μὲ τίς ὁποῖες παίρνουν λογοτεχνικὴ ἐκφραση ὁ πνευματικὸς καὶ ὁ ψυχικός μας κόσμος. Ἐνῶ ἐκεῖνος ποὺ θέλει νὰ φερυνίσῃ τὸν ψυχικὸν κόσμον τῶν γύρω του καὶ νὰ τὸν κρατήσῃ σὲ μιὰ ὑπεργενετικὴ ἔνταση, κρέπει, πρὶν ἀπὸ καθετὶ ἄλλο, νὰ ἐξακριβώσῃ τί ὑπάρχει ἐντὸς του, νὰ τὸ κρίνῃ, νὰ τὸ ἐκτιμήσῃ ὅσο τοῦ ἀξίζει, — νὰ τὸ συνειδητοποιήσῃ. Εἶναι τὸ πρῶτον βῆμα πρὸς τὴ δημιουργίαν. Κι' ἂν κρίνουμε ἀπ' ὅ,τι ἀκολούθησε, μπορούμε νὰ ποῦμε ὅτι τὸ πρῶτον αὐτὸ βῆμα ἔγινε ὅπως ἔπρεπε ἀπὸ τὴν κ. Δ. Ἦταν ἕνα βῆμα στέρεον καὶ καθοδηγητικόν. Ἐπειτα ἦρθαν ὅλα τ' ἄλλα καὶ χρησιμοποιήθηκαν μὲ τὸν καλύτερον τρόπο: ἡ ὀξύτατη παρατήρηση, ἡ συνθετικὴ ἱκανότητα, ἡ ἀπέριττη καὶ παραστατικὴ ἀφήγησις, τὸ καλὸ μεταχείρισμα τῆς δημοτικῆς. Γιατὶ ἡ κ. Δ. ἔχει ἀναμφισβήτητες ἀρετὰς πεζογράφου καὶ οἱ σελίδες τοῦ βιβλίου τῆς, ὅταν δὲν εἶναι ὑποδειγματικές, μένουν πάντα λογοτεχνικὸν κείμενον ποὺ οὔτε τὴν πλήξη προκαλεῖ, οὔτε κατεβάξῃ χαμηλότερα ἀπὸ καὶ ποὺ βελσκαται τὸ κοινὸ γούστο.

Παραπάνω μίλησα γιὰ τὸν «Φραντζέσκο», ἕνα διήγημα ἀπὸ δώδεκα μόλις σελίδες, ποὺ πὲρχει σὲ στοχασμοὺς ποὺ πλαταίνουν τὴ σκέψη. Δὲν εἶναι ὅμως τὸ μόνον διήγημα τῆς συλλογῆς ποὺ ἀρπίζει τὸν ἀναγνώστη καὶ τὸν περνάει σ' ἕναν κόσμον κλειστὸν ὡς τότε γι' αὐτόν. Οἱ περισσώτερες ἀπὸ τίς σελίδες τοῦ βιβλίου φέρνουν τὴν ψυχικὴν ἐκείνη ἀναστάτωση ποὺ προκαλεῖ κάθε ἀξιόλογο λογογράφημα. Κ' ἐπειδὴ δὲν μπορῶ νὰ δώσω ἕνα ἀρκετὸ δείγμα τῶν κόσμων ποὺ ἔχουν βροτὶ τὴν ἐκφρασὴν τους στοὺς «Σκληροὺς ἀγῶνες γιὰ μικρὴ ζωὴ», — περιορίζομαι νὰ παραθέσω λίγες μόνον γραμμὲς ἀπὸ τὰ «Παιγνιδάκια», ἕνα ἐξαιρετικὸν καλὸ γραμμένο διήγημα, γιὰ νὰ δείξω τοῦλάχιστον τίς καθαρά συγγραφικὰς ἱκανότητες τῆς κ. Δ.

«Ὁ πατέρας ἔλεγε πῶς μερικὰ παιγνιδία τυχαίνει νάχουν τὸ κακὸ ριζικὸ νὰ ναι δυσκολοποιήτα. (Ὁ «πατέρας» αὐτός ἔκανε τὸ

ἀπρόσφορο τῶν καινουργιῶν μὲ ἀληθινὴ μετάνοια). Συχνὰ μπορούσε νὰ εἶναι καὶ γουατοῦκα καὶ φτηνά, μὰ τί νὰ τοῦ εἴχαμε ποὺ ἦταν τῆς μορφῆς τοῦ νὰ μὴν πουλιῶνται. Μὰς ἐφερνε μικρὰ δειγμὰ τὴν κουδουνίστρα. Ἦτανε κουδουνίστρα καλυτελείας. Παράσταινε ἕναν ἀγγελὸ μὲ λευκὰ φτερά ἀναυγμένα, καὶ φερόσε φέρεται ἀπὸ εἰς εἰς ἀλλάξι πὲ τέσσερα βολάν. Τὸ καθε βολάν τελείωνε γύρο γύρο πὲ μνίστρες ποὺ εἶχαν στίς ἀκρες τοὺς ἀπὸ ἕνα ἀσημένι κουδουνάκι. Ὁ ἀγγελὸς δὲν εἶχε πόδια, μόνο στή θέση τῶν ποδιῶν εἶχε μιὰ περίτεχνη κοκκάλινη λαβή. Τὸν εἶπανε ἀπὸ κενὴ τὴ λαβὴ καὶ τὸν εἶπανε νὰ πᾶρη βόλτα δικὸς κάνουμε μὲ τίς σοκάνες. Ὁ ἀγγελὸς βανότανε νὰ γυρίξῃ, τὰ βολάν σηκόνονταν ψηλά, ἐνῶ ἕνα ἀόρατο ὄργανάκι ἀρχίζε νὰ παίξῃ τὸ Τσιγγάνικο βάλς πὲ ἦχο γλυκὸ καὶ μελωδικό.— Τοῦτο τὸ τρισχοριτωμένο παιχιδάκι πάλωσε μέσα στὸ κοντί του. Ἐνας ἕνας τὸ παίρνει στὰ χέρια του, τὸ καμάρονε, τὸ γυρίζει γιὰ ν' ἀκούσῃ τὸ βάλς, σωστὸ καλλιτέχνημα ἔλεγε. ἀποθαυμάζοντας, κι' ἀπένει τὸ ἀπόθετε στὸ κοντί του καὶ γύρευε νὰ βρῇ ν' ἀγοράσῃ τίποτ' ἄλλο. Τὰ φροδέματα τοῦ ἀγγέλου δὲ χαλάσανε ἀπ' τὴν πολυκαιρία. οὔτε τὰ φτερά του πᾶθανε ἀπὸ τίποτα. Μόνο πὸς τὸ βάλς ἔχανε ἀπὸ χρονιά πὲ χρονιά κάνα δυὸ νότες. Ἐμεῖς ποὺ εἶχαμε μάθῃ τὸ σκοπὸ ἀπόξω, συμπληρώναμε μὲ τὸ μυαλό μας τὰ κενὰ καὶ παρακολουθοῦσαμε πάλι εὐχαρίστητα τί ἐπαίξε. ὅμως οἱ ξένοι καταλαβαίνανε ἀμέσως πὸς εἶνε χαλασμένο, γιατί ἐπαίξε κάμποσες νότες, ὅστερα σταματοῦσε, δὲν ἀκουγες παρὰ γο, γο, καὶ πάλι μερικὲς νότες καὶ πάλι γο, γο. Ὡσπου χάθηκε κ' ἡ τελευταία νότα, κι' ὁ τελευταῖος ἦχος. Ὁ ἀγγελὸς, ἔλεγε μὲ τὸ μυαλό μου, θήμωσε, πεισμάτωσε ἀπὸ τὴν τῆση περιφρόνησι καὶ ἀποφάσισε νὰ λήῃ τὸ βάλς ἀπορέσει του. Ἦτσι πίστευα, καθὼς τὸν ἔβλεπα νὰ στριφογυρίξῃ βουβὸς στὸ χέρι τοῦ πατέρα. Καὶ θὰ τὸ πίστευα αὐτό, γιατί ἔβλεπα τὸ μουτρο του νὰ μὴν ἔχῃ ἀλλάξῃ καθόλου ἐκφραση. Διατηροῦσε πάντα τὴν ἴδια, τὴν πρώτη παθητικὴ ἐκφραση τοῦ τραγουδιστῆ. Ἐνῶ, βλέπετε, λιτό, ἀλλὰ καὶ τόσο ζωντανό. Καὶ τὸ σπουδαιότερο, οἱ παρὰπάνω γραμμές δὲν ἀποτελοῦν χωριστὴ ἐξέφραση μὲς στοὺς «Σκληροὺς ἀγῶνες γιὰ μικρὴ ζωὴ». Κάβουν μιὰ σελίδα ὅμοια σχεδὸν μὲ ὅλες τίς ἄλλες τοῦ βιβλίου τῆς κ. Δ., ἐνὸς βιβλίου ποὺ ἀφῆκε ζωηρότατη ἐντύπωση ἀκριβῶς γιατί γράφτηκε μὲ ἀπλότητα καὶ ὑποδειγματικὰ καθαρή σκέψη.

Π. Χ.

ΝΕΑ ΒΙΒΛΙΑ

Α. Ἀνδρεάδου, ἀκαδημαϊκοῦ: «Διὰ καὶ πὸς πρέπει νὰ διαδοθῇ ἡ Νεοελληνικὴ Λογοτεχνία στὸ Ἑξωτερικόν». (Γρία ἄρθρα ἀναδημοσιευμένα ἐκ τοῦ «Ἑθνικοῦ»): Τύποις «Ποσειδῶν».

Γεωργίου Θ. Ματθαίου, καθηγητοῦ τοῦ Πανεπιστημίου: «Ἐκθεσίς τῶν ἐπὶ τῆς πρυτανείας αὐτοῦ (1928-29) πεπραγμένων».

Χρόνη Ν. Σαφίδη: «Οἱ καθὼς πρέπει» μυθι-

στόρημα. Ἐξόφυλλον τοῦ κ. Γερ. Γρηγόρη. Δρ. 25. Γ. Ἀθῆνα: «Ἀπλοϊκὲς ψυχές», διηγήματα. Ἐκδ. Ι. Ν. Σαλιβαν.

Γιάννη Βλαχογιάννη: «Τὰ παλλικάρια τὰ παλιά» (διηγήματα). Τυπώνεται μὲ ἐξοδα τοῦ συγγραφέα γιὰ τὰ Ἑθνικὰ Ἑκατόχρονα (5) βιβλίο τῆς Σειρᾶς) δρ. 35.

Πέτρου Σ. Σπανδωνίδου: «Ἡ διδασκαλία τῶν Νέων Ἑλλήνων». Θεσσαλονίκη.

Ἠλία Π. Βουτιερῆ: «Ἄλ. Παπαδιαμάντης. Ἄν. Μωραϊτίδης — ἡ ζωὴ καὶ τὸ ἔργο τους». Ἐκδ. Μιχ. Ζηράκης. Δρ. 20.

Μ. Βάσσα: «Διγενής» (παρὰβολὴ μονόπραχτη καὶ φάρος σοφῆς). Πόλη. Παράρτημα «Φιλολογικῆς Πρωτοχρονιάς». Γρ. 40.

Ἀντώνη Γαλιούρη: «Ἐρημίτες» φαναριώτικο μυθιστόρημα. Ἐκδ. Ἀρ. Ι. Μαυρίδης.

ΕΙΔΗΣΕΙΣ

* Ἡ Ἀκαδημία Ἀθηνῶν θὰ ἀναναλάβῃ τὰς διακοπείας ἐνεκα τοῦ θέρους συνεδριάσεις τῆς τὸν προσεχῆ Ὀκτώβριον. Μεταξὺ τῶν πρώτων θὰ εἶναι καὶ ἡ τῆς ἐπισήμου ὑποδοχῆς τοῦ κ. Γρ. Ξενοπούλου.

* Ἰδρύεται ὑπὸ ὁμάδος κεφαλαιοῦχων μεγάλη Κινηματογραφικὴ Ἑταιρία πρὸς παραγωγὴν ἑλληνικῶν ταινιῶν, αἱ ὁποῖαι θὰ προβάλλωνται καὶ εἰς τὴν Ἑλλάδα καὶ εἰς τὴν Γαλλίαν. Οἱ καλλιτέχναι τῆς οὐδῆνης, οἱ συγγραφεῖς, οἱ σκηνοθέται κλπ. θὰ εἶναι Ἑλληνες. Ξένοι μένον 2-3 εἰδικοί τεχνίται θὰ προσληφθῶν.

* Τὸ Σάββατον, 4 Ἰουλίου, εἰς τὸ θέατρον Ἰενατρικόν, τὸ Ἑθνικόν Ὄρειον ἔδωκε συναυλίαν τῶν τελειοφοίτων μαθητῶν του κατὰ τὴν ὁποίαν ἀνακοινώθησαν καὶ τὰποτελέσματα τῶν ἐξετάσεων.

* Εἰς τὸ Ἀεροδρόμιον Τατοῦ, τὸ Σάββατον 4 Ἰουλίου, ἐγένετο ἐπισήμως ἡ βάπτισις τοῦ νέου ἀεροπλάνου τῆς Ἑλλ. Ἑταιρ. Ἐναερίων Συγκοινωνιῶν, τὸ ὁποῖον ὠνομάσθη «Ἀθήναι».

* Τὴν Κυριακὴν, 12 Ἰουλίου, ἐκδρομὴ τῆς Ἑταιρείας Βυζαντινῶν Σπουδῶν εἰς τὴν Φαναρωμένην Σαλαμίνα. Ὁμιλητὴς ἐπὶ τόπου ὁ ἑφορος τοῦ Βυζ. Μουσείου κ. Δημ. Πάλλας, κατὰ τὸν πλοῦν ὁ ναύαρχος κ. Ι. Θεοφανίδης.

* Διήλθεν ἐξ Ἀθηνῶν ὁ καθηγητὴς τοῦ ἐν Montpellier Πανεπιστημίου κ. Ι. Roussel, μεταβαίνων εἰς Κέα διὰ γλωσσολογικὰς μελέτας.

* Μὲ ἱκανοποιητικὰ ἀποτελέσματα ἐξακολούθουν αἱ ἀνασκαφαὶ εἰς τὸ ἀρχαῖον Ἀστυ καὶ τὴν Ἀκαδημίαν τοῦ Πλάτωνος.

* Εἰς τὴν Σχολὴν Καλῶν Τεχνῶν ἐπίδειξις ἔργων τελειοφοίτων αὐτῆς, βραβευθέντων καὶ ἐπαινεθέντων κατὰ τοὺς ἐφστεινοὺς διαγωνισμοὺς.

* Ἡ κυρία Asseline - Ἀντωνιάδου, μεταβαίνουσα εἰς Βελιγράδιον, θὰ ὁμιλήσῃ εἰς τὸ ἑκατ Πανεπιστήμιον περὶ Νεοελληνικῆς Λογοτεχνίας.

* Εἰς τὴν Ἀμφισσαν ἐγένετο τὴν Κυριακὴν, 11 Ἰουλίου, τὰποκαλυπτήρια τοῦ ἀνδριάντος τοῦ ἡρώου ἐπισκόπου Σαλῶνων Ἰσαΐα, ἔργου τοῦ γλύπτου κ. Χριστοφ. Ναταίου.

ΠΕΡΙΟΔΙΚΑ ΚΙ ΕΦΗΜΕΡΙΔΕΣ

Ἀπὸ ἀντικρίσιν ἐκ Λονδίνου, δημοσιευθεῖσαν εἰς τὸ «Ἐλεύθερον Βῆμα», κληροφοροῦμεθα ὅτι ὁ κ. Δ. Κικλινίδης, ἡ παλαιότερα φιλολογικὴ δρᾶσις τοῦ ὁποίου εἶναι γνωστὴ εἰς ὅσους δὲν περιόριζονται νὰ παρακολουθοῦν τὰς πνευματικὰς ἐκδηλώσεις τῆς τελευταίας μόνον ὥρας, συνεχίζει ἰδίως τὴν μεταφραστικὴν του ἐργασίαν καὶ εἰς ἔχει ἀνεκδότους μεταφράσεις ἔργων πολλῶν Ἀγγλῶν ποιητῶν. Ἄν κρίνωμεν δὲ ἀπὸ τὰ ὀλίγα δείγματα τῆς μεταφραστικῆς αὐτῆς ἐργασίας, ποὺ δίδονται μὲ τὴν ἱδίαν ἀνταπόκρισιν, ἔχομεν κάθε λόγον νὰ πιστεύωμεν ὅτι πρόκειται περὶ πραγματικῶς ἐκλεκτῶν μεταφράσεων, ποὺ πρέπει τὸ ταχύτερον νὰ συγκεντρωθῶν εἰς τόμον καὶ νὰ γίνων ἐντύπαι γνωσταί.

— Εἰς τὴν αὐτὴν ἐφημερίδα ἐμμενέσεται κρισις τοῦ κ. Β. Ἠλιάδου διὰ τὸν νέον τόμον διηγημάτων τοῦ κ. Γ. Ἀθῆνα «Ἀπλοϊκὲς ψυχές». Ὁ κ. Ἠλιάδης κἀμνει μίαν σύντομον, ἀλλὰ πολὺ προσεκτικὴν ἀνάλυσιν τῶν «Ἀπλοϊκῶν ψυχῶν» καὶ καταλήγει εἰς τὸ συμπέρασμα ὅτι «εἶναι ὁκτὼ ἀνθρώπινα δράματα, χυμένα μέσα σ' ἕνα πλαῖστο γεμᾶτο ἄρωμα—τὸ ἄρωμα τοῦ Ἑπαιχτοῦ μὲ τὴν ποίησιν τῆς φύσεως καὶ τῶν κάστρων του καὶ τῶν χωριῶν του μὲ τὰ ἔλατα καὶ τὰ πλατάνια».

— Μὲ ἐνθουσιασμόν, ἐπίσης, γράφει ὁ κ. Β. Φωτιάδης εἰς τὸ «Ἐλεύθερον Βῆμα», διὰ τὴν «Στροφήν» τοῦ κ. Γ. Σεφέρη. Εὐρίσκει ὅτι τὰ ποιήματα τῆς συλλογῆς αὐτῆς «ἔχουν τὸ ἀναμφισβήτητο πρότερον νὰ μὴν παρουσιάζουν καμμίαν ὁμοιότητα μὲ τὴν λυρικὴν παραγωγὴν τῶν τελευταίων χρόνων» καὶ, μὴ ἔχων, φαίνεται, ὅπ' ὄψιν του τὸς ἐννοϊκὰς κρίσεις ποὺ ἐδημοσιεύθησαν εἰς διάφορα ἔντυπα, ἀμφισβᾷ: «—ὅθ' βρεθῇ κανεὶς νὰ ξεχωρίσῃ, μὲσιν στὴν πολυφωνίαν τῶν παλαιότερων καὶ τῶν νεωτέρων ποιητῶν μας, τὸν αὐτὸν αὐτὸν ποῦ ὁ κ. Σεφέρης χειρίζεται μ' ἕνα τόσο σίγουρο χέρι πλουτίζοντας μὲ τὴν ποίησιν μας μὲ μιὰ νέα δροσὴ καὶ χάρις».

— Εἰς τὴν «Πατρίδα» ἤρχισαν νὰ δημοσιεύωνται οἱ «Ἑβραϊκὲς Μελωδίαις» τοῦ Μπαλβίνου (μετάφρ. τοῦ κ. Α. Μ. Στρατηγόπουλου) ἐπὶ τῇ εὐκαιρίᾳ τῶν ἀντισσημιτικῶν ταραχῶν τῆς Θεσσαλονίκης.

— Ἡ κ. Σοφία Σπανοῦδου, συνεχίζουσα εἰς τὴν «Πρωτάν» τὴν σειράν τῶν πορτραίτων τῶν μουσικῶν μας, δημοσίευσε ὡραῖον ἄρθρον διὰ τὸν κ. Μητρόπουλον, εἰς τὸ ὁποῖον εὐθὺς ἐξ ἀρχῆς σημειώνει ὅτι «ἡ περίπτωσις Μητρόπουλου εἶναι μοναδικὴ στὰ μουσικὰ χρονικά τῆς Ἑλλάδος». Καὶ ὁ ἐνθουσιασμός τῆς γίνεται ἀνεπιφύλακτος, ὅταν εἰσέρχεται εἰς τὴν λεπτομερεστέραν ἐξέτασιν τῆς ἐργασίας τοῦ κ. Μητρόπουλου καὶ καταλήγει εἰς τὸ συμπέρασμα ὅτι «ὁ Μητρόπουλος εἶναι ἕνα παγκόσμιον μουσικὸ πνεῦμα, μὴ ψυχὴ ἀνθρώπου, ἀπληρῆ, γεμάτη ἀντινομίες καὶ συγκρούσεις, μὴ ἰδιοφυΐα ἀπείραστη ποὺ ζῆτεῖς τυραννικὰ νὰ καθιερώσῃ στὸ κάθε του ἔργο καὶ ἕνα νῆσ στυμνός. Τὸ τεχνικὸ πρόβλημα τὸν συγκινεῖ σὲ βαθμὸ ἀφάνταστο, σὲ βαθμὸ ὥστε νὰ θυσιάζῃ στὸν ἀμείλικτον βιομὸς του καὶ αὐτὴν τὴν ἔμπνευσή του ἀκόμα. Εἶναι ὁ κατ' ἐξοχὴν συγχρονισμένος συνθέτης, ἀπληρῆτος στὴν τελειότητα τῆς αἰσθητικῆς φόρμας, ποὺ βραβεύεται ἀπάνω στὴ σταθερότητα τοῦ βασικοῦ σχεδικογράμματος μὲ τὴν κλασσικὴ ἀρχιτεκτονική».

— Εἰς τὴν «Βραδυνήν» ἐνδιαφέρον ἄρθρον τοῦ κ. Δ. Καραχάλιου διὰ τὸν «Πάροισαλ» καὶ τὴν θαυμαστὴν σκηνογραφικὴν ἐργασίαν ποὺ παροῦσεν ἐξ ἀφορμῆς τοῦ ἔργου αὐτοῦ τοῦ Βάγνερ ὁ ἀληθινὸς νῆγος Πάρος Ἀραβαντινός.

— Εἰς τὴν σειράν τῶν ἐπιφυλλίδων τῆς «Πρωτῆς» δύο ἄρθρα τοῦ κ. Τάσου Βαφειάδου περὶ τῆς «Ἑλληνικῆς ἐπίδρασης στὴν ἐξέλιξιν τῆς Βουλγαρικῆς λογοτεχνίας» ἐξ ἀφορμῆς τῆς «Ἱστορίας τῆς νέας Βουλγαρικῆς λογοτεχνίας» τοῦ Μπογιάν Πένας, ποὺ ἐξεδόθη πρὸ ἔτους περίπου εἰς τὴν Σόφειαν. Ἐπίσης ὁ «Σολωμός καὶ ἡ γλῶσσα» τοῦ κ. Ἀρ. Καμπάνη, ὁ ὁποῖος ἰσχυρίζεται ὅτι «στὰ 1931 εἰμασσε ἀγλωσσοὶ ὅπως στὰ 1800». Καὶ ἂν ὁ ἰσχυρισμός αὐτός εἶναι ὑπερβολικός, ἐντούτοις δὲν εἶναι ἐντελὲς ἀστήρικτος. Ἡ παρατήρησις προπάντων τοῦ κ. Καμπάνη, — παρατήρησις ποὺ ἔγινε καὶ ἀπὸ ἀρκετοῦς ἄλλους, — ὅτι θὰ εἴχαμε γλῶσσα ἐάν ἡ συγγραφικὴ δημιουργία ἀπ' τὸ 1888 ἴσμεν χτὰς δὲν περιορίζονταν σὲ λυρικοὺς στίχους, σὲ ἡθογραφικὰ διηγήματα, καὶ σὲ πολὺ λιγώτερα μυθιστορήματα καὶ ἄρθρα προπαγάνδας... ἔχει τὴν θέσιν τῆς ἀκρίβειας καὶ σήμερον ποὺ καλλιιεργεῖται, βέβαια, κάπως ἐντατικώτερα ὁ πεζὸς λόγος.

— Εἰς τὸ «Ἑθνος» ἤρχισε δημοσιευόμενον τὸ νέον μυθιστόρημα τοῦ κ. Κώστα Λαδοπούλου «Ζιζὴ Λοτὶ». Πρόκειται περὶ ἔργου ἀπὸ τῆς σελίδας τοῦ ὁποίου θὰ περάσῃ, κατὰ τὴν δημοσιευθεῖσαν σύντομον ἀνάλυσιν, ἡ μεταπολεμικὴ ζωὴ τῶν Ἀθηνῶν.

— Εἰς τὴν «Πειθαρχίαν» ἐπαινετικὸν σημείωμα τοῦ κ. Κ. Μπαστιᾶ διὰ τὸ «Πέρ' ἀπ' τὰ ἀνθρώπινα», εἰς τὸ ὁποῖον τονίζεται, μεταξὺ τῶν ἄλλων, ὅτι εἰς τὸν κ. Μαυρίδην «πολύχρονη συλλογὴ καὶ βαθεῖα ἐσωτερικὴ καλλιέργεια ἀνοίξαν κόσμους δράτους μόνο σ' αὐτόν, τοῦ ἀποκάλυψαν οὐσίας, ἀλήθειαι καὶ νοήματα βαθειὰ καὶ αἰώνια». Ἐπίσης ἐνδιαφέρον ἄρθρον τοῦ κ. Χρ. Ἀγγελομάτη περὶ «Γλώσσης καὶ ὕψους» εἰς τὸ ὁποῖον εὐρίσκομεν πολλὰς ὁρθὰς σκέψεις.

— Γράφων ὁ κ. Ἀρ. Καμπάνης εἰς τὴν «Ἑργασίαν» περὶ τῆς μεταφράσεως τοῦ «Γιώβ' ἀπὸ τὸν κ. Κ. Φριλιγγον, μεταφραστὴν, ὡς γνωστόν, καὶ τοῦ περιφώνου «Ἀσματος Ἀσμάτων», καὶ ἐπαινῶν αὐτὴν, εὐρίσκει τὴν εὐκαιρίαν νὰ συστήσῃ τὴν ἀνάγνωσιν τῶν Γραφῶν. «Μελετᾶτε τὰς Γραφὰς! προτρέπει. Ἐστὼ καὶ γιὰ ν' ἀνακαλύψετε μόνο λογοτεχνικὰς ὁμορφίας. Ἀξίζει τὸν κόπον». Τὸν παραξίζει μάλιστα!

— Εἰς τὸν «Ἐλεύθερον Ἀνθρωπον» συναντεῖται τοῦ κ. Γ. Δημάκου μὲ διανοομένους διὰ τὴν ἐπιδημίαν τῶν ἐρωτικῶν αὐτοκτονιῶν. Ὁ κ. Παλαμᾶς ἐξηγεῖ τὰ «αἷτια» σοβαρά. Ὁ κ. Ξενοπούλος, ὁ ὁποῖος δὲν φαίνεται νὰ πιστεύῃ ὅτι πρόκειται περὶ ἐπιδημίας, χαριεντίζεται μᾶλλον εἰς τὰς σοβαροφάνεις ἀπαντήσεις του.

— Εἰς τὴν «Ἑβδομάδα» ὁ κ. Μπαστιᾶς ἐξακολουθεῖ τοὺς «Φιλολογικοὺς περιπάτους» του. Τελευταίως ἔκαμε μὲ τοὺς κ. κ. Μαυρίδην καὶ Σκίπην.

— Πολλὰ ἐνδιαφέροντα εἰς τὸ τελευταῖον τεῦχος τοῦ καλοῦ περιοδικοῦ «Ἡ Ἑστραχία» τῶν Τρικλίων. Μεταξὺ ἄλλων, κριτικὸν ἄρθρον τοῦ κ. Ἀλ. Φράγκου περὶ τοῦ ποιητοῦ Μοσχονᾶ, ποιήματα Γ. Θ. Βαφοπούλου, Ρήγα Παράνθη, Ρίτας Μπούμη, Ἀνθούλας Σταθοπούλου, καὶ ἄρθρον τοῦ κ. Παπᾶ περὶ

τοῦ Σταθιατείου. Ὁ κ. Π., ὁ ὁποῖος εἶναι καὶ δικηγόρος, γνωματεύει ὅτι οἱ ἀνδράσθετοι δικαιολογῶνται νὰ ζητήσουν ἀποζημίωσιν, διότι δὲν ἐτηρήθη ὁ ρητὸς ὅρος τῆς ἀνωμαλίας.

— Εἰς τὴν «*Οἰκογένειαν*» σερὰ συνεντεύξεων μετὰ λογίους περὶ τῆς καιρικῆς τῶν ἡλικίας καὶ τῶν πρώτων δημάτων τῶν.

— Τὸ ταῦχος Μαῖου—Ἰουνίου τοῦ «*Ναυμᾶ*» εἶναι ἀφιερωμένον εἰς τὴν μνήμην τοῦ Πάνου Ταγκοπούλου. Γράφον περὶ τοῦ ἀποθανόντος λογοτέχνη οἱ κ. κ. Γήγας Γκόλφης, Κώστας Παρορίτης, Μ. Φιλήντας κ.ά.

— Εἰς τὸ «*Libre*» τοῦ κ. Roussel, κριτικὴ ἀφθονος, ποικίλη καὶ δικαία, ὥπως πάντοτε. Μεταξὺ τῶν ἄλλων κρίνει συμπαθῶς καὶ τὴν συλλογὴν τοῦ κ. Ψαλτήρα «*Tecum habita*».

— Ἐλάθμεν τὰ «*Μακεδονικὰ Χρονικὰ*» τοῦ Ἰουνίου (ποῦ ἐκδίδεται τὸ ὅραϊον αὐτὸ περιοδικόν;) «*Φιλοτέλειαν*», «*Παναγιώπειαν*», «*Ἑλληνίδα*», «*Μοῦσας*» Ἰακύνθου, «*Φωνὴν τοῦ Βιβλίου*» ἀλφειοδικῆς Ζωῆς κτλ. κτλ.

— Ὑπὸ τοῦ ποιητοῦ κ. Ἀποστόλου Μελαχρινοῦ ἀναγγέλλεται διὰ τὸν Σεπτέμβριον ἡ ἐκδοσις μνημείου λογοτεχνικοῦ περιοδικοῦ μετὰ τὸν τίτλον «*Ὁ Κύκλος*». Θὰ συγκατεστῇ τοῦς λογοτέχνας «*ποῦ καλλιεργοῦν τὰ Γράμματα μετὰ εὐκρίνειαν*» καὶ θὰ ἐπιζητήσῃ διὰ τῆς κριτικῆς του μιὰ «*δικαιότερη*» διεκδίκηση τῶν λογοτεχνικῶν μας ἀξιών.

Ω.

ΑΛΛΗΛΟΓΡΑΦΙΑ

12 Ἰουλίου

Ζητοῦμεν συγγνώμην ἀπὸ τοὺς ἀναγνώστας μας καὶ ἀπὸ τὸν φίλον μας κ. Θρ. Πηλείδην (δικηγόρον ἐν Καβάλλῃ) διὰ μιαν μεγάλην ἀπροσεξίαν κατὰ τὸ τύπωμα τῆς μεταφράσεως τῶν «*Φιλοδίωνων*». Ἀπὸ νῦν ποῖαν παρανόησιν, δὲν ἐξετελέσθησαν τὰ ἐπὶ τῶν δοκιμίων σημειωθέντα τυπογρ. λάθη, καὶ τὸ κείμενον τῆς μεταφράσεως ἐμφανίζεται σήμερον μέχρι τοῦ ἀγνωρίστου ἀλλοιωμένον. Δυστυχῶς τὰ λάθη αὐτὰ, καταστρέφοντα καὶ τὴν ἐννοίαν, καὶ τὸ μέτρον, καὶ τὴν γλωσσικὴν ἐνότητα, εἶναι τόσα πολλά, ὥστε θὰ ἦτο ἀδύνατον νὰ τὰ παραθέσωμεν ἐδῶ πρὸς διόρθωσιν. Οὔτε ἡμπορούσαμεν νὰ κάμωμεν τίποτε ἄλλο, ὅταν ἀρὰ εἶδαμεν τὸ ἀτυχὲς συμβῆναι, παρὰ αὐτὴν τὴν δῆλωσιν.

κ. Α. Κλ. Κάνσκα. Δὲν μποροῦμε νὰ οἶς βεβαιώσωμε, γιὰτὶ δὲν φυλάμε αὐτὰ τὰ γράμματα, ἀλλὰ πιθανόν νὰ ἦταν σύμπτωση ἀρχικῶν. Ὡστόσο ἀπὸ οἷς περιμένουμε πάντα. — κ. Χ. Α. Λιτόχωρο. Μόνο τῇ «*Σύστασι*». Τὸ ἄλλο, ἂν καὶ ὠραιότερο θέμα, ἔχει πολλὰς ἀνωμαλίας στὴν ἐκτέλεσιν. Προπάντων ἐκεῖνο τὸ «*μ' ἀφέλεια*» τῆς τρίτης στροφῆς τὸ καταστρέφει. — κ. Θ. Κ. Π. Καστορίαν. Εὐχαριστοῦς, θὰ γράψωμεν εἰς τὸ ἐρχόμενον. Ἀλλ' αὐτὰ τὰ τραγούδια εἶναι τόχα ἀνάκτορα; Ποῦ τὰ βρήκατε οἱ; — δ. Β. Μ. Κηφισοῦ. Εὐχαριστοῦμεν πολὺ, ἀλλὰ δυστυχῶς εἶναι ἀκατάλληλας γιὰ ταιγγογράφιση. — Νεοπετόλεμον. Ἐλάθαμε,

εὐχαριστοῦμεν, χαριετισμοῦς. Γιὰ καίνο ποῦ μᾶς ρωτᾷτε, νομίζομεν ὅτι δὲν εἶναι κατὰλληλὴ ἡ ἐποχὴ. — κ. Μιλτ. Π. Ἰρεδενά. Σὰς τὸ ἐπεστρέψαμεν. Ὅσο γιὰ τὸ γράμμα σας περὶ τοῦ Μουσίου, συμφωνοῦμεν μετὰ τὰ ὑποδεικνυόμενα, ἀλλὰ ἐχρεώζετο κάποιος ἄλλη διατύπωση, γιὰ νὰ δημοσιευθῶν. — δ. Μ. Ρ. Ἀλεξάνδρειαν. Δὲν ἦταν ἀνάγκη νὰ συστηθῇτε, ἔφτανε ἡ πολὺ γνωστὴ ὑπογραφή. Γιὰ τὴν ὑπόθεσίν σας, διαβάστε τὸ σημερινὸ μας θεατρικὸ σημεῖωμα («*Ὁ Μωάμεθ καὶ τὸ ὄρος*») καὶ κρίνατε μόνη σας, ἂν εἴναι ἐποχὴ καὶ περίστασις. Περιμένετε λοιπὸν ὡς νῆλθῃ κανένας θίασος ἐκεῖ. Δὲν θάταν τόσο δύσκολο νὰ παιχθῇ στὴν Ἀλεξάνδρειαν τὸ ἔργο μιᾶς Ἀλεξανδρειανῆς, κι' ἂν ὀλίγη ἐπιτυχία, ὁ θίασος θάπορευε, γυρίζοντας, νὰ τὸ παίξῃ καὶ στὰς Ἀθήνας. — κ. Τ. Ἀλ. Γαργαλιάνους. Ἀναγνωρίζομε τὸ δικίον σας· εἴχαμεν φυλάξει μάλιστα τὸ γράμμα—τὸ δεύτερον,—περιμένοντας νὰ δημοσιευθῇ ἡ κρίσις τοῦ Διχαλυσίου, διὰ νὰ τὸ δημοσιεύσωμεν. Ἀλλ' ἡ κρίσις δὲν ἐδημοσιεύθη καὶ, φυσικά, δὲν εἶναι δυνατόν ν' ἀντικρουσώμεν εἰς τὸν αἴρα, ἀπὸ ἀνευθύνους μόνον πληροφορίας. Θὰ μποροῦσαν νὰ μᾶς διαφυσώσουν καὶ δὲν ὀχῶμε τίποτε νὰ ποῦμε. — κ. Ν. Π. Τρίκκαλα. Δημοσιεύομεν σήμερον ἐν' ἀπὸ τὰ παλαιὰ σας. Ἄλλο δὲν θὰ μπορέσωμεν πρὶν ἀπὸ τὴν δημοσίευσιν τῆς συλλογῆς. — δ. Κλ. Ἀρ. Ἐνταῦθα. Ξεῦρετε τί νὰ γίνῃ; Νὰ μᾶς στείλετε μαζί καὶ τὸ γαλλικὸ πρωτότυπο καὶ, ἄλλη μιὰ φορά, τὴν μετάφρασιν. Καὶ νὰ τὸ διορθώσωμεν ἡμεῖς, γιὰτὶ οὔτε τώρα τὸ εὐρήκαμεν καλύτερον ἀπὸ πρὶν. — κ. Α. Α. Π. Ἐνταῦθα Ἄς μείνωμεν σύμφωνοι ἐπάνω στὴν ἀναμφισβήτητη μουσικότητά του, καὶ ἂς μὴ συζητήσωμεν καλύτερα διὰ τὰ λοιπὰ. Διότι θὰ εἴχαμεν καὶ ἡμεῖς νὰ οἶς ἀντιπαρατάξωμεν κολυκαριθμότερες παρατηρήσεις. . . . (Ὁλ' αὐτὰ φιλολογικῶς πάντοτε. — κ. Γιάνγκον Δ. Ἐνταῦθα; Στιχογραφεῖτε ὠραία, ἀλλὰ δὲν προσέχετε ἐξ ἑαυτοῦ καὶ τὸ λεκτικόν, ὅπου ὑπάρχουν ἀκυρολεξίαι («*ποῦ μίσησες πολὺ*»;), ἀπειρόκαλως λέξεις («*μερακωμένη*») κτλ.—Δουκεῖσιαν. Ἐνας θηλυκὸς Μπωντελαίρ φυσικά θὰ παρουσιάζετο πολὺ ἐνδιαφέρον. Ἀλλὰ παρακολουθήσατέ τον καὶ εἰς τὴν ἀκαδημαϊκὴν ἐπιμέλειαν τοῦ στίχου του καὶ εἰς τὴν πυκνότητά καὶ τὴν πρωτοτυπίαν τῶν νοημάτων. Ἡ γενικὴ σας ἔκφρασις εἶναι τόσο χαλαρὰ ἀκόμη! — κ. Εὐ. Μ. Ἐνταῦθα. Καὶ ἡμεῖς δὲν ἀμφιβάλλομεν. Ἀλλ' αὐτῶς ἡ ζητούμενη διέβυσσις δὲν ἐγένετο πασίγνωστος—ἀκόμη. Ὡστε, θὰ περιμένετε! — κ. Ἀλκ. Ὁλ. Δὲν ὑπάρχει. Δυστυχῶς, τρόπος νὰ λύωνται ἀπ' ἐδῶ μερικά ζητήματα—μετὰ δοκίμια. Μὰ πῶς; θεωρεῖτε τὴν ἀπλότητά ἀσυμβίβαστη μετὰ τὸ πάθος; Διαβάσατε τοῦ Γαίη τὴν «*Φιλοσοφία τῆς τέχνης ἐν Ἰταλίᾳ*». — Κρατοῦμεν τίς «*Ἀγύριστες Θυρίδες*». — κ. Α. Α. Θεογνίσκη. Θὰ ἐκρατούσαμε τὴν «*Εἰκόνα*», ἂν ἐδιορθώνατε τὸν τελευταῖον στίχον, ὁ ὁποῖος, καθὼς εἶναι, μένει ἐντελῶς ἀσφής. — Σ' ὅσα ἐλάθαμε μετὰ τὴν 10. Ἰουλίου, στὸ ἐρχόμενον.

Η «ΝΕΑ ΕΣΤΙΑ»

Παρόγραμα: Εἰς τὴν σελ. 749 στίχος 5 ἀπὸ τὸ τέλος, νὰ διορθωθῇ ἀντὶ: μὰ τὰ ροδόφυλλα, μετὰ τὰ ροδόφυλλα.